

PLANINSKI VESTNIK 12

LETNIK LXXV

1895  1975

1975

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895

Dr. Jože Vilfan	Iskalcu resnice in borcu za slovenske narodne pravice	705
Vanja Matijevac	Dve slovenski navezi v Grand Pillier d'Angle	709
Ing. Marijan Pirc	Tri moje naj – ture	716
Janez Lončar	Sass Maor	721
Mr. Tone Strajin	Otvoritev »Vertikale« – planinske poti SPD Trst	722
Slavko Tuta	Od Matajurja do Grmade	723
Stanko Klinar	Planinski vodnik »Julijske Alpe«	729
Peter Leban	Slepi na Triglavu	731
Vlasto Kopač	Pavletu Kemperlu ob štedemdesetletnici	732
Miro Šušteršič	Raz klina	734
Ing. Pavle Šegula	Ob zadnjem poletu Francija Štajerja	735
	Društvene novice	736
	Alpinistične novice	744
	Varstvo narave	745
	Iz planinske literature	747
	Razgled po svetu	749

Naslovna stran:

Prisojnik

Foto: Jože Dolničar

Poština plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. – Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana – pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. – Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janka Ravnik, Franci Savenc, Tone Strajin, dr. Tone Vraber. – Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvočakova 9, p. p. 214. – Tekoči račun pri NB 50101-678-47046, telefon 312-553. – Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 100 din, plačljiva tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 160 din (9 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. – Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. – Rokopisov ne vračamo. – Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

LETO LXXV | ŠT. 12 | LJUBLJANA | DEC. 1975



Slovinova paleta brezalkoholnih pijač je sedaj zaokrožena. Naša prodajna organizacija vam lahko vsak trenutek ponudi praktično skoraj vse brezalkoholne pijače.

Proizvodni program sadnih sokov FRUPI obsega:
 jabolčni sok
 borovničev cocktail
 ribezov cocktail

SLOVIN
 Ljubljana, Frankopanska 18



tiskarna
jože moškrič
 ljubljana, nazorjeva 6, telefon 21-296

oddelek za sodobno pisarniško poslovanje
 izdeluje kopirne oblike SNAP-OUT, ki zagotavljajo boljše organizacijo poslovanja v uradih, bankah, zavodovnicah, uslužnostnih podjetjih, industriji, trgovini, bolnišnicah, prevozništvu in drugod



tiskarna
 tisk vseh vrst tiskovin, katalogov, časopisov, revij in knjig



klišarna
 izdelava vseh vrst eno- in večbarvnih klišeev



knjigoveznica
 vezava preprostih in luksuzno opremljenih del



štampljarna
 izdelava vseh vrst žigov, pečatov in knjigoveskkih črk

ISKALCU RESNICE IN BORCU ZA SLOVENSKE NARODNE PRAVICE

(Govor dr. Joža Vilfana v Novi Gorici, 21. septembra 1975)



pomenik, ki smo ga danes odkrili, doprski kip H. Tume, je zadnje delo Borisa Kalina, delo, ki ga niti ni mogel sam dokončati. In tisti, ki bi bil najbolj poklican, da ob tej priložnosti prikljiče pred nas duhovni obraz slavljence, tudi ni več med nami: Dr. Kermauner, ki je oskrbel izdajo Tumove avtobiografije in ji napisal znameniti dodatek; dr. Kermauner, ki je premnogokrat strastno branil Tumovo delo in nameraval kronati svoje delo z izdajo korespondence dr. Tume. Smrt mu je izrgala pero. Z občutkom otožnosti, da Borisa Kalina ni med nami, da bi se veselil svoje stvaritve, in z občutkom, da ne bom mogel ustrezno nadomestiti dr. Kermaunerja, jemljem besedo.

Henrik Tuma je bil po rojstvu Ljubljčan in življenje se mu je izteklo v Ljubljani. Vendar je H. Tuma človek, ki mu prav gotovo gre spomenik na tej aleji goriških zaslužnih mož. Ko je poleti 1924 moral zapustiti Gorico, je v slovo v Goriško stražo napisal: »Moram od vas (Goričanov, Primorcev) po osemindesetih letih napornega dela med vami.« Osemindeset let, torej skoraj dve tretjini dobe, ki mu je bila sploh spojena, gotovo glavni del svojega izredno plodnega življenja, je H. Tuma preživel v Gorici.

V omenjenem slovesu je sam takole posnel svoje življenje na Primorskem in posebej svoj prispevek k življenju goriških Slovencev: »Leta 1876 sem prišel iz Ljubljane kot učitelj v Postojno, leta 1881 položil sem v Trstu zrelostni izpit za gimnazijo, leta 1887 vstopil sem pri sodišču v Trstu, leta 1890 šel sem za sodnika v Tolmin, leta 1894 v Gorico, od leta 1900 sem odvetnik. Stal sem neustrašeno na braniku. Bil sem dvanajst let vaš deželni poslanec. Trgovski dom, Mizarska zadruga, Pevsko in glasbeno društvo, Šolski dom in vrsta zadrug in društev so sledovi mojega dela.«

Tako je takrat napisal dr. Tuma – prekratko in preskromno. Naj dopolnimo vsaj z nekaj podatki ta posnetek v pogledu njegove osebnosti in v pogledu njegove dejavnosti.

Učiteljsko službo v Postojni je Tuma izgubil, ker je v zasebnem pogovoru trdil, da bo Avstrija postala republika in da bo morala postati slovanska ali je pa ne bo. Te izjave v preiskavi ni hotel umakniti. Ko se je pripravljal za maturo, se je preživljal s poučevanjem in se pri tem učil hkrati treh tujih jezikov: francoščine, angleščine in italijanščine. Na isti način je napravil pravni študij: preživljal se s poučevanjem in se poleg pravnega študija učil slovanskih jezikov. Po nekaj letih sodnikovanja se je odločil za odvetništvo in šel zopet za pripravnika. Treba, da to vemo, da imamo predstavo o človeku, ki je zgodaj, kot mlad mož, pokazal trdnost prepričanja, pripravljenost nositi vse posledice manifestacij tega prepričanja, neutrudljivega delavca, ki se je zanašal sam nase, stremel po izobrazbi, po seznanjanju s svetom zunaj slovenskih, a tudi zunaj avstrijskih meja.



DR. HENRIK TUMA

1854 - 1935

POBORN. POKROVNIK
ALP. VEŠT.
BIBLIOT. ZA PRAVNE
DELOVSKA TOLMIN

Spomenik
dr. Henriku
Tumi
v Novi Gorici

Njegovo politično delo tudi ni bilo omejeno samo na to, da je bil dvanaest let deželni odbornik in da je bil organizator tistih podvigov, ki jih s ponosom našteva v svojem slovesu. Bil je tudi neverjetno ploden publicist in neutruden predavatelj. V svojih spominih pravi, da je na Primorskem govoril gotovo na tisoč shodih in sestankih. Zavzemal je stališča o vseh perečih vprašanjih, težil, da ta svoja stališča čimbolj poglobi in jih širše utemelji, da za ta stališča pridobi množice, še posebej pa mladino. Da ne omenjam njegovih književnih, zgodovinskih in jezikoslovnih interesov! O Tumi kot alpinistu bo pa tako in tako še govora.

Hočem reči, da z doprskim kipom, ki ga bomo danes odkrili, ne častimo samo moža, ki je dal prispevek slovenskemu obstoju kot politik publicist in alpinist, če ponovim oznako, s katero Dušan Kermauner začelja zapis o dr. Tumi, ki ga je pripravil za SBL; častimo tudi izredno osebnost v čisto človeškem smislu – iskalca resnice, nepodkupljivega izpovedovalca tega, kar je kot resnico odkril, človeka, ki se je za to, kar je štel za prav, neustrašno boril, človeka, ki se je hotel vedno učiti in izpopolnjevati, ki je vse svoje javno delovanje obravnaval kot moralno obveznost.

Politična pot dr. Henrika Tume je razumljiva prav kot sproščanje moralne napetosti in intelektualnega poglobljanja, ki označujeta njegovo osebnost. Začel je kot levi politik slovenskega meščanstva. Dal je za tiste čase in za kroge, v katerih se je gibal, nenavaden poudarek gospodarskim in socialnim vprašanjem. Razvil je, zlasti za Primorsko, na gospodarski razvoj meščanskega elementa v Trstu in Gorici orientiran koncept slovenske politike. Bil je med propagatorji ideje slovenske univerze v Trstu. Naslanjal se je na perspektivo, da bo slovenski element v Trstu in Gorici naravno naraščal in je gledal prihodnost slovenskega naroda prav v njegovem uveljavljanju ob Jadranu. Vzporedno s tem je izdelal tudi svoj jugoslovanski koncept, prav tako naslonjen na Jadran. V njem je izrecno poudaril tudi enakopravnost Slovencev z drugimi jugoslovanskimi narodi. Toda že takrat, torej kot govornik radikalnega krila slovenskega meščanstva, kot izrazit branilec slovenskih nacionalnih interesov, ni delil nobenih šovinističnih razpoloženj – nastopil je javno proti nekim šovinističnim pojavom v Gorici – in se je javno distanciral od antisocialističnih stališč slovenskega, zlasti tržaškega meščanstva.

L. 1908 pa je dr. Tuma vstopil v JSDS, kar je vzbudilo takrat izredno pozornost. Dr. Tuma je že bil politik in javen delavec vseslovenskega formata in je za pomemben del slovenske mladine, njenega inteligenčnega naraščaja, že bil vzornik. Pomen dr. Tumovega prestopa v JSDS l. 1908 lahko primerjamo s sprejemom socialdemokratske kandidature Ivana Cankarja leto prej. V JSDS je Tuma hitro postal eden vodilnih delavcev in je po odhodu Eitbina Kristana postal njen glavni predstavnik. V tej vlogi ga je zatekla prva svetovna vojna. Vse osebne značilnosti, njihove pozitivne strani pa tudi meje so v tej preizkušnji prišle do izraza. Kakor je dobro znano – in to je še danes predmet obravnavanja in mnogih in tudi žolčnih polemik – dr. Tuma je v krizi, v katero je Avstroogrsko vrgla prva svetovna vojna in ki je bila hkrati vseevropska kriza, vztrajal na avstroslovanski koncepciji, tj. na koncepciji, po kateri naj bi bil izhod krize ne v razbitju mnogonacionalne države, temveč v njeni presnovi, sloneči na federalizmu – vse to pa v okviru kompromisnega miru, katerega temelj in garant bi morala biti prerojena socialistična internacionala. Ni šel s t. i. socialistično mladino, ki se je pridružila agitaciji za majniško deklaracijo, tudi ne zaradi strahu pred italijanskim imperializmom, za katerega je vedel, da bo uveljavil menico, ki mu jo je podpisala antanta za vstop v vojno na njeni strani.

Toda dr. Tuma je po drugi strani bil tudi za rusko revolucijo! Bil je za socializem in za oblast delavskega razreda. Ko je prišlo do razsula avstroogrške monarhije, je pomislil – pač verujoč še vedno v možnost Evrope, v kateri bi bila odločujoča sila prerojena socialistična internacionala – na to, da bi tržaški proletariot – slovenski in italijanski – moral prevzeti oblast in se organizirati v državo. Misel brez dvoma utopična, kaže pa mnogo več družbene vizije in nacionalne prizadetosti, kot pa jo je takrat pokazalo slovensko meščanstvo in z njo zvezana socialistična omladina.

Z italijansko okupacijo se je nato pričelo kratko obdobje Tumovega delovanja v Ita-

liji. Takoj se je orientiral na sodelovanje s SPI, nastopil za združitev JSDS z italijanskimi socialisti in v njenem imenu dal izjavo v tem smislu na bolonjskem kongresu okt. 1919. Toda v bojih, ki so temu sledili, ni več sodeloval in ni podpiral razkola med socialisti in komunisti, ni šel s socialisti, ker je bil preradikalen, ni šel s komunisti, ker se ni mogel vživeti v Leninove nazore o proletarski partiji. Od l. 1920 je dr. Tuma zavzel pozicijo neodvisnega socialista. To pozicijo je ohranil tudi vse zadnje obdobje svojega življenja, od 1924, ko je moral, ker mu Italija ni priznala opcije, zapustiti Gorico, do l. 1935, ko je v Ljubljani umrl. Toda tudi to zadnje obdobje je dr. Tuma preživel aktivno, ne samo kot odvetnik, temveč tudi kot javni delavec, kot izpovedovalec marksistične misli, kot pripadnik socialističnega gibanja. V to obdobje spada epizoda njegove obrambe obtoženih v trboveljskem procesu. Gotovo je Tumova obramba na trboveljskem procesu vse do narodnoosvobodilne voje ena najsvetlejših strani v zgodovini slovenskega intelektualstva. Brez pomislekov jo postavljam ob stran Cankarjevega govora o jugoslovanstvu. Dr. Tuma je prevzel obrambo obtoženih komunistov, ki so razbili pohod Orjune na Trbovlje in ji s tem zadali smrtni udarec, in je pred sodiščem izpovedal svojo privrženost komunistični ideji.

Rekel sem, da so preizkušnje, ki jih je prinesla prva svetovna vojna, še posebej pokazale vse pozitivne strani Tumove osebnosti – in pri tem sem med drugim mislil na njegovo žilavo delavnost, na široko intelektualno razgledanost, na doslednost in vztrajnost v zastopanju stališč, do katerih se je dokopal, – da so te preizkušnje torej pokazale vse pozitivne strani Tumove osebnosti, da pa so pokazale tudi njihove meje. Če se danes oziram na življenje dr. Tume, potem se nam kaže, da se je s prvo svetovno vojno zrušil svet, v katerem je on zasnoval svoje praktične politične prijeme, in da zato po bogatem delu, ki ga je opravil prej, predvsem ni več mogel, pa tudi ni hotel v neposredni politični metež. Začutil je, da je prišla druga doba, doba, ki zahteva druge prijeme, druge ljudi. Toda do konca je ostal nam, ki smo takrat bili mladi, izredno dragocen. Spominjam se, kako nam je v začetku tridesetih let predaval v Triglavu. Spominjam se, kako smo spričo Henrika Tume čutili časovno odmaknjenost – bil je pol stoletja starejši od nas – spominjam se, kako arhaične so se nam zdele nekatere njegove zamisli. Toda hkrati nam je bil še vedno vzpodbudnik. Bil nam je živ primer intelektualca, ki je v iskanju resnice in boju za pravico na tej svoji poti našel resnico o svetu in družbi, in to v marksizmu. Kakor da nam je govoril: Če si pošten, če si dosleden, moraš postati marksist.

Naj predvsem v tem smislu kot poštenega, doslednega intelektualca dr. Henrika Tumo slavi spomenik, ki smo ga danes odkrili.

OB ODKRITJU DOPRSNEGA KIPA DR. HENRIKU TUMI V NOVI GORICI

Sončno nedeljo, 21. septembra 1975, se je na Erjavčevi cesti v Novi Gorici, ki je znana kot aleja zaslužnih goriških mož, zbrala množica ljudi, da bi se udeležila spominske proslave in odkritja spomenika velikemu goriškemu javnemu delavcu, učitelju, poslancu, odvetniku in publicistu. Prisrčne slovesnosti so se udeležili tudi planinci na čelu s predsednikom PZS dr. Miho Potočnikom, slovesnosti pa se je med drugimi gosti udeležil tudi predsednik Skupščine SRS dr. Marjan Breclaj. Zbrane je v uvodni besedi nagovoril predsednik kluba starih goriških študentov 88-letni France Gorkič, ki je obudil spomine na dr. Henrika Tumo in dogodke, ki označujejo njegovo osebnost. Poudaril je, da je namen odkritja spomenika – javno izraziti svojo hvaležnost in spoštovanje možu, ki je vse svoje izredne zmožnosti in obsežno znanje posvetil splošnemu napredku slovenskega ljudstva in za socialni napredek delavskega razreda.

Sledile so pesem Simona Gregorčiča »Delavcem«, ki jo je recitirala dijakinja Bruna Pahor iz Nove Gorice, in pesem »Oj Triglav moj dome«, ki jo je zapel moški pevski zbor »Ciril Silič« pod vodstvom Franca Zupanciča.

Doprni kip dr. Henrika Tume, delo pok. akad. kiparja Borisa Kolina, je odkril Tumov sodobnik in soborec v socialno-demokratski stranki 89-letni Rudolf Golovrh in prizadeto budil takratna prizadevanja za socialni napredek goriškega ljudstva. Ob tej priložnosti je bila javno izražena zahvala Kreditni banki Koper, ki je širokogrudno dovolila postaviti spomenik na svojem zemljišču.

O dr. Tumi kot politiku, poslancu in odvetniku je nato toplo in tehtno spregovoril dr. Joža Vilfan. Govor objavljamo v PV 1975/12 na uvodnem mestu.

Ludvik Zorzut iz Kanala ob Soči je za to priložnost spesnil »Naša gara liste«, ki jo je recitiral Boško Batistič iz Vrtojbe. Menda je ni kulturne prireditve v čast goriških velmož, ki je Ludvik Zorzut, znani goriški kulturni delavec, ni pospremil s svojimi verzi.

O dr. Tumi kot alpinistu, planincu, publicistu, ideologu in zapisovalcu domačih krajevnih imen je spregovoril mr. Tone Strajin, podpredsednik izvršnega odbora PZS. Govor objavljamo v PV 1975/12.

Sledilo je polaganje vencov PZS, s pored je zaključil moški pevski zbor iz Vrtojbe, ki je zapel pesem Vinka Vodopivca »Soči« in Radevana Gobca »Pesem o svobodi«. Dijakinja Ondina Podberšič je recitirala pesem Srečka Kosavla »Pravim ti, brat«, dijak Ivan Jelderlivič pa pesem Mateja Bora »Mi gremo«.

NAŠE GORE LIST

Je rano vstalo sonce izza Čavna,
zasvético v Vipavski dol, na Kras,
na griče valovite,
nad Sočo po vrhéh je sipalo zlató.
Tedaj postava, oj, tako visoka, ravna,
pojavi se v čeréh, zre v Julijce, zre v Dolomite,
mu pôje vse, zaliva s srčno ga krvjo.
Zavesten sam utré si pot z vrvjo, s cepinom
za Krnom, Mangrtom, tja v Suhi plaz —
kako v škrlatnem znoju sije mu obraz.
Čez mejo še k Rezjanom spe — tam za Kaninom.

Goré, goré,
se niste ve mu izneverile nikdar,
ni v vas laži, ni v vas prevar.
Kdo kakor on pristopa v vašo to areno?
Goré, goré,
ste vlile volje mu, močt,
pošteno si pogledali z oči v oči,
k triglavskemu še bógu sklóni se čez steno.

Učeni mož zvečer s pastirji paberkuje
v zanosu svojem vse oživljajočem,
s preprostimi se on uči, modruje
ob ognju, o gorskih zgodbicah plapolajočem.

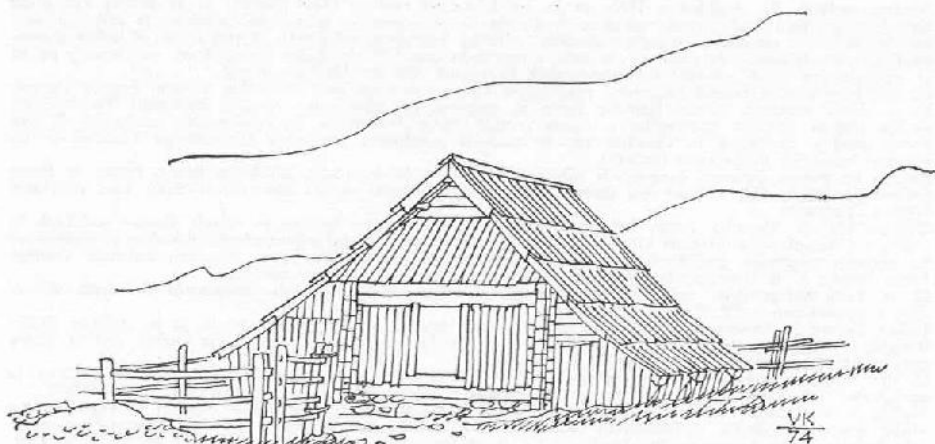
Se iskre razleté čez kuke, čez slemena,
v krnice, rovte, laze, skoz škrbine,
dol v ravne, slape, duplja, v pradoline.
Kdo išče, zaznamuje pristna njih imena?

Je rano vstalo sonce izza Čavna,
so šle meglice z jezera — k zatonu.
Zdaj na njegovem svetlem, čistem bronu
odseva ta podoba — draga nam od davna.

Da se prikazal nam je danes na vrhéh?
Da smo sledili mu na alpskih vseh potéh?

Na vrhu zrasel je večnozeleni gore list:
hej, tovariš, Henrik Tuma — alpinist!

Ludvik Zorzut




ZABRŠKA BAJTA NA OSREDKU V GRINTOVCIH

DVE SLOVENSKI NAVEZI V GRAND PILLIER D'ANGLE,

DVE PRVI PONOVI TVI SLAVNIH SMERI

1. VELIKI VOGALNI STEBER MT. BLANCA

VANJA MATIJEVEC



emalo sem bil presenečen, ko sem nekega junijskega dne dobil Zvonetovo pismo, v katerem me sprašuje, če bi šel z njim v Centralne Alpe. Prevzelo me je razburjenje pred pustolovščino. Zvone je prav gotovo garancija za dobro plezarijo in za kakršenkoli pomislek ni bilo nobenega razloga. Vdor Francoskih Alp v moje poletne načrte je bil sicer nepričakovan, predvsem zaradi dopusta, toda vse se da urediti. Sobotno popoldne naju je že lovilo daleč v Padski ravnini. Ponoči sva bila v Aosti in v nedeljskem jutru je že stal najin šotor zraven šotora Kamničanov v tradicionalno slovenskem taboru za pokopališčem.

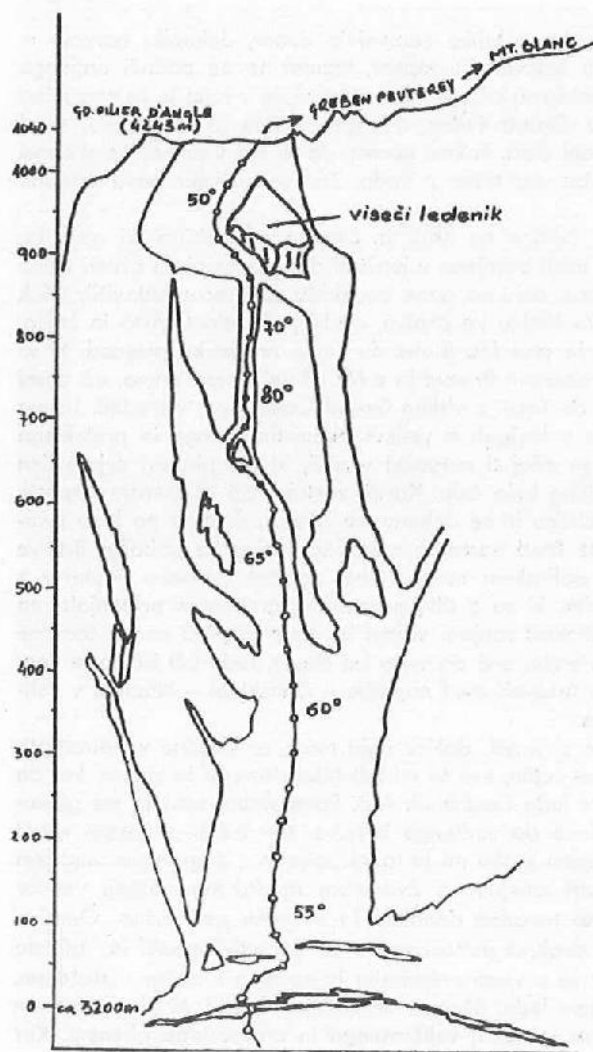
Nestrpno čakava ponedeljka, ko bova lahko zamenjala denar, dokupila opremo in oddivjala na turo. Ponedeljek je žalosten in moker, vendar to ne potlači najinega razpoloženja. Ko čakava na obljubljeni izboljšanje vremena, je v naju le še ena misel – smer Chechinel – Nominé v Grand Pillier d'Angle. Zvone jo že pozna, pred mesecem ga je v njej zavrnil vodni slap. Tokrat upava, da je led v zajedi že skopnel ali pa zgrmel z gore in da ne bo več težav z vodo. Za vsak primer bova vstopila bolj zgodaj.

Ko leživa v travi pred postajo žičnice na Midi in čakava na kabino, ki naju bo odpeljala v višine, so vse najine misli obrnjene v jutrišnji dan. Še zmaj, ki prileti nekje od zgornje postaje žičnice La Praz, naju ne gane kaj prida, čeprav v čudovitih lokih jadra kakih 800 m nad dolino. Na Midiju ne strpiva, da bi počakala Ceneta in Jetija, zapodiva se po Vallée Blanche in pod Mt. Blanc du Tacul na veliko ploščad, ki jo omejuje na levi Tour Ronde z grebenom Brenva in z Mt. Maudit pred nama, na desni pa mogočna ostenja Mt. Blanca du Tacul z vitkim Grand Capucinom v sredini. Imena gora, ki sem jih doslej srečal le v knjigah o velikih alpinistih našega in preteklega časa, se mi pode po glavi. Tu so zdaj ti mogočni vrhovi, ki jim plazovi orjejo lica in jim orjaški viseči ledeniki mrščijo bela čela. Korak zastaja, oči se morajo napasti. Počasi pririneva pod strmice grebena in se deloma po skalah, deloma po ledu priti-hotapiva do kočice Col de Trident. Pred nama se razgrnejo mogočna pobočja Brenve z visečimi ledeniki, globoko v dolinskem mrču slutiva začetek grebena Peuterey z Aiguille Noire in Aiguille Blanche, ki se z divjim razbitim grebenom pripenjata na osrednji Montblanški masiv. Tolikokrat sanjani vrhovi in stene so pred nama. Številne smeri so speljane v mogočnih ostenjih, ena drznejša od druge, toda oči iščejo le eno, ki spada po drznosti pa tudi po težavah med največje – Chechinel – Nominé v velikem vogalnem stebru Mt. Blanca.

Sediva pred bajto in debatirava o smeri, dokler naju mraz ne nažene v notranjost. Nobenega strahu ali napetosti ne čutim, vse se mi zdi tako domače in znano, kot da bi mi to ne bila šele prva tura v ledu Centralnih Alp. Spim slabo, zdeluje me glavobol. Vroče je, kočica se je napolnila do zadnjega kotička. Kar težko pričakam ropot Jetijeve budilke ob enih. Na svežem zraku mi je takoj bolje in z zagrizenim veseljem našem opremo v nahrbtnik. Spet zdijava z Zvonetom neučakano naprej, vendar naju pri obrobni počitki pod steno tovariša dohitita. Tu se naše poti ločijo. Onadva gresta v do sedaj le enkrat ali dvakrat ponovljeno smer Bonatti-Zappelli in izgineta v mrak desno od naju. Ovesiva se z vsem potrebnim in začnem s prvim raztežajem. Moji prvi koraki v pravem strmem ledu. Skozme se zlivajo občutki, ki jih ne morem opisati. Ta ples na konicah derez je nekaj veličastnega in preprostega obenem. Kar

prehitro je konec vrvi. Zvone pride do mene in odpolzi naprej v noč, le lučka izdaja, kje je. Ledeni kosci brenče lete okrog mene, ko ureja stojšče. Spet sem na vrsti in igra se še nekajkrat ponovi, preden priplezava v dan.

Nad nama je navpična zajedava. V njenem gornjem koncu visi leden jezik. Do tu sta prišla Zvone in Drago pred mesecem dni. Izpod ledu drobno curlja, kapljice se svetijo v soncu kot biseri. Brez obotavljanja se Zvone požene v zajedavo. Počasi pridobiva na višini, prav tako pa pridobiva na moči pred nekaj minutami še šibki curek izpod ledu. Ko doseže led, vre izpod njega kot iz do kraja odprte pipe. Led je trhel in ne dovoli, da bi vanj zavrtal klin. Poka in se drobi. Vodni curek je vse bolj predrzen. Najde si pot za rokav in že smukne v čevlje. Tudi vrv je čudovita vodnica mokrota. Kmalu je prijatelj premočen do kože, iz čevljev mu teče in kar lepo je ohlajen. Spusti se nazaj na stojšče. Brez besed nama je jasno, da bova morala bežati iz stene. Zgolj zato, da pomirim vest, zlezem še malo okrog roba, da bi odkril kak suh prehod. Brezupno! Izpod ledu že bruha pravcati potoček. Vrvi zlete v globino in premočena jim slediva. Trdo prigarani metri v nočnem plezanju zdaj spet izginjajo nad nama. Hitiva, da bova lahko zbežala iz kotla pod steno, preden bodo pričeli grmeti pla-



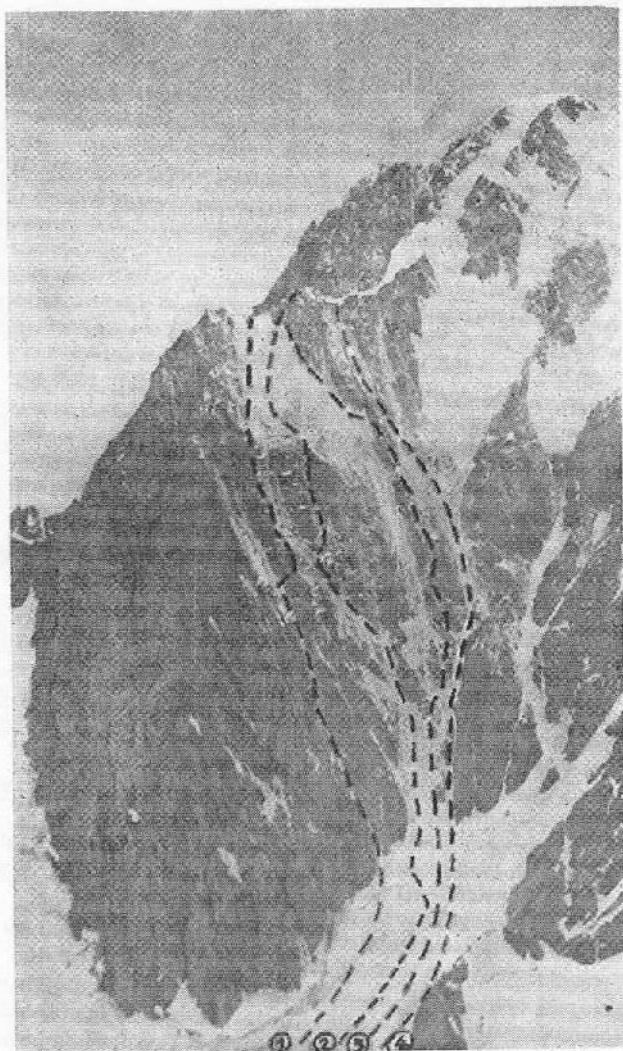
Smer Dufour-Frehel
v Grand Pillier d'Angle

zovi s pobočja Brenve. Komaj doseževa Col Moore, se divji ples v stenah začne. Sonce je razmajalo in oddaljilo velike ledene bloke, ki zdaj v oblakih ledenih kristalov grme po strmih pobočjih. V steni slišiva prijatelja, a ju ne moreva najti v labirintu skal in ledu. Vsaj kar zadeva plazove, sta na varnem.

Počasi se odvléčeva čez plato nazaj na Col de Trident, pogled pa kot začaran visi na strminah, iz katerih sva pravkar pobegnila. Vsak pri sebi tiho skleneva, da se bova vrnila. Ko naslednji dan koračiva po Mer de Glace, dobivajo načrti že realno podobo.

V slap ne greva več, desno od njega je v strmem ledu, natanko v vpadnici visečega ledenika, še ena smer, preplezana šele predlanskim. Če se ne motiva, sta jo preplezala Francoza Dufour in Fréhel. Obeta zelo težko plezanje, je pa vseskozi v ledu. Če začneva ponoči, ne bova mokra. Odločitev niti ni pretežka.

Nekaj dni kasneje sva spet na ploščadi pod Capucinom. Vreme se vztrajno kviri in ko se pred meglami in vetrom zatečeva v bivač na Col de la Fourche, se vsuje najprej sodra, nato še sneg. Veter se v divjih sunkih podi okrog grebenskih stolpov. Kot kaže, sva zaman tvorila težki kredenci čez vso Vallée Blanche, z najino steno ne



Smeri v Grand Pillier d'Angle
Desno Mt. Blanc
du Courmayeur
1. Chechinel-Nominé
2. Dufour-Fréhel
3. Bonatti-Zappelli
4. Japonska smer

bo nič. Na hitro si izbereva nov cilj in se pomirjena zakopljeva med odeje. Tudi zjutraj vreme ne kaže kaj prida, vendar odideva pod Tour Ronde. V severno steno vstopajo tri naveze, zato se raje zapodiva v ozebnik zahodne stene, kjer vidiva le eno. Pri krajni poči dohitiva predhodnika, ki se nekaj motovilita. Na vrat na nos ju prehitiva. Napredujema drug za drugim, in si le tu in tam vzameva čas za posnetek. Čez dobro uro že pogledava čez rob v severno steno. Vse naveze so globoko pod nama. Skočiva še okrog vrha in že sva na grebenu Brenve. Tehnično netežaven nama ponuja lepe prehode, vendar naju vztrajno pošilja gor in dol, tako da šele po štirih urah spet stojiva pred bivakom. Vreme se je medtem popravilo in sonce sije, kot bi se hotelo oddolžiti za vso včerajšnjo meglo. Popoldne dobiva slaven obisk. Gorski vodnik Jager, po rodu Parižan, živi pa v Chamonixu, pride na bivak. Ker sva tu edina družba, kar hitro navežemo pogovor v jeziku, ki je še najbolj podoben angleščini. Ko nama zoupa, da bo naslednji dan soliral smer Bonatti-Gobbi v Anglu, se tudi midva odločiva, da greva v steno. Vremenska napoved je zelo dobra, pravi najin novi znanec in tako se rešiva še ene skrbi.

Bivak se polni, midva pa postajava vse bolj nestrpna. Dolgo si ogledujem steno. Ali nama bo uspelo? Strma je in na vrhu grozeče vise seraki. Če sva že tu, velja poskusiti.

Ob osmih ne zdrživa več v bivaku, ki se je zdaj še do konca napolnil. Spet drviva čez Col Moore pod steno. Skuhava si pijačo, medtem ko okolica izgublja barvo in se počasi potaplja v globoko črnino jasne poletne noči. V dolini se prižigajo luči. Okrog desetih sva pripravljena. Dolgo iščeva prehod preko krajne zevi, nato pa ga Zvone izsili kar čez kakih 20 m visoko snežno steno. Ohrabrena pričneva nizati raztežaj za raztežajem, čas pa teče hitro in neslišno, prav tako kot izginjajo metri pod nama. Zatopljena sva v ozki krog ledu okrog naju, ki ga očrtava svetloba svetilke. Pod nama se pojavita še dve kresnički, kmalu nato pa oživi tudi steber Brenve. Prava kača lučk se vije v to najlažjo in tudi največ plezano smer v pobočju Mt. Blanca. Plezalca pod nama hitro napredujeta in s prvo jutranjo zarjo naju dohitita. Angleža sta, vendar nimamo časa za daljšo debato. Ko midva zavijeva v težji del plezarije, onadva odplezata naprej po ledeni rampi.

Spet sva sama. Nad nama se grozeče boči ledeni slap – v led zalit žleb, mestoma navpičen. Ni mi simpatičen. Predlagam Zvonetu, da bi ga obplezala po desni, kjer vidim razčlembe v skalah. Kategorično je proti. »Če je smer ledna, greva po ledul«

IZ GOVORA TONETA STROJINA V NOVI GORICI, 21. SEPTEMBRA 1975

Planinska zveza Slovenije mi je poverila častno nalogo spregovoriti o delu velikega slovenskega alpinista, planinskega ideologa in publicista, o dr. Henriku Tumi.

Šele ob 40-letnici smrti mu odkrivamo spomenik v spoštovanju do veličine njegovega dela za Goriško in vso Slovenijo. Odkrivamo ga v deželi – v sončni Goriški – ki je slovenskemu alpinizmu že dala stebre slovenskega alpinizma, pred njim Valentina Staniča, za njim dr. Klementa Juga.

»Kdor ljubi domovino, jo preučuje«, je Tuma zapisal v svojo knjigo »Pomen in razvoj alpinizma«. Zato je tudi delo v alpinizmu zastavil poglobljeno, v marsikaterem pogledu pionirsko. Z alpinizmom kot vedo je skušal dokazati korenine svojega rodu, izvor krajevnih imen. Bil je pobudnik in začetnik mnogih dejavnosti v gorah, ki jim je šele današnji čas dal polno veljavo in ceno.

Neprecenljivega pomena je njegovo zapisovanje domačih krajevnih imen. Kar je bilo Kugyju cvetje, so bila Tumi krajevna imena. Medtem ko Kugy nikdar ni našel svoje Scabiose Trente, je Tuma domača krajevna imena otel pozabi – za vselej. Tuma se pri zbiranju imenoslovja Julijskih Alp ni omejil samo na Triglavsko skupino, temveč je zajel vse Julijske Alpe. Krajevna imena je pričel zapisovati že pred l. 1910, ko je

je njegova ugotovitev. Tej logiki se ne upiram. Kmalu visi nad menoj, na steno ga priklepajo le prednji zobci derez in cepin. Z brezhibno tehniko pridobiva metre v prostem plezanju, ki mu nisem videl enakega niti v filmih. Le dva varovalna klina sta med nama. Ko si uredi stojišče, se tudi jaz spoprimum s kislim jabolkom. Kladivo, cepin in hitro dva drobna korakca na konicah derez, pa spet znova. Poštenega koraka ne morem narediti, ker ne morem upogniti kolen, ledena strmina tega ne dovoljuje. Še kratek previsni odstavček iz skal, primrznenih v led, nato dva metra prečke v navpičnem ledu in v lažjem sem. Dolgo si oddihujem, preden začnem z naslednjim raztežajem. Strmina je malo popustila, zato pa je led slabši in ker mi gre v skalah bolje, plezam tik ob robu žleba. Zelo prav mi pridejo primrzneni in v led zaliti skladi. Zanko obesim na skalnat rogelj, skopljem še majhno poličko in stojišče je nared. Zvone odpleza mimo mene in na moja nestrpna vprašanja dobim pomirjujoč odgovor, da je najhujše že za nama. Vrvi mi res kar hitro polze skozi roke. Naslednji raztežaj naju privede že v bližino serakov v zgornji tretjini stene. Tu in tam švigne mimo naju v globino ledena sveča, ki se odlomi na robu ledenika. Na stojišču pustim do ušesa zabiti PZ klin, nato jo odkurim za Zvonetom iz nevarnega območja. Dva raztežaja naju nemo spremljajo grozeče nagnjeni bloki okrašeni z ledenimi svečami kot orgle v kaki katedrali. Edini zvok, ki moti ta spokaj, je kapljanje vode in najino sopihanje, ko se ženeva v breg. Nič se ne zgodi. Sesedeva se v sneg na varnem rebu vzporedno z ledeniškim odlomom. Še kakih pet raztežajev je do roba stene, strmina ne preseže več petdeset stopinj. Počasi si utirava pot proti vrhu in ob dvanajstih se pod nama pokaže Frêneyski ledenik. Čeprav je pred nama še šeststo metrov Peutereyskega grebena, sva srečna. Smer je za nama. Privoščiva si obilen počitek in medtem opazujeva navezo, ki se trudi v zgornjem delu Frêneyskega stebra. Ko izplezata še Angleža, se skupaj odpravimo na zadnji del poti proti vrhu Mt. Blanca. Greben je strm in zaledenel, vendar ne varujemo več. Plezamo hkrati in si le tu in tam privoščimo malo duškanja. V skalah pod vrhom si razdelimo zadnje požirke pijače iz najine čutare, zato nama bosta Angleža skuhalo čaj na Vallotu. Kako hitro se sklene tovarišтво v hribih, čeprav se komajda sporazumemo. Pod vrhom nas ovijejo megle, a nad njimi slutimo jasnino, ki se res nekajkrat prikaže.

Ko se začne sonce spuščati proti zatonu, ni pred nama nobene vzpetine več. Vlada popolna tišina, tudi veter se ne zgane. Stojiva na vrhu najvišje gore Evrope in ko si seževa v roke, čutiva, da je za nama Doživetje. Besede so tako neboljene, tako neizpovedne, da se zde kar odveč.

Slovenski Matici predložil v založbo nomenklaturu »Poliške in Viške skupine in koroško-italijanskih mejnih Alp«. Začeto delo na tem področju je nato razširil na celotno imenoslovje Julijskih Alp, ki ga je sproti objavljaj v Planinskem Vestniku in ga ob ponatisu v samostojno publikacijo l. 1929 opremil še z abecednim seznamom in pod črto dodal laične razlage v Alpah razširjenih izrazov.

Od Julijskih Alp je Tuma imenoslovno zbiranje razširil tudi na Karavanke, tako na področje Stolove skupine in na področje Begunjščice.

Zbrana krajevna imena je ilustrativno predstavil na grebenschkih kartah in skicah, ki so kot priloga izhajali v Planinskem Vestniku. Čeprav se je Tuma pri razlagi nekaterih krajevnih imen včasih zmotil, ostaja dejstvo, da so na Tumovi zakladnici imen gradili vsi poznejši imenoslovci, naj so to priznali radi ali ne. Tumova domača imena je v vojaški zemljevid Kranjske sprejel celo dunajski vojni-geografski zavod, objavila jih je planinska revija »Hochturist«, kar je v takratnih časih pomenilo gotovo izredno priznanje.

Zbirateljsko delo na področju zapisovanja krajevnih imen je Tuma razširil tudi na morfologijo in terminologijo za alpiniste in smučarje. Tudi v tem je bil pionir. Tumi so bili pri tem delu vir informacij lovci, planšarji, drvarji in nosači, ki so mu bili spremljevalci na adročnih poteh. S trentarskimi divjimi lovci je kot prvi stopil na

Opomba: Plezala sva smer Dufour-Frehel. Preplezana je bila l. 1973 in po dosegljivih podatkih do letos še ni bila ponovljena. Smer je VI. tež. stopnje oziroma ocenjena z ED (Extreme difficile), popolnoma ledna in objektivno nevarna zaradi visečega ledenika, v katerega vpadnici poteka.

Plezala: Zvone Andrejčič (AO Matica) in Vanja Matijevc (AO Medvode) 3. avgusta 1975. Čas plezanja: 14 ur.

2. GRAND PILLIER D'ANGLE — BONATTIJEVA SMER CENE KRAMAR

Čez nekaj dni bo minilo eno leto. Zdi pa se mi, kot da bi včeraj stal tu, na terasi pred bivakom na Col de Trident in opazoval mogočno steno Grand Pillier d'Angle, tako mi je ostala v spominu. Tudi Jeti je tu, manjka samo Franci. Že pred letom dni smo bili namenjeni v to steno, v kateri sta pred 13 leti italijanska vodnika, svetovno znana alpinista Valter Bonatti in Cosimo Zappelli preplezala to smer. Bonatti jo je ocenil za eno najtežjih in najnevarnejših, kar jih je plezal v montblanški skupini. Od takrat tu še ni plezal nihče. Mogoče uspe nam, smo mislili lani. Pa nam ni. Pretoplo vreme tega ni dopustilo, celo ponoči so se pražili plazovi. Letos pa je še precej več snega, je pa tudi občutno hladneje, noč bo bolj mirna kot lani. Na bivaku pa sta tudi Zvone in Vanja, ki sta namenjena v sosednjo smer, v isti steni in gremo zjutraj skupaj, saj Zvone že pozna pot.

Ob polnoči je v bivaku že vse živo, zato le težko zbereš vse svoje stvari, čeprav jih pripraviš že zvečer. Nekaj pa je temu kriva tudi ura. Vendar sva vseeno malo pred eno nared. Zvone in Vanja pa sta že pred nama. Čeprav je sneg zmrznjen, se udara čez kolena. Skoraj glasno preklinjava in se spuščava proti gornjemu platoju ledenika Brenva.

Dobremu razpoloženju pridene svoj lonček še Jeti, ko se mu po nekaj korakih odveže dereza. Končno sva le na platoju in kmalu za tem na Col Moore. Z njega se spustiva še kakšnih 200 m do ledenika pod Hruško (la Poire). Tu je bila visoka krajna poč, ki

mnoge vrhove, preplezal številne stene in prehodil marsikateri greben. Kot prvi slovenski turist je s Trentarjem, Jožetom Komacem-Pavrom, preplezal severno Triglavsko steno l. 1910. Dolg seznam prvenstvenih tur v naših gorah mu daje častno mesto v kroniki slovenskega alpinizma. Poleg Julijskih Alp, vzhodnih in zahodnih, je podrobno poznal Karnijo, Salzkammergut, Galicijo in Gornjo Štajersko.

Kot alpinist, vezan na naravo v vseh letnih časih, Tuma ni šel mimo opazovanja naravnih pojavov, življenja in dela gorancev. Opisal je sirarstvo in domače panine, njegovi opisi planin in pastirskega življenja so zato etnografskega pomena. Zanimal se je za geomorfološke tvorbe v gorah in eden prvih pri nas pisal o plazovih.

Publiciral je tudi v praškem Alpskem Vestniku in avstrijski Alpenzeitung.

Kot planinski pisatelj se je prvič oglasil v Planinskem Vestniku l. 1905 s člankom o Rombonu. Od tega leta naprej so si v Planinskem Vestniku sledili opisi njegovih vzponov na vrhove Julijskih Alp.

Po svojem naprednem socialno-demokratskem prepričanju je svoje planinsko prepričanje hotel razširiti tudi med delavci. Kot eden od ustanoviteljev društva »Prijatelj prirode« je l. 1929 postal njegov predsednik. Že pred I. svetovno vojno je delavcem-planincem na Jesenicah predaval o alpinistiki. Za časopis »Svoboda« je napisal članek o »Delavcu in prirodi«, ki je v prevodu izšel v zagrebški reviji »Socialna misao«.

pa ni bila tako strašna, kot je bilo videti od zgoraj, zato sem predlagal Jetiju, naj kar skoči. Skočil je, a pri tem je ostal cepin v ledu nad njim. Komaj je potem prišel do njega. Ko prideva na drugo stran ledenika, do krajne počitnice pod steno, sta Zvone in Vanja že čez. Onadva levo, midva pa naravnost naprej, proti najinemu cilju. Strmina še ne presega 50°, ko pa prekoračiva še dve počitnici, se začne zares. Naslednjih pet raztežajev v zelo strmlem ledu naju privede do skalnega rebra. Prečiva ga levo. Gore na vzhodu so začele žareti in to skoro krvavo rdeče, kar pa ni najboljše znamenje za lepo vreme. Izredno strm leden raztežaj me pošteno ogreje, pomagajo pa mi tudi že prvi sončni žarki, privede pa me pod požlejene skale, ki so tudi ključ smeri. Sedaj je na Jetiju vrsta, da se preizkusi v ozebniku, ki ima blizu 80°. Ko se pogumno zažene vanj, ga kaj hitro vse skupaj mine. Sonce, ki drugače lepo greje kosti, je tanki led in sneg na skalah tako omehčalo, da cepin in kladivo ne prijemljata več. Kolikor je mogoče, hitro pripleza nazaj in zastavi bolj desno. Sonce je začelo delati s polno močjo. Neprestano pošilja plaziče za vrat in na glavo, med snegom žvižgajo v dolino tudi kamni, od katerih so nekateri kar spoštljivo zajetni. Skoro neprestano pojejo mimo naju svojo pesem. Trije raztežaji, tri ure. Niso bile kratke ob brnenju zapadnega kamenja. Ko priplezam na konec tretjega raztežaja, najdem zabit Bonatijev klin. Torej sva na pravi poti. Ko Jeti zmaga še celo kočljivo prečnico v desno na nekakšen greben in pridem za njim, sva na varnem pred plazovi in zapadnim kamenjem. Takoj se ti zdi vse lažje in tudi dan je lepši. Samo da ni več tistega zoprnega brnenja mimo ušes. Sedaj nama tudi prvič pride na misel, da pravzaprav od včeraj še nisva nič prigriznila, ura pa je že deseta. Raztežaj višje na grebenu najdeva primerno mesto za počitek. Ko se v miru baševa z dobrotami iz nahrbtnika, kakšnih 50 m levo v ozebniku, iz katerega sva se umaknila, hitijo v dolino zmeraj zajetnejši plazovi snega in še več kamenja z njimi. Par sto metrov desno od naju, v Hruški, pa neprestano hrumijo ogromni plazovi. Kot bi stal na bregu pobesnele reke. Samo to se naju ne tiče več, nisva več spadaj. Nadaljujeva po grebenu, par raztežajev po požlejenelih skalah. Vsak tak raztežaj da precej misliti, preden se vrh izteče. Zdaj je pred nama zadnje ključno mesto v steni: 80-meterska prečnica v izredno strmlem in trdem ledu proti levi. Preden začnem, zabijem v skalah še dober klin, kajti noge niso več tiste, kot so bile 700 m niže. Ravno sredi prečnice je skalnat otoček, tako da je ob dveh dobrih klinih zopet varno stajišče. Še en raztežaj, ki mi s svojo strmino in trdim ledom – dereze gredo samo par metrov v led – izredno hitro pije moči. Toda končno le pridem čez na viseči ledenik,

Obseg njegovih preučevanj je izjemno širok in sega tja do socialoško-psihološkega poglobljanja. Njegovo delo »Pomen in razvoj alpinizma« je knjiga, s kakršno se lahko v zadnjem stoletju pohvalijo le redki alpinisti tudi pri tujih narodih z bogatejšo alpinistično tradicijo. Knjiga kaže moža izjemnega formata, ki presega slovenske okvire in ima svoje častno mesto tudi v srednjeevropskem alpskem prostoru.

Alpinist s takim intelektualnim obzorjem je kot predstavnik naše planinske organizacije na kongresu mednarodne alpinistične unije l. 1934 v Pontresini užival velik ugled. Tekoče je govoril več tujih jezikov, s tehtno razpravo in nastopom pa je na mednarodni pozornici uveljavil mnoge svoje zamisli.

Bil je v pravem pomenu besede – utemeljitelj alpinizma. Brez njegove vloge in dela se slovenski alpinizem ne bi razvil do te mere, kot se je. Pri uspehih naših himalajcev je treba upoštevati tudi delež, ki so ga prispevali Stanič, Tuma in Jug.


PZS je sklenila, da bo za kulturne dosežke, knjige, slike, kiparska dela in za življenjska dela na področju kulture alpinizma v bodoče odlikovala s plaketo, ki bo nosila Tumovo ime. Njegovemu spominu pa se je PZS že oddolžila s poimenovanjem Tumove kočice na Slavniku.

ki je pod vrhom stene. Tu je strmina precej manjša, se pa sneg udara do kolen. Ko pride Jeti do mene in nato počasi nadaljuje, blizu mene nekaj sumljivo poka. Tu se lahko utrga plaz. Ko misel povem Jetiju, jo ta kljub višini, ki je že nekaj nad 4000 m, in snegu, ki se udara, naglo odkuri do razpoke v ledeniku in zavrta dva dolga ledna vijaka. Še par minut in že sem pri njem. Po nadaljnjih treh razležajih sva na robu stene. Vrh naju je razočaral. Pričakovala sva vsaj par metrov ravnega prostora, pa nič od tega, le kot nož čez rob na drugo stran. Kako ga je snežni rob zadržal, nama še sedaj ni jasno. Potem sva si privoščila daljši počitek, kajti steno sva preplezala 10 ur hitreje kot prva dva. V opisu piše, da je do vrha Mt. Blanca še štiri ure, torej bova ob sedmih na vrhu, in mogoče že danes v dolini. Zato v miru kuhava mleko s čokolado in pridno prazniva nahrbtnik. Toda razočaranje na Peutereyskem grebenu je bilo popolno, kajti razmere so bile izredno slabe. Če se ni udiralo v gnili sneg do kolen in tudi do pasu, je bil pa led trd kot steklo. To pa nama je skupaj z višino zelo naglo pilo moči, kolikor jih je še ostalo. Za nameček se je privlekla še megla. To je na srečo od časa do časa silni veter, ki sva ga slutila zgoraj, toliko razgnal, da sva videla, kako daleč je še rob. Veter, o katerem sva preje slutila, da je zelo močan, je bil res orkanski. Ko sem pokazal nos čez opast, bi mi bil skoraj odtrgal glavo. Z veliko težavo se spravim čez opast in že sem na sovruhu Mt. Blanc du Courmayeur. Ko je pri meni še Jeti, se omahovaje v vetru odpraviva proti pravemu vrhu. K sreči so ostale še stopinje, če ne bi nama trda predla, kajti megla je bila gosta in tudi temnilo se je tako, da sva videla komaj nos pred seboj. Sunki vetra so bili tako močni, da naju parkrat zbijejo po tleh in je bilo treba čakati, da je malo popustil. In nato vrh Mt. Blanca, drugič letos. Kakšna razlika! Pred tremi dnevi še kar dobro poletje, danes pa najhujša zima. O občutkih sreče, o katerih sem sanjal pred vzponom, ni govora, samo bežen stisk rok in zopet omahovaje v vetru na bivak Vallot. Drugo jutro sva v miru spala do osmih in se nato odpravila proti dolini. Nobene naveze ni bilo, ki bi šla na vrh. Vreme se je do konca pokvarilo. No, bova vsaj v miru počivala par dni.

Smer Bonatti-Zappeli v severni steni Grand Pillier d'Angle, plezala Janez Ažman in Cene Kramar, AO Kamnik, 23. 7. 1975. 1. ponovitev smeri, čas plezanja 12 ur.

TRI MOJE NAJ – TURE

ING. MARIJAN PIRC

ajprej se moram predstaviti. Spoštovani bralci naj ne mislijo, da to piše kak vrhunski alpinist. Te tri ture so bile vrhunske le za moje skromne planinske sposobnosti, v svoji vsebini pa vendarle tako bogate, da bi mi bilo ljubo, če bi s popisom razveselil še kako planinsko dušo.

Ta najbolj divja – ali kako so šli leksikoni na Vremščico

Nikar se ne čudite, da je bila to Vremščica. Kdor je že lazil po Krasu v vsakem vremenu, bo to razumel. Tiste čase sem še »delal kure« na slavni farmi pod Pivko. Zerjav življenja me je vzdignil iz študentskih klopi in od Julijcev in me odložil na kraške planjave. Prva stvar, za katero sem se tam doli začel ogledovati – če izvzamemo dekleta seveda – so bili brogovi.

In medias res, se temu reče po starem, naj začnem.

Nekega zimskega dne sem si po službi rekel: »Fant, zabušavanja je konec, na Vremščici brije čez sto na uro. Ta hip po nahrbinik, pa gor. – Za kondicijo!« Gozdarice, moj stari izdelani cepin, moja še študentska oguljena bunda, tri kape, volnena za toploto,

usnjena za veter, »plastična« za dež. Kompletno perilo po julijski navadi, zaloga hrane po kamniški navadi, nahrbtnik pa še zmeraj napol prazen, neprimeren za nabiranje kondicije. Pogled po kamri in v nahrbtnik sem stlačil:

Tri Mayerjeve v usnje vezane leksikone skupne debeline blizu trideset centimetrov, izdane na začetku nadobudnega stoletja nekje v Avstroogrski.

Skupna teža – zadovoljiva za vsakršne kondicije. Leksikone sem izbral za tako važno nalogo tudi v spomin na starega očeta, ki mi jih je bil zapustil.

Tak sem startal o mraku iz Neverk, z dna Košanske doline po kolovozih in gmajnah, naravnost proti vrhu Vremščice. Težak nahrbtnik mi je trl rebra, cepin me je napravil za tiste kraje izredno pojavo, znanci, ki sem jih srečaval, preden sem prečkal sežansko progo pri košanskem kolodvoru, so zmajevali z glavo in me spraševali, če sem obupal nad kurami in zdaj, na sam zimski večer, z vso svojo kramo odhajam iz njihove doline. Jaz pa sem z globokim čutom dolžnosti vedel, da bom zjutraj spet na farmi.

Zimski večer. Redke snežinke me pikajo, goni jih kraški veter, gmajne so še gole in puste, kot da bi protestirale, da v zimski noči rije po njih še kdo drug razen divjega prašiča. V gozdu nad staro vojaško cesto skozi Vremško dolino sem dosegel prve zaplate snega, ki so se potuhnjena počasi spremenile v zamete. Nebo v tem času še ni bilo popolnoma prekrito z oblaki, snežinke so menda naletavale z Lune, ki je prosevala skozi oblačne tančice. Veter pa je bil z vsakim višinskim metrom bolj korajžen. Kmalu sem se moral skozi zamete že kopati s cepinom, bili pa so kratki in nenevarni, prav zanimivi. Plezal sem preko vej, ki jih je bil sneg že priklenil k tlom. Tu pa tam sem švrknil predse s snopom žarkov iz »baterije«, da sem odgnal prikazni, ki se vsakomur posmehujejo v noči kraškega gozda. In spasil sem navzgor, ker sem slutil, da je društvo brinovitih grmov z gornjih pobočij Vremščice v tej noči priredilo glavni ples v sezoni.

Ko sem stopil iz gozda, kjer se začnejo grebenske gmajne, sem se z globokim priklonom moral predstaviti orkanskem vetru, ki je bil istočasno glavni režiser in orkester plesa. Snežinke so bile samo še v zraku, gmajna spihana do zmrzle prsti, glasovi pa, da se lahko skrrije vsaka diskoteka. Neopisljivo!

Vihar je divjal sem od severa, od Nanosa. Jaz sem hotel navzgor, veter pa ni soglašal s tem, da bi me sprejela Vremščica, čeprav moja dobra znanka. To pot je bil on gospodar.

Mraz je bil tudi zaradi konvekcije obupen. Vse tri kape sem si z vrstico privezal na glavo. Pod bundo sem se znojil, prsti pa so mi zmrzovali v rokavicah. Veter je bil tako divji, da mi je kljub vsem vezem vezem trgjal kape z glave in skoraj strgal z mene bundo, ki seveda ni bila prirajena za take pogoje. Ledeni kristali so me špikali v obraz, pomikal sem se naprej le z zaprtimi očmi. Kadar sem se hotel orientirati, sem se moral ustaviti in obrniti s hrbtnom proti vetru. Da ne bi zašel, sem moral ostati na grebenu, ki sem ga dobro poznal, prav tu pa je bila moč vetra največja. Grebenskega raza sem se držal kakor ris veje. Noge sem razkročil, s trupom sem se nagnil k tlom, z levo roko sem lovil zmrzle šope trave, z desno sem kresal po trdih tleh s cepinovim oklom. Veter je bil tako močan, da sem se resno bal, da me bo pometel z grebena. In na hrbtnu leksikon!

Vremščica ima dva vrha, visoka je nekaj nad 1000 m. Tisti na pivški strani je nekaj metrov nižji od onega na senožeški. Veže ju par sto metrov dolg usločen gol kraški hrbet. Na nižjega sem se prikrempljal. Naprej s svojo pomanjkljivo opremo, težkim nahrbtnikom in popolnoma premražen nisem več uspel. Odločil sem se za povratek. Saj sem bil prišel le »gradit kondicijo«!

Vremščico sem prej in kasneje že in še dostikrat »osvojil«. Ko sem počival naslonjen v zamete sredi gozdnih vrtač, sem menil, da sem prispel iz dežele razbojnikov v deželo duhov. Spet sem jih lahko sortiral s snopom luči iz svetilke. Ko sem sestopil do sežanske proge, sem se počutil kot himalajec v Katmanduju.

Tako utegne biti v zimski noči na Vremščici. Se čudite? Ne verjamete?

Vremščici – zaradi občudovanja, zimski naravi zaradi spoštovanja naj povem, da je bilo to tisto viharno noč, ko je orkanski veter zrušil televizijski stolp na sosednjem Nanosu.

Veličastni hribi, kdo vam je zares pogledal v dušo?

Ta najbolj dramatična

Februarja tistega leta sem se bil – prav tako »zavoljo kondicije« – namenil čez zasnežena pobočja iz Bohinja v Tolmin. S takimi pobožnimi željami sem neko sobotno noč presanjal v Bohinjski Bistrici po lepem zimskem dnevu.

V nedeljo zjutraj pa – ojoj, snežil! Pa kako!

Nameravana tura je postala za tisti dan neizvedljiva, toda dan je treba izkoristiti, napolniti, še posebej zimski dan v tako vabljevem kotičku naše domovine.

Bojni posvet s samim seboj je sorazmerno kar hitro prišel do odločitev. Skočimo čez Bohinjsko sedlo v Selško dolino, pa smo v Ljubljani. Do Sorice 17 km gozdne ceste – ravno do malice!

Tako sem zakoračil po cesti proti Nemškemu rovtu. Snega kakih dvajset centimetrov, in še ga je neslo. Snežilo je mokro in težko in skozi pomanjkljivosti že precej klavrne tudi »plastične« pelerine se mi je na vseh koncih cedilo za kožo. Toda duh se mi je bil »zaradi višje sile« za odpovedal turi čez greben in se sproščeno posvetil novi nalogi, ki je bila videti neproblematična, pa vendar mikavna. V Nemškem rovtu sem izdatno prizadel svoje zaloge hrane, saj sem vedel: »Čez nekaj ur sem v Železnikih, torej v Ljubljani.«

Sredi dopoldneva je bilo, ko sem se zagrizel v cestne ovinke pod Jelovico. Snežilo je vztrajno, kot da namerava namesti most med Jelovico in Pokljuko. Pol kisló, pol posmehljivo sem opazoval, kako mi je začela snežna površina segati do kolen.

»Saj bom tako kmalu na Sorici!«

Cesta se je vlekla proti vzhodu. Od daleč sem se veselil bližnjega sedla, in kar malo razočaran sem bil, ko sem ugotovil, da tam, med Vresjem in Bifenjsko planino, moja cesta zavije natanko nazaj in se vzpne skozi gozdove proti jugozahodu in jugu. Snega je bilo nemarno vedno več, očitno je metlo na vse debelejšo staro podlago, ki je v Bohinju že ni bilo več. Kar lepo sem se že vdiral in napredoval sem vse počasneje. Zdaj sem se že veselil vsakega navideznega sedla, ki se je začrtalo v moji smeri, in vsakega bližajočega se odcepa. Tod namreč še nisem bil hodil. Čas me je začel počasi opozarjati nase in me začel izzivati na tekmo. Ko sem prigaril do naslednjega odcepa – za Konjske ravne – je bilo že pozno popoldne. Cesta se je zvila globlje v vse temnejši gozd, sneg pa, kakor da se hrani iz gozdnega humusa. Segal mi je že lepo do pasu. V meni pa energija, zaupanje in volja. V tistih letih pri hoji nisem poznal utrujenosti. Tako sem kot stroj vlekel po eno nogo iz vlažne gmote in jo prestavljal za ped naprej. Kot ura, počasi, brez pavze. Od časa do časa sem prisluhnil srcu in se čudil njegovemu umirjenemu ritmu. Kot da sedim na balkonu in gledam, kako raste fižol.

Ni tako popolnega stroja, kot je človeški organizem!

Sneg je pričel postajati siv. Prikradel se je zgodnji zimski mrak in skozi oblake je od časa do časa zamedlela luna. Ustavil sem se. Potreben je bojni posvet. Kot pontonski kol iz vode, tako sem štrlel iz snega. Pelerino sem bil že zdavnaj zavrgel, bila je razcefrana. Snel sem nahrbtnik in ga položil predse. Nekoliko je potlačil sneg in obsedel pred mojimi prsmi. Položaj ni bil več zabaven. Okrepčal sem se s čokolado in osvežil z limono. Jesti nisem mogel. Na sneg sem položil »Julijce 1 : 75 000« in poskušal z žepno svetilko ugotoviti kje sem. Vedel sem, da ne morem biti daleč pod Bohinjskim sedlom, kjer me čaka topla Litostrojska kočá, polna svetlobe in smučarjev. Nič več nisem razmišljal o Železnikih in o Ljubljani. Vedel sem, da moram naprej ali nazaj. Mogel sem naprej. Da bi le sneg popustil. Pa ni!

IZ GOVORA TOV. JOŽETA ŠVIGLJA NA SNEŽNIKU

(Dan planincev 1975)

Mislím, da se danes po 30 letih lahko s ponosom spominjamo slavnih dni, ko so enote JLA in druge enote v končnih operacijah osvobajale našo domovino in izganjale okupatorja in domače izdajalce iz naše zemlje.

Ravno na teh terenih so se aprila 1945 začenjale operacije za končno osvoboditev Slovenskega Primorja, oz. območja, ki je več kot 20 let trpelo pod jarmom fašizma z vsemi njegovimi posledicami. Od tu so enote 4. armade JLA, 7., 13. in 26. div., skupaj z enotami 9. korpusa krenile na slavni in zmagoviti pohod za osvoboditev Trsta, potem ko so v okolici Il. Bistrice v nekajdnevni krvavih bojih uničile zadnje enote ohole Hitlerjeve vojske – ostanke 97. armadnega korpusa

Širše območje Snežnika je že od prvih dni vstaje predstavljalo bazo za organizacijo in delovanje partizanskih enot in drugih ustanov NOV. Ves čas vojne so ti magočni gozdovi in hribi dajali zatočišče za enote in istočasno bazo za ofenzivne akcije na sovražne garnizije, objekte in komunikacije. Skoraj ni minil dan, da ne bi pokale mine na železniških progah in se slišali strelí enot, ki so delovale na tem območju. Tu so v velikih sovražnih ofenzivah enote uspešno manevrirale, se izmikale in črpale nove sile za povračilne udarce. V teh gozdovih so bile bolnice, zaledne ustanove, kurirske postaje, tiskarne. Prek tega območja so šle glavne smeri povezave z enotami na Primorskem in Posočju. Tako uspešna dejavnost partizanskih enot in ustanov na tem območju pa je bila mogoča ne samo zaradi ugodnih terenskih razmer, temveč tudi in predvsem zaradi podpore vsega prebivalstva.

Še sem napredoval, vendar sem moral duškati. Počival sem, da se ne bi izčrpal, in počival sem z nekaj oddihi po vsakem koraku. Bilo je dramatično. Psihični napor je prekosil fizičnega. Sredi zimske noči globoko v snegu v neznanih krajih – na cesti brez konca. Ko sem pririnil izza ovinka kakor prikazen v filmu, ki ga vrtijo mnogo prepočasi, sem nedaleč pred seboj zagledal drevo, hlad, naslednji ovinek... Za vsakim ovinkom sem slutil in želel rešilno sedlo. Gorel sem v želji, da bi mi bilo dano spoznati, kaj je onkraj. Tu sem že potreboval več kot četrte ure kopanja za sto metrov ceste. Toda kaj, ko sem vedel: »Še malo vzdrži, pa si v Litostrojski.« Nepopisno olajšanje! Gozd se je začel odpirati. Na levi sem razločil senožeti. In najlepše – priril sem do cestnega znaka, ki je najavljal sedlo. Vedel sem, da sem iz vode.

Sneg pa je bil res nenavadno globok. In sedlo se je začelo bahati s svojimi muhami. Veter, o katerem zdaj ni bilo sledu, in ki v gozdovih, skozi katere sem se priplužil, nima nobene besede, tisti veter je tu razsajal. Zdaj sem bil na trdnih tleh, zdaj sem se pogreznil v zamete. Prhki sneg vsepovsod. Sedlo! Nepričakovano razočaranje. Upanje sredi obupa. Koča je morda oddaljena tristo, petsto metrov. Klical sem v noč, nič. Smučarji se zabavajo, kdo me bo slišal! Zavedel sem se neposredne resne nevarnosti in utrujenost mi je splahnela. Ali se bom res dal pogoltniti zahrbtnim zametom, ki na tem sedlu skoraj ne bi imeli pravice biti tako globoki! Le še par korakov sem poskusil.

Danes menim, da bi bil prišel do koče, še bolj pa sem prepričan, da sem ravnal prav. Zameti so bili preveč zahrbtni. »Ta pameten odjenjal«

Okrog polenajstih ponoči sem pojedel golaž v gostoljubnem gostišču blizu kolo-dvora v Bohinjski Bistrici. Mislim, da se imenuje hotel Crna prst.

Kako se ponoči pride iz Bohinja, vemo. Srečal sem le dva avtomobila, pa nobeden ni ustavil. Najbrž so mislili, da sem cestni čuvaj.

Ob štirih zjutraj sem se privlekel – na Lesce – da sem bil dopoldne v službi v Pivki. Premočen sem bil, da se je kar cedilo od mene.

Zato naj se ta lepa tura naziva – v okviru treh opisanih – najbolj »dramatična«. Ne toliko zaradi velikega fizičnega napora, ki ga je terjala, kolikor zaradi volje, ki je bila potrebna, da sem se ohranil. Volje, ki je pravi čas ukazala umik.

Tretja tura – »ta najbolj gladka«

Zakaj naj bi bila od opisanih treh tur tale najbolj gladka? Zato, ker ni bila niti preveč divja niti preveč dramatična, potekala je tako rekoč gladko, po načrtu. Gladka je bila ta tura zaradi ledenih pobočij.

Štirinajst dni poprej sem se bil valjal po sorških zametih. Slej ko prej sem vedel, da moram po najkrajši poti iz Bohinja v Tolmin. Dva tedna po tistem, ko me je bilo

Med organizacijami, ki jim pripada v obrambnih pripravah in krepitvi SLO posebno mesto, je gotovo Planinska zveza Slovenije, ki s svojimi 88.000 člani v 140 planinskih društvih predstavlja eno najbolj množičnih organizacij. Treba je upoštevati, da je od skupnega števila članstva 41.200 mladih. Mladi so bili tudi v NOB najbolj borben in množičen nosilec odpora.

Vsak pohod v narodo, na planine pomeni že tudi dejavnost, ki je za krepitev SLO zelo pomembna. Tu mislim na seznanjanje z naravo, z novimi kraji, razvijanje čuta za orientacijo, tovarštva in sposobnosti za sprejemanje hitrih odločitev, predvsem pa na krepitev fizične kondicije.

Fizična kondicija je pomemben dejavnik, ki dostikrat odloča o zmagi ali porazu. Tisti, ki ima več moči, da v odločilnem trenutku prehití nasprotnika in zavzame dominantno točko ali objekt, je že zmagovalec.

Za vsakega dobrega planinca trdimo, da je lahko brez večjih priprav sposoben pripadnik SLO ali JLA.

Čim večkrat in čim bolj množično je treba hoditi v narodo, vendar hoditi z odprtimi očmi, opazovati objekte in si jih vtisniti v spomin. Vsak nedeljski ali drugačen izlet mora biti tudi v neki meri prispevek k obrambnim pripravam. Mislimo, da planinska zveza na tem področju lahko naredi veliko, posebno s planinskimi šolami, šolami mladinskih vodnikov in z drugimi vzgojnimi oblikami.

Glavni štab SRS za SLO se zaveda pomembnosti planinske organizacije za obrambne priprave in bo tudi v bodoče, kot je že dosedaj, po svojih močeh podpiral vašo dejavnost.

zavrnilo Bohinjsko sedlo, sem se v nedeljskem jutru spet prebudil v Bohinju. Dan je bil tokrat suh.

Kaj bi se upiralo človekovi vztrajnosti!

Z žičnico so me potegnili na Rjavo skalo. Smučarjem, ki so morali z mano čakati v vrsti pri spodnji postaji, sem bil v pravo razvedrilo. Njihova smučarska oprema se je kar bliskala v kričečih barvah. Največ je bilo hude rdečine. In linije – Vogel bi se podrl, če ne bi bile modne. V natrpani gondoli sem imel kar dosti prostora. Sosedje so se očitno neradi in le z največjo previdnostjo dotikali mojega lisastega in izdelanega nahrbtnika. Bog ve, kaj bi utegnilo skočiti ven! In cepin – izdelan pred kakimi dvajsetimi leti nekje v Baški grapi – je imel slavnjšo zgodovino, kot jo je kazala njegova zunanja pojava. Transverzala se mu je bila že zdavnaj pregrizla skozi lesene pore. Na nahrbtniku je sedela bunda nejasne barve, na njej pa kovane dereze. Ni se čuditi, da so smučarji previdno hodili okoli mene. (Mimogrede, tudi jaz včasih smučam.)

Na Rjavi skali sem najbrž »stisnil« kak brinjec, potem pa sem zakoračil navzgor, – groza in strah – naravnost pod vlečnicami. Smučarji, ki so bingljali nad mano, so prepadeno zrlj navzdol. Mnogi od njih – ta pametni – pa so se seveda posmehovali. Saj so mislili, da je »ta rod že izumrl«. Ogledoval sem jih z mešanimi občutki. Morda so res oni »ta pametni«, ko se za mal denar dajo znositi visoko v planine, tja, kamor se mi, ki smo bolj zaostali, mukoma prigarano sami v potu svojega obraza. Toda vedel sem, da človeka, ki ne čuti z naravo, ena sama železna žičnica ne more spreobrniti. Privleče jih na Orlov rob, počutijo pa se kot na ljubljanskem nebotičniku. – Z eno samo idejo: čim prej navzdol. Kdo bi si mislil, da se nekaj korakov za Šijo razprostira fantastična Baška grapa in se spogledujejo tolminski in cerkljanski hribi. (Oprostite, da ne bo nesporazuma – naši vrli smučarji seveda niso taki, taki so bili le občutki v moji razdvojeni glavi.)

Jaz sem se sam priguncal na Orlov rob. Prečital sem table, ki opozarjajo smučarje, da je prehajanje v nadaljnja snežna prostranstva nevarno, in si mislil, da so ta opozorila za smučarje zelo zdrava. Sam pa sem stopil na Šijo, saj sem imel »dereze in cepin« in ljubezen do ledenih strmin, na katerih se ne obdržijo navadna smučka.

S Šije sem pozdravljal znane Kneške Ravne. Kar žal mi je bilo, da so tako blizu. Če bi tu sestopil, bi bil opoldne v Podmelcu. To bi bilo veselje in sramota. Veselje zaradi spominov, ki mi jih obuja draga vasica pod pobočji Jalovnika, sramota, ker sem vendar nameraval pregrizti ledene grebene Vogla.

Odklanjam sramoto. Tako sem se poslovil od Šije in od nezasneženih pobočij nad Knežo in se zagrizel v zaledenele severne strmine Vogla. Takoj sem moral navezati dereze. Nagib je bil hud, sneg nekaj metrov trd kot led, pa spet mahak, da sem se vdiral čez pas. Grizel me je hlad, da sem sklepetajoč oblačil bundo, čez nekaj deset metrov pa me je spet božalo sonce po golem hrbtu. Kakor so se pač izmenjavale grape in razi. Voglova smučišča so se oddaljevala, vmes so bile razdrapane kotanje Konjske ravni. Čas je pričel lesti v popoldne in jel sem se ogledovati za sedli v grebenu, pod katerim sem prečil in vedno hujši strmini. Nič! Skoraj enolično. Pod mano ledene grape, nad mano odbijajoče opasti. Komaj sem se zavedel, kdaj sem dosegel vrh Vogla, ves spihan. Pa spet sestopanje v ledene grape.

Okrog treh popoldne sem nekje med Voglom in Planjo prekal greben in se zazrl v vso svežo, že skoraj pomladansko razpoloženo Soško dolino. Pravi kontrast. Na bohinjski strani ledene strmine, tu blage oblike zgodnjega marca. Primorska!

Sestopal sem hitro po razmehčanem snegu, ki je kmalu prešel v pomladanske plazne groblje. Na planini Razor sem se pod kočjo okrepčal, potem pa sem začel gledati na uro. Dereze sem »dokončno« zapakiral, potem sem jo pa udril proti Tolminu. V Ravnah sem pri napajalnem koritu naletel na možakarja z živino. Malo čudno me je pogledal in vprašal – »od kod«. Najbrž je mislil, da sem šel iz Tolmina inšpicirat kočjo na planini Razor. Ko sem se odrezal »iz Bohinja«, se je prijel za glavo.

Tura se je iztekla »normalno«. Takrat še nismo poznali prostih sobot in tako so sobotne dopoldneve nadomestile nedeljske noči. Gorje nadobudnim, ki niso bili v službi prav v Bohinju.

Lovili smo nočne vlake, zapoznele avtobuse, »štopali« vikendaše. Pa tudi peš se daleč pride.

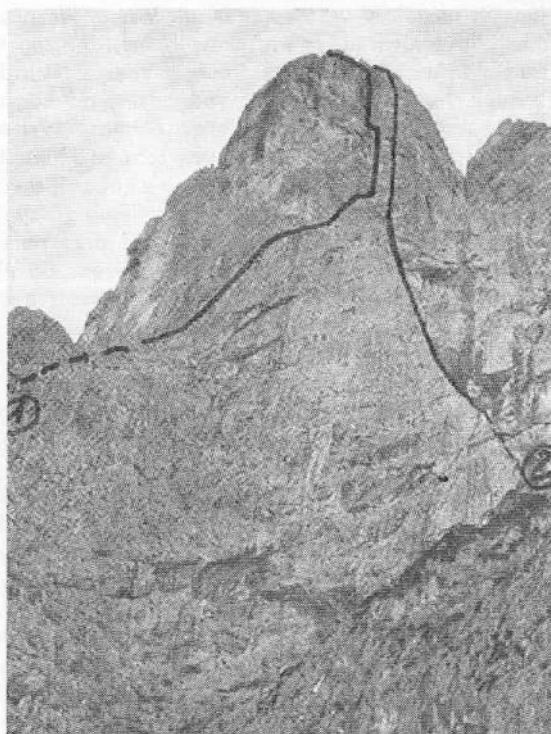
Ob dveh ponoči sem od utrujenosti zaspal pod grmom dva kilometra od svoje kamre. Zjutraj sem bil tam, kjer so me pričakovali.

V tej številki objavljamo naslednje grbe: Škofja Loka (str. 705), Slovenj Gradec (str. 709), Bosna (str. 716), Istra (str. 721), Radovljica (str. 722), Vipava (str. 723), Vransko (str. 729), Gorička z Gradiško (str. 731), Maribor (str. 732), Kranjska (str. 734), Dravograd (str. 735).

SASS MAOR

JANEZ LONČAR

otor je veselo ropotal po avin-kih prelaza Mauria, nad katerim se v jutranjem soncu bleščijo dolomitske ostrice. Dolomiti naju zmerom očarajo, zato sem ne-
strpno privijal plin, kajti do na-
jinega cilja je bilo še daleč. Po
štirih urah vožnje do mesteca
San Martino že opazujeva str-
mine vzhodnega obronka cen-
tralnega dela skupine Pala, sku-
pino Sass Maor in Cima della
Madonna z »Razom tančic«. Vsa
zvegana skušava najiti vzhodno
steno, v katero sva namenjena,
nato pa ugotoviva, da sva naj-
brž na napačni strani. Kupiva
zemljevid in se končno prepri-
čava, da je to res. Ponovno
sedeva na motor, se popeljeva
po isti poti nazaj, spodaj v
dolini pa jo ubereva na levo v
dolino Pradidali, kjer se končno
le pokaže navpična tisočmeterska
stena Sass Maora. V kotu pla-
ninske kočje stakneva sliko z
včrtano smerjo Solleder-Kum-



1. Smer
Solleder-
Kummer
2. Biasinova
smer

mer. Preplezala sta jo že leta 1929, kar je bilo za tiste čase res velik uspeh. Ta klasična smer pa od takrat še zmerom ni izgubila svoje pomembnosti. Je veličastna in priljubljena plezarija. Pri koncu ceste ob hudourniku stakneva udoben prostorček za prenočevanje. Ker še ne poznavata dostopa do stene, odidem do konca doline, v Pedemonte. Tam najdem stezico »sentiero dei cacciatori«, ki drži pod steno in levo navzgor čez grebene do bivaka pod Cima della Madonna. Steza je markirana, zavarovana z jeklenimi vrvmi, zato se pomirjen vrnem k prijatelju.

Po slabo prespani noči pod milim nebom še vsa trda od spanja hitiva po stezi navzgor. Čas naju neusmiljeno priganja, kajti gornja polovica stene je že v soncu in nemška plezalca sta gotovo že pred nama. Srečava skupinico Italijanov, ki so namenjeni v sosednjo Biasinovo smer. Višje v levem delu stene vstopiva v lahke kamine, ki naju po širih raztežajih poleg ogromne skalne ostrvi pripeljejo do vstopa v smer. S tem se izogneva neprijetni hoji po travnatih vesinah. Dvestometerski kamini držijo desno navzgor v sredino stene. Pri koncu kaminov sva že precej visoko v steni.

Ampak najtežje naju šele čaka. To potrdijo naslednji raztežaji s težkimi in izpostavljenimi prečnicami. Klini so večinoma še vsi stari, nekaj je tudi odlomljenih. To priča, da je smer imela »čistke«. Ugotavljava, da še nisva dosegla omembne vredne višine, čeprav sva splezala že lepo število raztežajev. Končno le priplezava do navpične zajede, sledi tehnični raztežaj do pod previsa, kjer me Zobač počaka. Nekam s strahom vpnem v klin, se potegnem navzven čez previs in se zazrem navzgor, kjer me čaka prosto plezanje. Pomislim na besede Hermana Buhla: »Dolomitska skala nikoli ne razočara.« Glej, res je skala prav dobra. Napredujem, tipam za oprimki nenavad-

nih oblik, še zmerom nezaupljivo preizkušam njihovo trdnost, a vseeno uživam v lepi plezariji in dosežem nagnjeno stojišče. Naprej vodi Zobač, ki s svojo značilno tehniko premaguje težavne prečnice in plati do kaminov, ki gredo proti vršnemu delu stene. Pogled v dolino nama potrdi, da sva že dokaj visoko. Nemška plezalca, ki sta vstopila kakšni dve uri pred nama, sta gotovo že na vrhu, spodaj opazim čelade italijanskih plezalcev v sosednji smeri. Vrnem jim pozdrav, nato pa nadaljujema po kaminih in plateh navzgor. Težavnih mest ne zmanjka, čeprav se je stena nekoliko položila. Najtežje manevre imam v zadnjem štiridesetmetrskem navpičnem in ozkem kaminu. Nahrbtnik mi je povsod odveč, pri koncu kamina ga snamem in potiskam pred seboj navzgor, nato pa skozi okence ven v steno. Zobač nad mano me z zanimanjem posluša in se mi na vsa usta reži. Preplezam krušljive odstavke do klina. Nezaupljivo ga pogledam, rujem ga z rokami, a v zanke ne upam stopiti. Više zgoraj se sveti nov klin z zanko, ki jo je verjetno za spust rabil zaplezani plezalec. Spodaj najde Zobač na produ sveže sledi, ki drže na rampo, zato splezam nazaj in po lahkem svetu skoraj tečem po njej navzgor do njenega konca. Zobač pogleda čez rampo navzdol in strokovno ugotovi, da morava biti skoraj pri vrhu, prepleza kratek težji odstavek, zadaj za robom pa že zaslišim njegov presenečeni klic in vrisk, znamenje, da sva že zunaj. Z vrvo v zankah se potegujeva zadnje metre po lahkem svetu proti vrhu, pokaže se sosednji vrh Cime della Madonna in pod njo bivak, od koder nama na klice odgovarjajo. Ko prebiram opis normalne smeri, po kateri naj bi sestopila, se Zobač potika okoli vrha in kakih 50 metrov pod njim najde dva klina za spust. Njegov nos ga tudi tokrat ni pustil na cedilu. Po dveh spustih ob vrvi sva na normalni smeri, po lahkem svetu seslopava v škrbino in naprej navzdol po grapi do zabetoniranega klina, ki se uporablja za kratek spust. Na stezi pod bivakom se oddahneva, nato pa kreneva spet navzgor in čez rob po zaznamovani stezi navzdol pod steno, kjer si po prestanih težavah stisneva roki.

Vzhodna stena Sass Maor (Pala) smer E. Solleder - F. Kummer, cena -VI. Plezala 20. julija 1975, 8 ur, Dušan Srečnik in Janez Lončar - AO Tržič.

OTVORITEV »VERTIKALE« - PLANINSKE POTI SPD TRST

MR. TONE STROJIN



aslov bi ne bil popoln, če ne bi takoj podčrtali, da so tržaški planinci pripravili tudi vodnik za to pot. Pot, ki poteka od tromeje z Avstrijo, Italijo in Jugoslavijo na Beli peči preko najmarkantnejših vrhov zahodnega dela Julijskih Alp, Režije, Muzceev, Slovenske Benečije do tržaške obale, mora postati pot vseh Slovencev. »Domovina je ena - nam vsem dodeljena.« Tako je bilo na prisrčno domačem zborovanju planincev na Beli peči, kjer je bila sončno nedeljo 5. oktobra 1975 pot odprta, ponovno kot že tolikokrat ugotovljeno. Blizu 500 planincev iz Trsta, Gorice, Kopra, Čedad, Tolmina, Ajdovščine, Jesenic, Ljubljane in od drugod je poslušalo nagovor znane tržaške planinke in dolgoletne predsednice SPD Trst dr. Sonje Mašere in prisluhnilo besedam urednika knjižice o »Vertikali« Borisa Sancina. V obeh nagovorih je bilo orisano nastajanje poti in vodnika. Urednik je udeleženi posebnost položil na srce, da namen »Vertikale« niso pečati, temveč spoznavanje naše zemlje, razgovor z domačini in popularizacija poti, ki poteka skozi najlepše kraje našega zahodnega narodnega območja.

Zbranim udeležencem je spregovoril tudi dr. Miha Potočnik, predsednik PZS: V imenu vseh slovenskih planincev in matični domovini je izrazil zadovoljstvo, da so tržaški planinci uresničili to pomembno zamisel.

Predstavnik PD Koper dr. Branko Šalamun je dal zanimivo pobudo za področno pot k slovenski planinski poti št. 1, ki bi preko Koroške podobno kot »Vertikala« povezala

najlepše izletniške točke v Korotanu. S tem bi v celoti uresničili zamisel, da povežemo rojake, organizirano hodimo po teh krajih in se obiskujemo. Udeleženci so slavje zaključili v planinskem domu SPD Trst v Zabnicah – v prijetnem domačem vzdušju, kakršnega smo vajeni pri zamejskih Slovencih.

Neuradno ime »Vertikala« je planinska pot SPD Trst dobila zaradi vertikalnega položaja po zemljevidu, ker poteka od severa – Bele peči – proti jugu do Tržaškega zaliva. Vodnik je tiskan v nakladi 3000 izvodov, v žepnem formatu in zelenem plastičnem ovitku. Pot so določili in osnovne opise prispevali: Stefan Bratož, dr. Rafko Dolhar, dr. Sonja Mašera in dr. Slavko Tuta, zbrano gradivo je uredil in opise dopolnil Boris Sancin. Recenzijo gradiva so opravili dr. Pavle Merku, prof. Samo Pahor in odsek za slovenski jezik Narodne in študijske knjižnice v Trstu. Vsa pot je razdeljena na dvanajst odsekov, grebenske skice je izdelal inž. Miro Crnivec. Ker ima pot domoljubni značaj, so odseki poti poimenovani po zaslužnih slovenskih planincih, ki so sodelovali na tem ozemlju. Najsevernejši del od Bele peči do Nevejskega sedla, vključno z Veliko Ponco, Mangrtom, Lovcem, Višem in Montažem se imenuje po dr. Alojzu Dolharju. Odsek od Nevejskega sedla preko Sarta, Rezije in Muzcev nosi ime dr. Henrika Tume. Pot Martina Cedrmaca ali Antona Cuffola, ki ga je pod prvim imenom upodobil pisatelj France Bevk, je speljana po Slovenski Benečiji do Stare gore (618 m). Odsek, ki je poimenovan po dr. Klementu Jugu, poteka po nižinskih krajih blizu rodnega kraja Solkana, vendar onstran naše državne meje, do Doberdoba, pravzaprav do vrha Grmade (323 m). Zadnji odnosno južni del »Vertikale« pa ima ime po Zorku Jelinčiču.

Skupno je potrebnih dobrih 14 dni hoje oz. natančneje 112 ur 40 minut. V dodatku vodnika so navedeni glavni viri za spoznavanje poti in zemljevidi za orientacijo. Priročnost vodnika povečujejo prazni listi za beležke s poti in za pečate. Vodnik je z veliko uvidevnostjo založila založništvo Tržaškega tiska. Koncept vodnika je podoben našim planinskim vodnikom. V drobnem tisku so opisane zanimivosti, opis poti je postavljen v krepkejši tisk. Slovenskim imenom so dodana italijanska, kot je za uvedeno obmejno sodelovanje primerno.

Vodnik je izšel ob 30-letnici osvoboditve izpod fašizma in 29-letnici poveljne obnove planinskega delovanja SPD Trst. Posvečen je tudi spominu planincev, ki so jim v uvodu k posameznim odsekom poti priloženi kratki življenjepisi. Sto dvajset strani vodniškega teksta je zanimivo branje in bo v zanesljivo oporo vsakomur, ki bo obiskal te kraje. Nova izpopolnjena izdaja, ki jo SPD Trst zaradi velikega zanimanja že ima v načrtu, bo te kraje predstavila v še izčrpnější besedi, čeprav že ta izdaja ne zостаaja za doslej izdanimi planinskimi vodniki po transverzalah v Sloveniji. Navajamo nekaj odlomkov iz tistega dela vodnika, ki ga je napisal dr. Slavko Tuta.

OD MATAJURJA DO GRMADE

(Odlomki iz vodnika po tržaški vertikali, odprti v nedeljo, 5. oktobra 1975)

SLAVKO TUTA

isoko nad Soško dolino z ene in Nadiško dolino z druge strani se boči pogorje z najvišjim vrhom Matajurjem (1645 m), ki se preko Livškega sedla vleče proti vzhodu z imenom Kolovrat in ima najvišji vrh Kuk (1243 m). S skalnatega temena se spušča proti jugu dolg hrbet vse do Špetra Slovenov (S. Pietro al Natissone) in deli Nadiško dolino od doline Namorna. Če bi se spustili z vrha v to smer, bi prišli najprej na Glavico (1085 m), nato na Sv. Jurij (865 m), na Robje (301 m) in končno na Brda (249 m). Naslednji hrbet se s Kuka spušča čez Škarije (976 m), Sv. Martin (983 m), Sv. Egidij (634 m), Sv. Jarnej (623 m) in končno čez Vojnico (384 m), na kar se spoji z dolino pri Ažli (Azzida). Za tem grebenom je dolina Kozica (Cosizza), še bolj proti vzhodu pa dolina Idrija (Iudrio). Prav na temenu je kapelica na italijanski strani. Že pred prvo svetovno vojno je bila, pa so jo granate zravnale z zemljo, če niso k temu pripomogli tudi ljudje, da ne bi služila za gonimetrično točko.

Razgled, ki ga imamo z vrha je nepopisno lep in nam Slovincem zelo pri srcu. Pod nami je deželica, ki ji pravimo Beneška Slovenija,¹ na drugi strani je Soška dolina in nad njo v loku razpeti vrhovi od Polovnika do Rdečega roba, vse Krnsko pogorje. Za ozadje je Kaninsko pogorje in visoki vrhovi vzhodnih Julijcev do predgorja na vzhodu s Črno prstjo v daljavi.

Zdaj so tudi Matajur tako okovali, da je modernemu smučarju prihranjen sleherni napor. Ob teh jeklenih stebrih se bomo spuščali proti vzhodu po sočni travi do spodnje postaje z ogromnim parkirnim prostorom.

Če se držimo smeri proti Tarčmunu, moramo prehoditi ves pašnik do roba redkega gozda, nato pa začnemo zavijati v levo navzdol...

Levo gre pot v Čepeljšišče (Cepletischis) in nato na Livek, desno pa zavijemo v nasprotno smer, proti Tarčmunu. Zdaj hodimo nad dolino Rijeke po Tarčmunski gori, ki loči dolino Namorne od doline Rijeke. Tudi ta spada k Matajurskemu pogorju in se konča pri sotočju dveh rečic pri vasi Sovodnje. Še preden smo zagledali vas Tarčmun, zagledamo cerkev na griču. Tja stopimo po strmi stezi (704 m). Tarčmun je rojstni kraj Ivana Trinka. Pravilno ga je zgodovinar Simon Rutar označil: »Biser beneških Slovencev, ki je lepo opisal svojo domovino z gorečim rodoljubjem in pesniškim navdušenjem.« Zato je prav, da posvetimo kraju in ljudem nekoliko več naše pozornosti.

Pod cerkvijo je obsežen prostor v hladni senci starodavnih lip. Od tu držé stopnice do cerkve. Stopimo vanjo, saj je tu opravljaj svojo duhovno poslanstvo prvi književnik Beneških Slovencev, Peter Podreka. Rodil se je v Špetru 16. februarja 1822. Študiral je v Čedadu in Vidmu. Leta 1848 je prišel za kaplana v Tarčmun. Od tu je navezal stike s tolminskimi duhovniki, ki so bili med pobudniki našega narodnega preroda. Leta 1851 je v Gorici izšel njegov Mali katekizem. Tega pa videmski škofijski ordinariat ni potrdil, ker je bil pisan v knjižnem jeziku. Dve leti pozneje je izšel v Vidmu večji katekizem v benečanskem narečju. V istem času je izšel v Benetkah »Abece slovinski«. Morda je treba Podreki pripisati tudi slovnico. Pesmi je objavljaj pod psevdonimom Beneški Domoljub. Razširjal je med svoje ljudi Novice, Danico in posebno mohorjevke. Kako globoko je čutil v sebi svojo narodno pripadnost, nam zgovorno pove zaključek pesmi »Slovenija in njena hčerka na Beneškem«:

»Naj pride še sila peklenska,
Ne uniči slovenski zarodl«

Sto let po objavi te pesmi, mu daje zgodovina prav: Kljub »sili peklenski«, ki je ta »slovenski zarod« ob Nadiži na vse načine hotela uničiti.

Poklonimo se njegovemu spominu. Umril je v Roncu leta 1890.

Še večjo hvaležnost dolgujemo Slovenci, še posebno beneški, Ivanu Trinku. Zdaj počiva na pokopališču v Tarčmunu. Dosegel je starost 91 let. Tu je preživel svojo mladost in svojo starost. Rodil se je 25. januarja 1863. V mašnika je bil posvečen 20. junija 1886, umrl pa je 26. junija 1954. Svoj književni zaklad je objavljaj zvečine pod psevdonimom Zamejski. Slovenščine se je učil v šestem razredu brez učitelja, slovnice in slovarja in to skrivaj ponoči. Še mlad je prišel za prefekta v semenišče. Postal je pozneje profesor teologije in filozofije.

¹ Beneška Slovenija ima v vsej italijanski publicistiki do zadnjih časov naziv Slavia italiana. Sorodnik našega Petra Podreke, odv. Carlo Podrecca je dal knjigi ta naslov leta 1884. Zadnja leta se je pojavljaj ime Slavia friulana.

MARCEL COUTURIER

Couturierov ozebnik v Aig. Verte je v zadnjih desetih letih postal znan mnogim slovenskim alpinistom. Prav je, da poznamo izvor tega imena, ki se je v zgodovini Alp za zmerom uveljavilo. Kuloar se imenuje po dr. Marcelu Couturieru, ki je pred dvema letoma umrl v Grenoblu. Širša javnost ga je poznala predvsem kot ljubitelja gamsov in kinologa, avtorja knjige »Po sledih mojih 500 francoskih gamsov«. Bil je skromen človek, čeprav alpinist svetovnega slovesa, odličan kirurg in znanstvenik, ki se je uveljavil tudi v mednarodnem svetu. Rodil se je 1897, medicino je študiral v Grenoblu in v Parizu. 48 let je vodil kliniko v Grenoblu kot kirurg in akademski učitelj, zaslužen posebej za razvoj grenobelske farmacevtske fakultete. Kot alpinist je bil član GHM (Groupe de la Haute Montagne) in je največ plezal s slovitim Armandom Charletom. Skupaj sta naredila vrsto najtežjih tur v Alpah. Couturier se je zraven posvetil še gorski reševalni službi, država mu je zato podelila »l'ordre de la Nation«, bil pa je tudi laureat Carnegiejeve ustanove. Napisal je tri knjige, ki jih citira ves svet. Gamsi (857 strani), Rjavi medved (904 strani) in Alpski kozorog (1570 strani). Poleg teh je napisal še izčrpno delo »Divjačina v francoskih gorah« in celo vrsto člankov in razprav v francoskih in tujih revijah. Po prvi svetovni vojni ga je Poljska odliko-

V Vidmu je vzgojil prenekaterega slovenskega duhovnika. Duhovniki so bili takrat edini slovenski izobraženci, ki so imeli dostop do ljudi, na tej »zemlji rodni, zemlji bedni, mali, ki te milost božja, meni v last je dala«. Tako stoji zapisano na nagrobnem spomeniku tega preizkušane rodoljuba. Ozrmo se še po drugih grobovih: Ne bo težko ugotoviti, da počivajo tu ljudje naše krvi. Gošnjak, Petričič, Marinčič, Področčak, Vogrič, Ljesak, Fónac, Čendol, Duša in drugi imajo sicer popačene črke, toda kdo more podvomiti o slovenskem izviru teh priimkov? Njihovi potomci nas razumejo in veseli so, ko jih obiščemo.

Pod cerkvijo proti jugu je vas Tarčmun. Vas tvorita dva dela, spodnji in zgornji. V zgornji vasi je gostilna z dobro postrežbo. Poleg nje pa si bomo ogledali fresko domačega slikarja »Jakoba malarja«, kot je to sam napisal. Napis »Žena, glej tvoj sin. Glej, tvoja mati,« izpoveduje, da je tu še vedno živa slovenska beseda. Rojstna hiša Ivana Trinka pa je v spodnji vasi. Na žalost ni ostala taka, kot je bila v času Trinkovega rojstva. Skromna je bila. Nedaleč si je pozneje mons. Trinko dal zgraditi večjo hišo, kjer je pesnik živel zadnjih enaindvajset let in v njej tudi umrl. Prijazna pranečakova družina nas bo rada sprejela in že v veži si bomo ogledali Trinkov portret, ki mu ga je naredil Tone Kralj. Videli pa bomo tudi Trinkove slike, saj je Trinko v svoji mladosti in v poznejših letih kaj rad prijel za čopič. Velikega bogastva ne bomo videli in tudi arhiv je dal Trinko spraviti v Gorici, morda se bo ohranil. Več kot sto let je Beneška Slovenija pod Italijo in več kot sto let Posočje v sosesčini kulturno raste in pomaga zidati celovito slovensko narodno zavest, ki je dobila po stoletjih suženjstva svojo lastno državno zavest. Medtem ko je Primorska od nastanka prvih prosvetnih društev narodno zavest krepila z vedno večjo silo, je Beneška Slovenija to pot zasanjala mnogo pozneje. Glasniki tega preroda so živeli prav v vzhodnem delu dežele, ki jo imamo na Tarčmunski gori pred seboj in ki meji na Soško dolino od Kobarida do Kanala...

Sovodnje je tipično slovensko krajevno ime. Beseda sama nam brez razlage pove, da je tu sotočje dveh voda, tedaj tudi dveh poti, ki navadno peljeta ob vodi. Vas je kar velika. Tu je bil sedež občine že ob prihodu Italije leta 1866. Sem teži nič manj kot šestnajst vasi in zaselkov. Hiš sicer ni dosti, je pa vendar zanimivo pogledati, kako živijo in predvsem, kako govorijo. Najprej ti ne zaupajo. Po Beneški Sloveniji je skoraj povsod tako. Ko pa se bodo prepričali, da si njihov in jim želiš dobro, se bodo odtajali...

Pridemo na vrh sv. Jarneja. Za nami je pol ure sape. Naš razgled je že omejen na svet pod Matajurjem in na drugi strani, na Srednji hrib. Ta gre od Huma (917 m) nad Gorenjim Tarbijem čez Klopotec (677 m), Sv. Ivan (703 m), Špik (661 m), Staro goro (617 m), Planjavo (655 m), Prešensko goro (617 m) in Brišče (270 m). Lepa imena teh vrhov srečamo pogosto po naši domovini.

Z vrha jo uberemo proti seniku in do vrat zahodne ograje. Ker je mreža visoka in bodeča povrh, moramo biti oprezní. Nekje na sredi so vrata, ki jih bomo skrbno zaprli za seboj. Da bi le ne bila zaklenjena, sicer bi imele ženske doma nekaj dela s šivanko! Ker teče mreža po grebenu, pojdemo ob njej navzdol, na koncu pa izberemo ali pot naravnost čez Vajnico ali pa zavijemo na levo v gozd starih kostanjev, kjer stopimo na stezo, ki drži iz Črnice v vas Hlasta, kamor smo namenjeni. Tu so bili nekoč bogati kostanjevi gozdovi, ki so vrgli kmetom lepe denarce. Pred nekaj desetletji se je pojavila bolezen (rak), debela in veje izsušila. Korenine so ostale. Iz njih zdaj odganjajo nova drevesa, toda buric (kostanjev) ni več mnogo...

vala s »poljskim Belim orlom«, v Franciji pa je dobil za svoje zasluge pri Rdečem križu poleg »viteza častne legije« še najvišja odlikovanja Akademije znanosti.

Bil je neugnan, izjemno delaven človek, velik ljubitelj glasbe in pozoren spremljevalec kulturnih dogajanj, skratka izjemna, vsestransko razvita osebnost. A poleg vsega drugega je ostal za njim tudi znameniti – Couturierov ozebnik.

T. O.

V MARMOLADI SE SLOVAŠKA SMER

V južni steni Marmolada di Rocca – tako poroča Alpinismus 1975/3 so Slovaki Igor Koller, Marian Marek, Miroslav Ondráš in Pavel Tarábek preplezali novo smer 5. do 8. avgusta 1973. Spodnji del smeri so ocenili VI-, A₃; nad veliko teraso IV, zadnja dva raztežaja V+ in V. Smer poteka desno (vzhodno) od smeri Castiglioni–Pisoni, jo prečka in doseže vrh levo od nje. Literatura jo je zabeležila kot »Via Slovakia«. Slovaki poročajo, da je bilo čistega plezanja 36 ur, da so porabili 50 normalnih klinov, dva svedrovca in 4 zagozde.

T. O.

Po polurni hoji smo pri zaselku Pikon (350 m) med položnimi sočnimi travniki in lepo obdelanimi polji. Nekoč so tu pridelali precej »amerikanskega« grozdja, iz katerega so stiskali »cevedin«. Trto so zvečina zamenjali za slajše grozdje in zato pili boljše vino. Nekoč je bila tu ena sama kmetija: Pikon. Tu se je rodil eden izmed tistih kaplanov, katerim je France Bevk postavil spomenik s knjigo »Kaplan Martin Čedermac«. Beneška Slovenija je imela mnogo Pikonov, Trinkov in Podrekov, pa še danes jih ima, le da je zdaj Podrekova »Laška pijavka« manj »moreča«. In ljudi je manj. S Pikonom, župnikom, so fašisti celo fizično obračunali. Zdi se, da so se časi spremenili, kajti ljudje so manj plašni in njihova zavest postaja bolj »slovenska«... Prišli smo v sončna goriška Brda v Jazbine (Giasbana). Od tu se spustimo nekoliko navzdol desno prečkamo »cesto vina« (la strada del vino), ki gre iz Pevme pri Gorici (Pioma) v Krmin (Cormons)...

V pol ure smo prišli do velike in moderne kmetije pri Štekarju, nekaj sto metrov stran je druga velika kmetija pri Komjancu, ki skupno s prejšnjo spada k Valerišču. Zaselek Valerišče spada k občini Števerjan. Vas pa zagledamo na griču pred nami, kjer je sedež občine in župnije. Števerjan je slovenska vas, vas zavednih naših ljudi od nekdanj. Spomenik na trgu pred cerkvijo nam zgovorno pove, koliko so vaščani žrtvovali v zadnji vojni. Koliko pa so žrtvovali v prvi, ko jih je smodnik razgal na Italiji in Avstriji in so hiše postale ena sama ruševina, ne beremo na nobenem spomeniku. Koliko zla jim je zadal fašizem? Tudi o tem ni priče.

Dva grofa, Formentini in Taccò, sta poskrbela, da so vaščani kot koloni uživali sloves izmozganega podložnika. Obe grofovski družini sta se ohranili, kolonstvo pa ne. Gospodarska neodvisnost je tudi tod spremenila marsikaj. V Števerjan bi prav za prav morali priti v maju, ko so češnje v cvetju in ko se Brda pobelijo. Toda tudi tu je drevja vedno manj, ker je vinska trta bolj ali bolj čislana.

Pot v Gorico gre ali po Grojni ali čez Oslavje. Tudi skozi Grojno tečeta dve cesti. Ena skozi Ščedno, ki je na vzhodni strani, druga na zahodno stran in čez Valerišče v dolino. Morda je bolje, če nas bo zanimalo Oslavje. Tam je velika kostnica italijanskih vojakov, ki so padli v prvi svetovni vojni. Zaselek sam je slovenski. Preden pridemo do prvih hiš, hodimo po hrbtu, ki so mu italijanski vojaki vzdeli ime »Dosso del Bosniaco«, ker ga niso zavzeli. Padel je šele, ko so ga stisnili v klešče čez Sabotin, ki ga imamo na levi, in Kalvarijo na desni. Koliko krvi je steklo po teh pobočjih, bomo ugotovili, ko stopimo v okroglo stavbo v kamen vsekane grobnice. Imena štirih generalov so priča, da je šlo tudi v vrhu za žrtve. Če bi na nasprotnem hribu, na sv. Gori Avstriji postavili podoben mavzolej, bi ne bil nič manjši.

Z Oslavja ni daleč v Pevmo (Pioma). Slovenska vas pod goriško občino, vse naokoli pa travniki, polja in vinogradi. Sredi vasi je spomenik padlim borcem NOB.

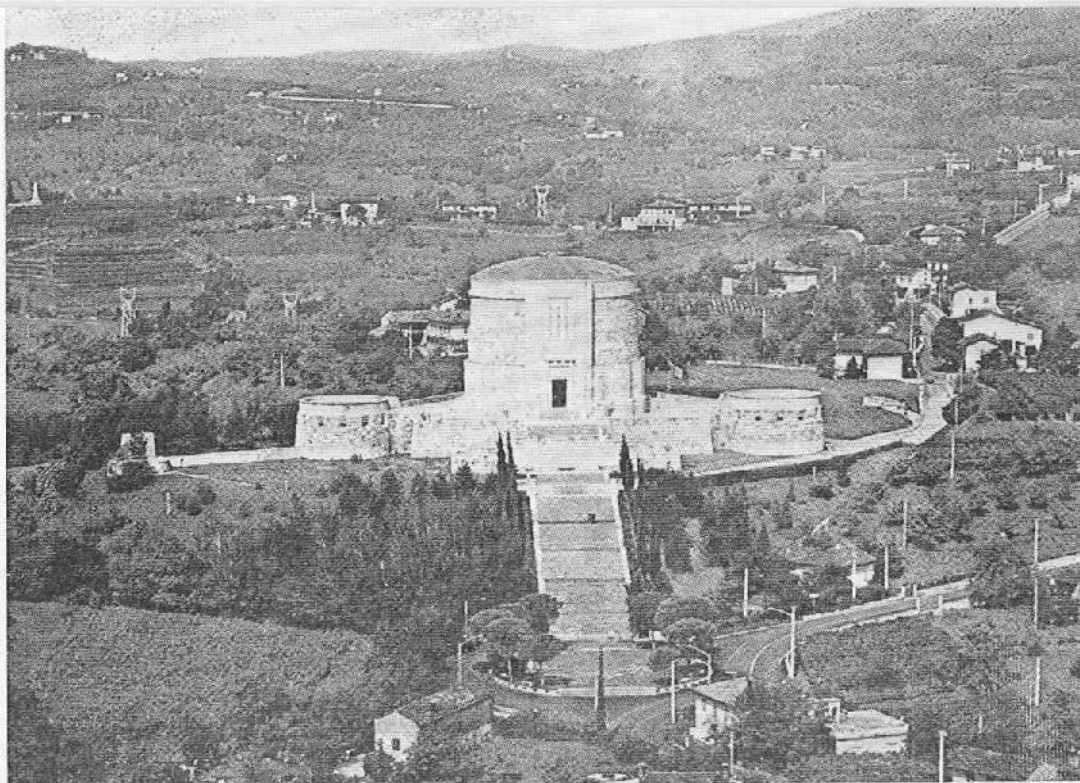
Še dalje zavije cesta na Šoški most, ki nosi ime po Pevmi...

Središče mesta Gorice naj obišče, kdo hoče obuditi spomin na žalostni konec tolimskega punta...

Še dalje je most čez Koren. Moderna Gorica je potok pokrila in spustila vanj odtočne kanale. Drevoreda je konec in ko smo prečkali še »Korzo« imamo na levi stavbo, v sklopu jezuitskega samostana zgrajeno leta 1655, dovršeno pa leta 1747. Tu je sedež Goriškega bibliografskega zavoda (200 000 publikacij). Nekoč je bila tu Mestna knjižnica (Biblioteca civica). Še dalje je na desni strani iste ulice Mameli cerkev sv. Ignacija. Pročelje gleda na Travnik (Piazza della vittoria) in je s svojim barokom z dvema zvonikoma značilen okras Travnika. Poimenovanje cerkve nam pove, da so

ALPINIZEM V POSEBNI SLUŽBI N DRUŽBI

Gre za resocializacijo prestopnikov, zapornikov. Hiebeler že deset let sodeluje s prevzgojnimi zavodi in zaporji, in to s predavanji o gorah, z navajanjem na aktiven dopust. Lani pa se je lotil tudi plezalskih tečajev z ljudmi, ki morajo odsedeti od dveh do šest let, starimi od 22 do 37 let. Leta 1973 in 1974 je bil z uspehom zadovoljen, ministrstvo za pravosodje pa je soglašalo s tako metodo resocializacije. Hiebeler je seveda sijajen organizator, vse, kar je rabil za 14 mož, so dale znane nemške firme: hrana zavod sam, transport s helikopterjem je oskrbela vojska, vodiče je podarila založba Rother, učbenike založba Bruckman, opremo Edelrid in Sport-Schuster. Kaj je nagnilo alpinista, urednika, novinarja in planinskega avtorja k taki vzgojni dejavnosti? Takole pravi v »Alpinismusu« 1974/10: »Če ti gre dobro, pomisli na ljudi, ki jim je vzeta svoboda.« In pripoveduje, da je kot enajstleten deček moral v vzgojni zavod, ker ni hotel hoditi na apele hitlerjugenda, 17 let star je moral šest tednov za zapache, ker je brez dokumentov prestopil avstrijsko-švicarsko mejo – skratka, toliko je poskusil, da zna ceniti svobodo. Njegovo poročilo o vzgojnih uspehih v gorah in na divjih vodah je izredno spodbudno.



Oslavje v Brdih, vojni spomenik

tu некоč gospodarili jezuiti, ki so cerkev zidali skoraj sto let. Posebna zanimivost te cerkve so stare orgle s 40 registri in 2647 piščali, največje orgle na Primorskem.

Na Travniku se spomnimo na tisto nesrečno leto 1714, ko se je končala »krvava rihta« in so 20. aprila pod stebrom, ki nosi kip sv. Ignacija (stoji še danes) obglavili štiri tolminske puntarje, naslednji dan spet štiri, dva dni nato še tri. Da bi bilo ustraševanja še več, so prve štiri razčelverili, dele njihovih teles pa obesili na poteh, ki drže v Gorico. S temi občutki se ozrmo izpred cerkve na mogočni grad, kjer so ginili drugi Slovenci. Naša tragedija se ni šele takrat začela, pa tudi ne končala. Nastopili so drugi in drugačni vzroki. Ena sama je nit, ki veže naše trpljenje od davna v današnje dni: imenuje se želja po samostojnosti, sla po svobodi.

S Travnika zavijemo na levo. Že je pred nami nadškofijski dvorec. Vredno je omeniti, da ima Gorica nadškofijo od leta 1752, ko je bil odpravljen oglejski patriarhat. Da je do tega prišlo, so pripomogli spori med Benetkami in Dunajem in se je cesarici Mariji Tereziji le posrečilo ugnati Rim. Zato je nosil goriški nadškof do nedavna plemiški naslov kneza.

Na križišču štirih ulic se začne ulica Carducci in nekako na sredi te se odcepi ulica Malta. Na številki 2 je sedež Prosvetne zveze in Slovenskega planinskega društva Gorica. To je sedež zelo delavnih goriških planincev, prosvetarjev in gospodarstvenikov včlanjenih v Slovenski kulturno gospodarski zvezi (SKGZ). Če bi stopili do kraja, bi prišli do cerkvice sv. Ivana, kjer je sedež goriške slovenske župnije. Tada naša pot gre po ulici Carducci do trga De Amicis, ki ni drugega kot nekdanji slovenski Kören. Tu stoji baročna palača mogočnih grofov Attems. V njej je muzej z eksponati prve svetovne vojne, vreden naše pozornosti. Zgodovinarje pa še bolj zanima goriški pokrajinski arhiv, ki hrani važne dokumente od XV. do XVIII. stoletja. 1125 pergamentov, ki segajo nekateri v XIII. stol., je skupaj z arhivnim blagom starih grofij s pokrajinsko knjižnico (30 000) prava zakladnica Attemsove palače.

Vrnimo se na Travnik po levi strani, da ne prezremo Neptunovega vodnjaka, Pačassijevo delo iz leta 1755. Pred nami stoji vladna palača, levo ob njej pa ulica s starim trgovskim središčem s starim imenom Raštel. Takoj v začetku se na levo odcepi ozka ulica. Po stopnicah pridemo pred grajsko obzidje, skozi obzidje pa v grajsko naselje, kjer je na št. 15 v majhni gotski palači iz XVIII. stol. Zgodovinski muzej, nekoliko višje pa cerkva sv. Duha tudi v gotškem slogu iz leta 1398 (ključ pri vratarju muzeja).

Končno si moramo ogledati še grad (148 m). Po zaslugi arhitekta Maksa Fabjanija in uprave mesta Gorice imata naselje in grad sam prijetno lice. V gradu si ogledamo



Tarčin

Foto Magajna

del Zgodovinskega muzeja in seveda notranjost gradu. Z obzidja se nam odpira sijajen razgled na mesto in okolico. Pri tem se bomo spominjali velike vloge, ki jo je imela Gorica pri kulturnem razvoju dežele, vloge, ki je pomembna tudi za naš narodni razvoj. Navzdol uberemo drugo pot ob kamniti ograji na levi strani. Tako pridemo po glavni cesti na zgornji konec Raštela. Levo se odpira Trg sv. Antona s palačo Lantieri, kjer sta bila gosta tudi cesarica Marija Terezija in papež Pij VI, pa tudi Carlo Goldoni. Če se držimo desnega roba trga Cavour, smo kaj kmalu pri stolnici. Ogljed je skoraj potreben saj je »duomo« iz leta 1684, cerkva sv. Ane, ki je del stolnice, pa celo iz leta 1365. Stolnica je posvečena sv. Hilariju in Tacjanu. Zelo je bila poškodovana med prvo svetovno vojno pa so jo leta 1927 spet odprli...

Levo je cesta v zaselek Vrh. Desno na vrh sv. Mihaela, kjer je muzej o bojih iz prve svetovne vojne. Nanjo spominjajo tudi rovi in predori tam okoli.

Stopimo nekoliko dalje, pa ne po asfaltni cesti navzdol, temveč po levem kraku, ki obkroža televizijsko anteno. Nedaleč je okrogel kamnit steber, spominja na boje, ki jih je tu bila brigada Ferrara in si zato prislužila zlato kolajno. Poleg nje je vhod v kaverno avstrijske vojske in jo po njenem generalu Lukačiču tudi imenujejo. Nadaljujemo v polkrogu, dokler nas table ne opozorijo na drugo zaklonišče generala Lukačiča takoj nato pa sta vhoda št. 2 in 3 v zaklonišče III. italijanske armade...

Stopimo na cesto ravno tam, kjer nam napis na tabli pove, da smo v slovenski vasi Doberdob. Naj nam Prežihov Voranc pove s svojo knjigo Doberdob, kako je »slovenskih fantov grob« zaslovel v prvi svetovni vojni...

Vas s farno cerkvijo je v prvi svetovni vanji dala priložnost, da so o njej pogosto poročali bilteni. Prehajala je iz rok v roke napadalcev, dokler ni postala »nikogaršnja zemlja«. Visoko s Kolišča pod Grmado je večer za večerom posvetil po Krasu močan žaromet, »oko krasa« in Italijanom ni pa ni uspelo, da bi ga zdrobili. Kaj bi dali! Vsak večer so s Kolišča porinili skozi rov »tisto nesramno lečo«, medtem pa je sovražnik sipal svoje granate. Po opravljeni radovednosti se je priprava na tiru vrnila v svoje skrivališče. Tako je žaromet preživel do deževnih dni jeseni leta 1917, ko so se armade premaknile na reko Piave...

Med tem si bomo ogledovali Spodnji in Zgornji Kras. Prvi gre od Štivana, zadnje slovenske vasi, pa vse do Proseka. Drugi pa od Cerovelj pod nami, čez Mavhinje proti Bazovici, kjer je spomenik štirim junakom, ki so jih ustrelili fašisti leta 1930.

Zdaj se je pohlep po tuji zemlji zajedel ravno v ta košček naše zemlje. Nagatili so tu že toliko tujcev, da se Slovenci počasi utapljam v navoženem tujem morju. Ker pa živim na najbolj ogroženem delu te zemlje, lahko presodim, da utonili ne bomo.

PLANINSKI VODNIK »JULIJSKE ALPE«

STANKO KLINAR

ihelič—Petkovšek—Strojin, JULIJSKE ALPE, planinski vodnik. Planinska založba Slovenije, Ljubljana 1974. Uredil Franci Savenc. (Poglavje o rastlinstvu napisal dr. Tone Wraber.) To je tretji iz serije slovenskih splošnih planinskih vodnikov, za »Karavankami« 1971 in »Kamniškimi in Savinjskimi Alpami« 1973. Sistem pisanja je isti. Zato nas bo tu predvsem zanimalo, v čem je ta vodnik drugačen, to je boljši, saj raste na izkušnjah prejšnjih. Obravnava docela drug košček sveta, avtor pa tudi na svoj originalni način napolnjuje predpisani kalup. (Kot avtorji so sicer navedeni trije, vendar je dokončno oblikovanje vodnika Miheličevo. Njegova je tudi tehtna spremna beseda, s katero prevzema odgovornost za edicijo.)

Zakasnelost tega zapisa (vodnik je izšel lani, zdaj pa smo na pragu leta 1976) ima vsaj to dobro plat, da lahko na prvem mestu poudari mnenje širokih plasti uporabnikov vodnika, ki se steka v enovito, četudi emocionalno oceno, da je »zelo dober«. To ljudsko sodbo, ki se ji sam z vsem srcem pridružujem, hočem vzeti za vodilo, in dognati, na čem temelji.

Zal je ravno prvi vtis, ko vzamem knjigo v roke, nekoliko plehek zaradi temačnega rjavega ovitka in ker ne najdem nikjer nobene slike in nobenega zemljevida. Vidim samo prozaičen tekst od začetka do kraja. Na vizualno učinkovanje ta vodnik torej ni usmerjen. (Pomislimo ob tem na vrsto izrazito razpoloženskih slik v Pračkovih Turnih smukih!) To je že kar tvegan korak. Urednik in založba sta morala imeti tehtne razloge, da sta se zanj odločila. Po drugi strani seveda vemo, da razkošno opremljene knjige včasih prikrijevajo pravo vsebinsko revščino. Tako našim planincem lahko samo čestitamo, da so brez takšnih »limanic« zaslutili in odkrili »duhovno« dimenzijo vodnika.¹

Ta pa je prav gotovo v naravnosti, zlahtnosti in popolnosti opisov.

Pot do naravnega in jasnega pisanja je dolga in trnova. Nadloga, ki nas tu najbolj tepe, je (nepopolna, nesprejeta in nesprejemljiva, ker je nedognana in nedodelana) planinska terminologija.² (V tem bo najbrž zelo jedkega odgovora, ki mi ga je dal neki dober planinec: »Kaj boš z vodniki! Pisci se izživljajo sami zase. Bereš, pa veš toliko kot prej.«) Toda brez dvoma se je od Tumovih, Badjurvih in Kajzeljevih dni čas premaknil. Odlika našega vodnika je razločnost, tako v posameznih opisih kot v preglednosti celotne knjige.

Toda jasnost, ki je med temeljnimi zahtevami pri sestavi vodnika in je v našem primeru tako vzorno navzoča, navidez terja od pisca suhoparnost. Naš vodnik se je temu sijajno izognil, ne da bi zaplaval v pesniško bohotnost ali nestvarno čustveno izlivanje.

Poslušajmo, kako gremo na Visoko Ponco (str. 201): *»Naša pot nas povede... prek ploščatih skal v grapo... zavijemo v levo in že smo v strmih skalah. Zdaj gre pa zares! Zice, klini in lestve nas povedejo čez 50 metrov visoko in skoraj navpično steno...«* — Ali na Dovški križ (str. 140—141): *»Dovški križ je tipična martuljška gora. Okoli nas srše v zrak rdečkasti rogliji, v globokih grapah se svetlikajo jeziki ledu... Brezpotje, krušljiv, skrotast svet. Za izurjenega planinca pomeni vzpon na Dovški križ velik praznik...«*

»Triglav, najvišji vrh Julijskih Alp in Jugoslavije, je resnični vladar bližnje in daljne okolice... Tudi v drugih skupinah Alp je glavni vrh le redko tako dominanten, kot je Triglav v Julijcih... Od vseh strani napravi gora vtis arhitektonske mojstrovine veličastnih razsežnosti...«

»Kmalu naletimo na prve kline... Zdaj se odlomi pod nami kar spoštljiv prepad... Pred nami je zloglasni greben, kjer so trepetali prvoprstopniki. Danes se nam ga ni treba bati, saj so po vsem grebenu napete močne železne vrvi. Zato ni potrebno nobeno jahanje... Kmalu zatem se greben razširi in položi. Vedno več je neba nad nami, vanj pa se kmalu zareže podoba Aljaževega stolpa. Hip zatem zadržne pogled na trentska stran. Panorama je sklenjena, vrh dosežen!«

¹ Ob ponatisu, ki ga bo ta vodnik gotovo prav kmalu doživel, naj bi vseeno razmislili tudi o slikah in zemljevidih. Ne le da še zmeraj velja Kugyjevo mnenje, da dobra slika lahko več pove kot še tako izbrane besede, marveč so slike tudi nujne vodnikove orientacijske sestavine, zlasti če jim vrišamo poti ali smeri. Podobno naj bi bili zemljevidi v vodniku zato, da jim pripisemo številko poti, pod katero so opisane v tekstu. Npr. Tominškova pot je opisana pod št. 104, to številko naj bi našli na zemljevidu ob vrisani Tominškovi poti.

² Ne da bi zapiral oči pred plemenitimi napori nekaterih članov kulturno-literarne komisije pri PZS, naj v tej zvezi omenim le pokojna Barbko Lipovšek-Ščetinin. Prizadevanje za sestavo ustrezne planinske terminologije je bilo tudi eno od njenih dejavnosti in zanimanj.

To je šolski zgled zlahtnega in hkrati stvarnega opisovanja. Je tudi estetsko vrednotenje. Že prebrati je užitek, kaj šele iti tja polešit radovednost in slast!

Pri tretji trditvi, popolnosti opisov, pa moram teren nekoliko zakoličiti. Trditev velja za tretje poglavje (Koče, prehodi, vrhovi), to je za visoke in najodličnejše predele gorovja, izvzeti pa moram prvi dve poglavji (Uvodni del, Doline in naselja). Seveda to ni hiba, temveč predpisani sistem za pisanje vodnika. (Zgodovina, literatura, rastlinstvo, živalstvo, itd., so obrobne potrebe in zanimivosti; prav tako je krajem v dolinah treba določiti predvsem geografsko lego, ne pa jih v celoti popisati kot turistične cilje, itd.) V teh stvareh torej vodnik ni in tudi nikoli ne namerava biti popoln. Skoraj brez pridržka pa si upam trditi, da je popoln in zanesljiv pri opisih visokogorja, to je na »svojih« tleh.

Vendar moram trditev o popolnosti nekoliko zožiti tudi na »lastnem« vodnikovem terenu. Opisov plezalnih vzponov ni, ker to ni vodnikov namen. Zato pa tudi ni opisov poti na vrhove, na katere se samo pripleza, akoravno so ti vrhovi sicer opisani in jim je odmerjena estetska in športna veljava (npr. Rokavi, Široka peč, Kotova špica, Visoka Bela špica). Trditev o popolnosti resneje zaniha pri opisih predgorja in sredogorja in nekaterih delov podnožja.³ Tega sveta je ogromno in mislim, da je iluzorno pričakovati, da ga bo s planinskega vidika nekdo popolno opisal; vanj se tudi podajajo le tisti, ki po visokih gorah želijo spoznati tudi te, do tedaj pa si pridobe že veliko mero samoiniciative.⁴ (Po drugi strani je tudi res, da je ravno ta del gorovja najbolj izpostavljen človekovim posegom, v planinski literaturi pa najslabše opisan, in je avtorjeva posebna zasluga, da ga je sploh hotel in mogel toliko opisati.)

Na kaj torej lahko opiram trditev o popolnosti? (Bojim se, da sem prej zaradi nekaterih dreves zameglil pogled na gozd.) Opiram jo na opise vseh odličnih julijskih gora s podrobnim in popolnim in pravilnim opisom vseh⁵ poti (ali smeri, kjer gre za brezpotje), in to je večina vodnika. Dalje na opise vseh Julijskih Alp brez ozira na državno mejo. Na nomenklaturo, ki je po Tumovih, Badijurovih in Vovkovih prizadevanjih obrodila prekristen sad za splošno planinsko rabo. Na natančen posluš za vzgojo srednje plasti planincev, ki sicer niso plezalci, a se znajdejo v težjem brezpotnem svetu; zanje je tu vrsta odličnih vrhov: Kukova špica, Skrnatarica, Dovški križ, Martuljska Ponca, Pihavec..., kamor ne pelje nobena markacija.⁶ Na čut za težavnost in nevarnost poti. Ali ni to ogromno, pravzaprav »vse«? Krpan je rekel: »Kaj bi pa (še) radi?«

Ko smo tako izmerili vrednost vodnika ob splošnih kriterijih za sestavo in ob gorovju, ki ga opisuje, mu jo poskusimo določiti še ob vodnikih predhodnikih. Avtor našega vodnika je povzel po prejšnjih, kar je bilo dobro, in se hkrati spretno izognil začetniške pionirske slabosti »Karavank« ter nemara nekoliko prezajetne enciklopedičnosti »Kamniških in Savinjskih Alp«. — Če mu poskušamo najti mesto ob nemških in italijan-

³ Tu zlasti kličejo po opisu nekateri konci Zahodnih Julijskih Alp. Kako je, denimo, z Mužci, dolgim grebenom, ki obrobija Rezijsko na jugu in na katerega južnih obronkih se razgrinja Beneška Slovenija? Tuma jih je opisal v svojem Imenoslovju Ljubljana 1929, str. 18–20, imenuje jih Muzci), tržaški planinci so pravkar potegnili svojo »vertikalno« (na tem odseku se imenuje Pat dr. Henrika Tume). Ko jih gledamo z doline, so videti hudo mikavni, še posebej od severa, njihava višina presega marsikaj, kar sicer najdemo v vodniku (višinska razlika Pušja vas 229 m – Lopič 1959 m – se močno približa višinski razliki Aljažev dom–Triglav), naš vodnik pa o njih niti besede. Ras ja, tudi drugi tujejezični vodniki, ki so omenjeni na koncu tega spisa, malce o njih. Toda ali ni tam prav zato fantastično brezpotje, nedotaknjen svet, ki naravnost izziva in draži? Ali kdo med nam sploh pozna tista konce?

⁴ Oko se mi je ustavilo pri opisu Mežakle (S 345–348). Ta ima po mojem dva vredna cilja: turističnega, to je Dom Alpe-Adria (sem se pripeljemo z avtom iz Gorij), in planinskega, to je Jerebikovec. Vodnik pavi, da je dostop do Doma A-A mogoč tudi iz Mojstrane čez planino Mežaklo, 5 h, k čemur bi kot domačin rekel samo: »Raje ne!« Še zlasti, ker so »markacije«, za katere ve vodnik, hudo sporne. (Po tej logiki bi bil nameč lahko tudi Bohinj izhodišče za Skrlatico. Toda vodnik drugod resnično ni ohipten in je ta primer prav asamljen.) Takoj v naslednji sapi pa pozabi povedati, da edini naravni pristop na Jerebikovec (ki je vreden cilj zlasti za planinske fotografe) pa resnično pelje iz Mojstrane in vrh vsega je resnično markiran. (Samoiniciativa planinca je tu kljub vodniku še zmeraj zelo umestna.)

⁵ Mnenja so seveda deljena v nekaterih primerih. Ali je Kugyjeva pot čez severno steno Montaža plezalna smer ali zavarovana pot? Naš vodnik je ne omenja. Po mojem je zavarovana pot in spada v vodnik, seveda s primerno pripombo.


⁶ Maloštevilstvo srednje plasti je boleča slabost našega planinstva. Človek ima vtis, da je pri nas na eni strani množica »folklorističnih« planincev, ki se suženjsko oklepajo koč in markacij in večkrat zahajajo v gore z »zunanjimi« nagibov, kot so družba ali poceni razvedrilo (včasih smo jim rekli »čajkarje«), na drugi strani pa smrt prezirajoča elita šestostopnjašev in ekspedicionerjev, ki se zgublajo v mističnih višavah, in jim je gora pri srcu samo dotlej, dokler jo lahko izrabljajo za lastno uveljavljanje, medtem ko je prav malo preprostih raziskovalcev v odročnih brezpotnih kotičkih (»šodrovčkove«). In vendar prav ti slednji, brez nadelanih poti a tudi brez ekstremistične plezalne opreme lahko zelo globoko podoživljajo strasti in strahovo pionirjev, in si krepijo iniciativo, brez katere nima planinstvo ne žara ne mika. Iz te iniciative zraste plezanje tudi do III. stopnje, zraste pohod na Mont Blanc, Monte Rosa in Elbrus, in vzpon na Matterhorn. To je tista plast, ki drugod po svetu običajno velja za »planince«; kar je manj, so te »izletniki« ali »turisti«.

⁷ Vodnik odločno pove, da strme poti niso za vrtočlavo, in da je na mnogih zavarovanih poteh varovanje z vrvo potrebno ali vsaj priporočljivo. Naj si najame gorskega vodnika, kdor tega ne zna! Opozorja na nevarna snežišča, ki se jih lolevajmo vsaj s copinom in primerno obutvijo, če že ne »utegnemo« čakati, da odkopnijo. Jasno: za povprečnega planinca so gore danes ravno toliko nevarna kot pred sto leti. Ne varujmo se z napačno logiko o napredku tehnike; ta velja za tega, ki ji sledi in je v dobri formi. Tako je naš vodnik v polnem pomenu besede vodnik za varno hajo pa garah. Samo ubogati ga moramo! (Spomnimo se grozljive letošnje smrtne želve na naših markiranih poteh. Niti ena nesreča ni bila »neizogibna« objektivna narave, npr. zaradi strele ali padajočega kamenja.)

skih vodnikov, vidimo, da ga po opremljenosti vsi prekašajo, ne pa po vsebini, akoravno je ta težko primerljiva, ker prav takega vodnika tam ni. Rossi-Giličev (Alpi Giulie Orientali) in Marini-Gallijev (Alpi Giulie Occidentali), ki oba na več ali manj isti način obravnavata gorovje, obdelata vsak samo polovico tega, kar vsebuje naš vodnik. Buscaini (Alpi Giulie) ga prekaša, ker obdela vse ozemlje Julijskih Alp, dodaja plezalne vzpone ter jih ponazarja z mnogimi skicami in fotografijami. (Res zelo temeljito delo!) Schöner (Julische Alpen), ki je po zasnovi enak Buscainiju, pa zaradi nepoglobljenih opisov – avtor gorovja pač ne pozna dobro – zaostaja, čeprav se trenutno ponaša z največjim komercialnim uspehom: od leta 1956 do danes je doživel že 4. izdajo! Naš vodnik je zaradi svojih posebnih odlik enakovreden tovariš v tej mednarodni družini. Z opisi vzhodnojulijskega sredogorja je celo izjemen. Prepričan sem, da bodo avtorji naštetih vodnikov ob svojem ponatisu zajemali iz njega, zakaj preciznost opisa, ki jo zmore izurjen domačin, je za tujca nedosegljiva.

SLEPI NA TRIGLAVU

PETER LEBAN



nedeljo, 17. avgusta, je krenila na pot proti Triglavu odpravica slepih in slabovidnih gorenjskih planincev. Izlet je pripravila Zveza slepih Kranj. Skupino so sestavljali popolnoma slepi planinci Pavle, Stefan, Janez, Emil, Viktor, Dare in Silvo ter štirje slabovidni Tone, Jože, Miha in Ivica. Vsak je imel svojega spremljevalca, z njimi je šla tudi zdravnica. Jaz sem spremljal Stefana in ga občudoval v njegovem početju, v disciplini in požrtvovalnosti.

Najlažji del poti je bil seveda tisti, ko smo se skupaj peljali do Rudnega polja. Že tu sem spoznal, da so veseljaki in da z njimi ne bo dolgčas. Do planine Konjščica pod Studorskim prevalom smo prispeli dokaj hitro in se spoznali med seboj. Pogovorili smo se s svojimi varovanci o najprimernejšem načinu hoje in spremstva. Vreme je bilo lepo in Stefan me je večkrat vprašal, kje je in kakšen je njegov ljubljenec Viševnik. Nanj se je bil namreč povzpел zgodaj spomladi in mu je ostal v najlepšem spominu. Pri Vodnikovi koči na Velem polju sem že dodobra spoznal, da je moja vloga precej zahtevna, vendar ne tako hudo, kot sem si jo prej predstavljal. Predvsem ni bilo potrebno govoriti »Stefan, stopi višje, stopi na desno, kamen je na poti, skala je gladka« itd. Stefan ima neverjetno izostren čut za okolico, stopa za mano, kot bi ne bil slep, le na večjih izpostavljenih mestih ga opozorim in mu pomagam, povem, kje se mora skloniti, če grmovje ali skala ovira prehod. Sicer pa normalno hodi. Podobno tudi drugi, saj vseskozi hodimo strnjeno v koloni in dovolj hitro, da prispemo do Planike, ko se je dan za dobro uro prevesil v popoldan.

Naporen in zahteven dan se je tu končal le za del skupine. Časa, moči in volje je bilo še dovolj, zato smo se odločili stopiti na vrh že prvi dan. Stefan nas je že od vsega začetka za to nagovarjal. Štirje slepi, osem spremljevalcev in zdravnica kot posebno spremstvo smo odšli na najzahtevnejši del poti. Po trije v eni skupini; prvi odvija in zavija vrh, zadnji pomaga pri stopnjah in oprimkih. Zgrešena stopinja, klin, slabo prijeta jeklena vrv ali oprimek so lahko kaj hitro usodni – kljub varovanju. Vedno bolj občudujem Stefana, ki vse do vrha žvižga, prepeva in priganja: »Ali ne gre malo hitreje.« Z njim delim življenje na isti vrvi, zato mu pravim, da se nikamor ne mudi. Hitreje se namreč ne moremo vzpenjati, če hočemo dobro varovati, se izogibati sestopajočim, ne prehitovati, pa tudi z močmi moramo varčevati. Stefan je namreč športnik, državni prvak v smučarskih tekih, ki dnevno trenira. To se mu res dobro pozna. Pridemo srečno na vrh, prav tako tudi druge naveze. Navdušenje seveda ni majhno. Veselimo se tudi mi, ki vidimo vso Jugoslavijo pod nami. Žigosamo, fotografiramo. Za spomin, za dokaz! Stefanu podrobno razkažem Aljažev stolp, otipa ga od zunaj in znotraj. Zadržimo se dobro uro, nato sestop. Ponovno tipanje, opozarjanje, še večja napetost, previdnost. Tu je resnično potrebna natančnost, potrpežljivost. Za slabe živce to ni. Še pred nočjo se vrnemo v Planiko.

Drugo jutro zarana gremo z drugo skupino. Srečneži, ki so Triglav prejšnji dan osvojili, nam zažele srečno vrnitev. Od skupine so bili le štirje, ki za vrh niso imeli dovolj fizičnih in duševnih moči. Toda veliko je že to, da so bili slabo uro pod vrhom. Planiko zapuščamo v dežju. Moči nas vso dolgo, izpostavljeno pot do Doliča. Tu se zjasni, sonce nas nadalje spremlja skoraj do Sedmerih jezer. Čeprav pot ni več tako zahtevna, si Ivica pri padcu pribije čelo nad očesom. Hodi še sama, toda rana

na glavi je precejšnja, bojimo se, da bo potreben helikopter. Do doline je še precej daleč, noč moramo prebiti v koči pri Sedmerih jezerih, ker se že mrači. Na srečo se Ivica še kar dobro počuti. Naslednji dan je bil sončen. Ivica se je dobro počutila, in lahko samo hodila. Prek koč na Kraju pod Bogatinom in doma na Komni se spustimo v dolino k Savici. Dobro si ogledamo 42. ovinek, kjer se je prav na dan našega prvega vzpona in nekako v istem času smrtno ponesrečil 22-letni planinec Gabrijel Kogovšek iz Idrije. Ob spominu nanj je Ivica rana nepomembna, saj smo se pri Savici vsi vkrcali v avtobus.

Nisem se lahkega srca podal na pot. Preživel sem nekaj nepozabnih ur z ljudmi, odločnimi, discipliniranimi in pogumnimi. Občudujem jih, polni življenja so, enakovredni člani naše socialistične družbe.

PAVLETU KEMPERLU OB SEDEMDESETLETNICI

VLASTO KOPAC



Ianinska družčina se je, z dr. Mihom Potočnikom v svoji sredi, pred kratkim zbrala pri Burici v Dragomlju, da čestita Pavletu Kemperlu ob njegovi sedemdesetletnici in mu izreče priznanje za dolgoletno delo v planinstvu, alpinizmu in gorski reševalni službi.

Dobrih petdeset let je že minilo od tistega dne, ko je Pavle postal član Slovenskega planinskega društva v Kamniku. Že kot mlad fantič je s svojimi vrstniki zastavil prve korake v gore nad Kamniško Bistrico. Na teh poteh po Grintovcih ga je živo prevzemala in priregovala lepota prvobitnega gorskega sveta, vse pogosteje se je z gorskih sleza zaziral v odklane plati prepadnih sten in vse močnejše ga je vlekle gor v sivo pečevje nasekanih grebenov. Toda plezalca, s katerim bi se lahko navezal na vrh, v Kamniku takrat še ni bilo. Čehi, drenovci, dunajske in graške naveze pa skalaši so dotlej že preplezali prve smeri v Kamniških Alpah, zadnja leta pa so v stenah nad Bistrico in Okrešljem plezale v glavnem ljubljanske naveze. Kamniški planinci so bili tedaj le klasični gorohodci. Stahovski drvarji in bistriški jagri so lezli po robéh in, od kar je bila leta 1922 ustanovljena kamniška postaja gorske reševalne službe, kot reševalci prenašali ponesrečene planince, žive ali mrtve, z gora v dolino.

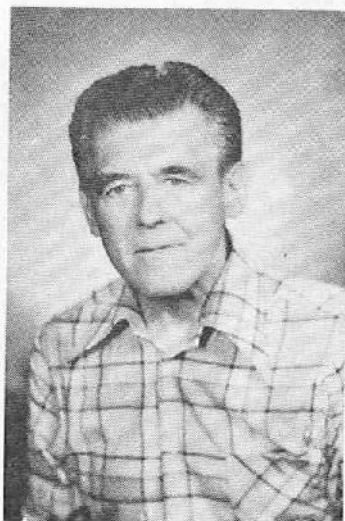
V Kamniku se je med planinci nekaj premaknilo šele leta 1932. Tedaj se je v mesto pod gorami priselil Karel Biško, ki je prej že nekajkrat plezal z ljubljanskimi skalaši. Naslednje leto sta se s Pavletom Kemperlom lotila prvega plezalnega vzpona po severovzhodnem razu Kompotele. Ker zagreta gornika plezalnikov tedaj še nista premogla, sta si sezula nakovane kvedrovce in plezala kar v volnenih nogavicah. V tem letu sta se povzpela še po navpični zajedi na stolpič v severozahodnem grebenu Planjave, ki so mu plezalci več let kasneje nadeli ime Maričkina plošča.

Ta dva prva plezalna vzpona Biška in Kemperla v letu 1933 označujeta rojstvo alpinizma v Kamniku.

Naslednje leto je Pavle že med gorskimi reševalci, ki iščejo in prenesajo trupli Jezerška in Černičeve izpod severnega ostenja Brane v dolino. To je bila njegova prva reševalna akcija v gorah. V naslednjih štiridesetih letih se jih je zvrstilo še toliko, da jih Pavle danes ne prešteje več.

Obe Pavletovi prvenstveni smeri v letu 1935, s Stoparjevo v zahodni steni Planjave, danes jo poznamo kot Y, in s Kumrom v severovzhodni steni Štajerske Rinke, sta le povečali njegovo željo po plezanju. Tu si je izmeril svoje moči in spoznal, do kam lahko seže. V tem letu se je Pavle dokončno odločil, obrnil se je k domačim goram in se z vsem srcem predal plezariji.

Poglejmo njegovo plezalsko bero. Januarja 1936 opravi s Kamničani prvi zimski vzpon po grapi med Konjem in Rzenikom, poleti pa prepleza z Binetom Benkovičem,



svojim kasnejšim zvestim soplezalcem, novo smer v zahodni steni Planjave, ki jo sedaj poznamo kot X. V tej sezoni prepleza s Podbevškom še prvenstveno smer nad Menihom v severni steni Turske gore.

Leta 1937 se povzpeta z Binetom Benkovičem ob južnem razu na Tursko goro. Z Benkovičem in Preslom opravi Pavle v tem letu še prvenstveni vzpon po prepadni severozahodni steni Rzenika. Po prvem plezalnem vzponu Modca in Režka leta 1933 v severni steni te gore je Pavletova naveza speljala drugo plezalno smer v tem grozljivem, navpično obsekanem ostenju Rzenika, ki rabi južno nebo nad dolino Kamniške Bele.

Naslednje leto prepleza spet z Benkovičem prvenstveni smeri po severnem razu Vežice in direktno smer v vzhodni steni Brane, nato v navezi s Preslom še zgornji del smeri X v zahodni steni Planjave.

Leta 1939 se z Benkovičem loti nove smeri v severozahodni steni Rzenika, ki jo preplezata v dveh dneh. Njun vzpon je takrat vzburlil nekatere alpiniste, bil je to do tedaj največji uspeh kamniških plezalcev. Obenem pa tudi zadnji veliki podvig Pavleta Kemperla v letih pred drugo svetovno vojno.

Še to leto prepleza z Benkovičem celotno smer X v zahodni steni Planjave in v isti navezi dvakrat poskusi preplezati 120 metrov visoko previsno Glavo Planjave. V širokih poklinah vršne stene je Pavle prvi pri nas uporabil lesene zagozde in njihovo uporabo tudi opisal v Planinskem vestniku. S tem preprostim, domiselnim pripomočkom je v plezalni tehniki obrnil novo stran. Lesene zagozde so še pred uporabo svedrovcev mejo »nemogočega« v plezariji občutno pomaknile navzgor, z lesenimi zagozdami so mladi plezalci kasneje zmogli tudi takšno smer, ki je do tedaj veljala za nepreplezljivo.

Februarja 1940 opravi Pavle v navezi z Benkovičem in Dolničarjem prvi zimski vzpon po stebru v vzhodni steni Brane, mesec dni kasneje pa se ista naveza povzpne še po jugovzhodnem ostenju Turske gore.

Naslednje leto je nad našo domovino zadrževala vojna vihra, nemške, italijanske in madžarske fašistične trupe so pregazile Slovenijo. Večina slovenskih alpinistov je stopila med borce proti okupatorju in dobršen del se jih po štiriletnem prelivanju krvi ni več vrnil iz gozdov, ječ in koncentracijskih taborišč.

Po osvoboditvi domovine je peščica kamniških planincev znova postavila planinsko organizacijo na noge in leta 1946 je bil v Kamniku spet ustanovljen alpinistični odsek. Pavle, ki je v prvih letih po vojni delal kot logar v Kokri in na Jezerskem, se je spet povezal s kamniškimi plezalci in leta 1948 s Štuparjem, Valičem in Čebularjem preplezal novo smer v južni steni Krvave peči nad Suhim dolom. V tem letu sta se z Murovcem kot prva povzpela po vzhodni zajedi v severni steni Dolgega hrbta.

Pozimi leta 1949 je s Šternom prvi priplezal po severnem grebenu Kočne na vrh. V letih, ko je služboval na Jezerskem, je Pavle sprožil pobudo za ustanovitev planinskega društva na Jezerskem. V letih 1947 do 1951 je bil načelnik alpinističnega odseka in načelnik postaje GRS na Jezerskem. Nato se je vrnil v rojstni Kamnik in začel delati v domačem planinskem društvu. Prevzel je dolžnost in ostal dolga leta načelnik postaje GRS v Kamniku, obenem pa je delal še v GO PZS.

Njegovo delo v planinski organizaciji dopolnjujejo še plezalni in gorskoreševalni tečajji, predavanja v radijskih oddajah in članki v Planinskem vestniku, kjer piše o plezalnih vzponih, o dogodivščinah gorniške družine in o svojih doživetjih v gorah skozi tri desetletja – od 1935 do 1965.

Vzorno urejeno arhivsko gradivo PD Kamnik in postaje GRS Kamnik v več vezanih knjigah – najpopolnejša kronika planinskega društva v Sloveniji – je Pavletovo delo. Na tej dolgi poti, razpeti med prvimi Pavletovimi plezalnimi vzponi v domačih gorah in med zadnjim vzponom kamniških alpinistov na Kangbačen, so minila štiri desetletja. V tem času se je kamniški alpinizem rodil, shodil, razvil in dosegel današnjo visoko stopnjo. V teh štirideset let pa je vloženo tudi Pavletovo vztrajno delo z vzponi in padci, s težavami in skrbi, pa tudi z navdušenjem nad uspehi.

V tedaj še »purgarskem« Kamniku je Kemperle opravil pionirsko delo, bil je prvi, ki se je resno lotil plezanja, vztrajno in zagnano hodil po svoji poti, nesebično delal z mladimi plezalci, jih vodil v stene in jim odstiral lepote domačih gora ter se veselil vsakega njihovega vzpona. Zato ga upravičeno cenimo kot starošto kamniškega alpinizma.

Tudi bivak pod Dolgimi stenami nad Legarji, ki ga je postavila GRS Kamnik leta 1973 kot zavetje za planince, ki jih na poti zateče noč ali neurje, je plod Pavletovega vztrajnega prizadevanja.

Še danes, ko si je naložil že sedmi križ, se rad pada v svoje ljube gore. Srečujemo ga na stezah v Kamniških Alpah, na Zelenem robu, na Sedlu in v Bistrici, v Češki koči in v samotah Podov. Kot najstarejši kamniški alpinist, gorski reševalec in planinski tovariš je med gorjani, oskrbniki in planinci zmeraj sprejet z odprtimi rokami. Njegovi tovariši, prijatelji in znanci z gora mu želimo še mnogo vedrih dni v domačih gorah nad Bistrico.

RAZ KLINA

MIRO ŠUŠTERŠIČ



ončno smo dospeli.
Ali je to Stari grad?

Ja!

Kje pa so kakšni hribi?

»Boš že videl,« pravijo. Odhitimo po gruščnati cesti čez vas proti kanjonu Paklenica. Napis ob cesti nas opozarja, da smo v narodnem parku. Luna posije izza griča, bila je namreč noč in že se pojavijo prvi obrisi Čuka. Cesta se zoži in že smo na pravi gorski poti. Čudovita je ta dolina. Na obe strani stene v dnu potoček – »to je ta pravo«.

Izza vogala se prikaže še ena stena – stena Anič kuka. En sam zid – navpičen, gladek... Naš raj. Komaj čakam, da se naredi dan.

Dočakal sem dan, in tudi drugega in tretjega, opisal pa bom četrtega.

V sredo zvečer kurimo ogenj in se pogovarjamo o plezariji preteklih dni. Iz tržiškega tabora pride Slavc in revež ne najde soplezalca za naslednji dan. Hoče preplezati raz. Premišlujem: Naj grem jaz? Ali bom zmogel? Zakaj pa ne! Saj sem zato toliko treniral. »Slavc, Slavc! Kdaj zjutraj vstaneva?«

On ves presenečen: »Ali greš?«

Greva pripraviti opremo. Vsak privleče, kar ima. Narediva zanke, urediva vse potrebno in greva vsak v svoj tabor. Prijatelji še vedno kurijo in pojejo vesele pesmi. Pogled mi kar naprej uhaja v raz. Šter in Zidar visita v njem. Bivakirati morata. Samo da mene ne doleti kaj takega.

Ura zvoni. Na hitro se obujem in grem poklicat Slavca. Spi kot ubit. Le počasi se »skida« iz vreče. Nobena jed mi ne tekne. Nahrbtnik na ramo, greva. Tri je že. Loviva se med bolvani. Razmišljam, ali bom uspel. Biti ali ne biti, to se kmalu izkaže.

Navezujeva se. Grem. Prekleta trava! Z baterijo si svetim oprimke in stope. Pogled mi uide v raz. Glej; Zidar in Šter sta v razu zaspala. To ju morajo noge boleti. Ta čas je Čopek že zlezal naslednji raztežaj. Še enega, pa zavijeva v raz. Varujem pod njim.

»Joj, kolk ven vis.« Slavc se zažene v prve strehe. Znoj mu vidno kaplja izza čelade. Hitro se je prigoljufal čez. Visim kot salama. Kaj je hujšega kot polurno visenje! Tu pojo pesem lestvice. Sem kot ožeta limona. Sreča, to je bil najtežji raztežaj. Joj, kako sem preč. Presneto, spet streha. Kaj človek zmora, če je treba. Teren postaja navpičen. Vesel sem, da se je malo položilo. Mislim, da sem na ravnem. Pogled mi uide v tabor. Veliko jih še spi. Lenuhi. Ko pa posveti sonce, se bodo sončili, gnide nemarne. Še en previsen raztežaj, potem pa se stena res položi. Užitek je plezati po navpičnem terenu. Iščem kline med travo, pa gre. »Uf,« kakšno stojišče. Kdo bi si mislil. Slavc vriska. Stena zopet preide onstran vertikale. Same zagozde. Držijo. Bog ve. Kako sveža sapica piha, kako se prileže! Lepe besede se slišijo od spodaj. Torej, že pleza. Šele, ko je dva metra pod mano, ga zagledam. Popolna izpostavljenost. Kje je vrv? Odneslo jo je okoli raza. Prekleta sapica, spremenila se je v vihar. Ne, ali je res? Vrv se je zataknila. Ne morem je potegniti.

Vlečeva kot nora. Nič. Mar res bivak in to v stremenih? Po vrhu pa še ta vihar. Poskusiva še enkrat. Nekaj je počilo. Gre! Gre! Vleci! Vrv držim kot zaklad. Spet lahko nadaljujeva. Dobesedno meče naju po steni. Hoče naju odnesti. Stremena frfole kot nore ptice. Slavc pade. Stene se sploh ne dotakne. Nekje pri vstopu »mosoraške« pristane. Kakšna zračnost! Povelja odnaša veter kdo ve kam. Tulim na vse grlo. Nič odgovora. Začnem plezati. Plezam kot nor, nobene utrujenosti več, ne bolečine, kajti vrh je že tako blizu kakor noč. A še vedno dva raztežaja. Sreča, konec težav. Pih pa vedno bolj. Čvrsto se moram držati. »Ta hujš« je za nama. Kar tečem po lahkem svetu. Sama ravnina. Pogled se ustavi šele pri morju. Na vrhu sva. Zatulum kot v transu. Stisk rok na tem mestu ne bi zamenjal z ničimer. Moj sen se je uresničil. Trenutki so bili kot ure, dnevi, a vendarle sedim zdajle tukaj na vrhu. Želim si vode, hrane, počitka. Noč je. Ob brleči bateriji spravljava nahrbtnik. Ne gledava, kako mečeva vanj. Samo čim hitreje v tabor. Spremljajo naju zvezde. Kje je pot! Izgubila sva markacije. Spotikava, opotekava se kot dva pijanca. Zopet sva pod steno. Raz kipi neizpremenjeno v zvezdno nebo. Ne morem verjeti, da sva bila danes v Klinu. Kako visi ven! Zapodiva se po grušču navzdol. Pohitiva k toplemu ognju, večerji, k prijateljem.

Plezala 1. 5. 1975 Slavko Frantar in Miro Šušteršič. Raz Klina v Aniča kuku. Ocena: VI A₁-A₂, mestoma A₃. V njem sva visela 15 ur. 7. ponovitev.

OB ZADNJEM POLETU FRANCIJA ŠTAJERJA

PAVLE ŠEGULA



inamika naših dni nas ugonablja, duši, razčlovečuje, a hkrati tudi presenetljivo naglo zbližuje. Za kar smo nekdaj dni potrebovali leta, se nam sedaj ni treba več truditi v nedogled. Sežemo si v roko, ugotovimo, da nas družijo iste želje, isti šport ali kaka druga posebnost, lahko tudi povsem vsakdanja stvar in smo prijatelji.

Natanko to bi lahko dejal o nekdanjem pilotu našega vojnega in civilnega letalstva, o pilotu helikopterja, ki je preminul 29. 6. 1975 v reševalni akciji pod Kočno in Grintovcem. Srečali smo se običajno kje na letališču, ko smo si ogledovali francosko alouette, pa bellove modele, leteli za poskušnjo, pa spet zares, letos spomladi nad Vodine in nazaj na Jezerko.

Bil je prekrasen dan, gore so se lesketale v obilju novega snega, ko je nas, ogledovalce, zvozil na pomolček, tik na robu, kjer Vodine strmo padajo v Okrešelj med Babama in Zrelom. Veliki rotor je vzdigoval sneg v oblakih, ko nas je odložil in spet potem, ko nas je pobral ob odhodu.

Imam ga v spominu. Trdne roke oklepajo krmilo, premišljeno vključujejo in izključujejo gumbe. Tu pa tam se obrne nazaj in se nasmehne, spregovori besedo, ki je v hrupu ni mogoče razumeti. Lepa drža človeka, ki je vajen zvoka motorjev, sinjega neba in poletov skozi temačne oblake, megle, v svobodnih višavah. Človeka, čigar prvo orožje je pogum in švist letala skozi zrak vsakdanja pesem. V spominu mi je seja komisije za GRS, na kateri sta bila pilota Štajer in Hanželj sprejeta v članstvo gorske reševalne službe ter skupaj z našim prvim letalcem reševalcem Andoljškom postala jedro letalskega reševanja v gorah. Letel je v akcijah, letel na tečajih, vodil reševalce letalce in, še zadnje dni pred usodnim poletom, naše zdravnike. Prekrižaril je podolgem in počez naše gore in še zlasti Vodine, ki so mu postale poguba. Za reševalca letalca in za vsakega reševalca, ki se v akcijo podaja na krilih ali rotorju letalnega stroja, je vsak polet akcija, vsaka malenkost ga utegne stati življenje, v njegovem delu ni kompromisov, vedno mora biti cel mož, druge izbire, druge možnosti nima. Težka je ta naloga in dolžnost, koliko težja je šele za pilota, za krmarja, ki

Pristojanje helikopterja v nagnjenem svetu, najtežje opravilo za pilota in najzahtevnejše za vso ekipo
Velo polje 1975 Foto Fr. Ekar



upravlja stroj in se z vsakim vlaknom svojega telesa, s slehernim živcem bari, da bi akcijo opravili varno, hitro, da bi pomagal nesrečnikom.

Če kdo, je tudi pokojni pilot Franci Štajer poznal nevarnosti poleta: zanke, ki se nenehno pletejo ob stroju, njegove slabosti in vrline, moč, zmogljivost, a ne nazadnje, tudi možnost, da se s poleta ne vrne k svojim tovarišem na lleh, k svojim dragim. Viharnega junijskega večera so se iztekle ure, pomagati ni mogla ne pamet, ne sposobnost stroja, neka zla sila je bila močnejša, ne on, ne njegovi spremljevalci se niso vrnili z akcije v gorah, kjer je raztreščen nad prepadi obležal tudi njegov stroj, ki ga je tolikokrat uspešno vodil po našem nebu.

Pilota Francija Štajerja ni več, z vso iskrenostjo pa lahko povemo, da ga pogrešamo kot dobrega tovariša in prijatelja. Spomin nanj nas bo spremljal ob vsaki akciji, ko bodo med stenami gremeli motorji helikopterjev.

DRUŠTVENE NOVICE

LETOŠNJI DAN PLANINCEV

doslej največja planinska prireditev na Primorskem

Zelena gozdna jasa na Sviščakih je letošnjo drugo septembrsko nedeljo prijazno sprejela nad tri tisoč planincev iz vse Slovenije, slovenskega zamejstva in bližnje Hrvatske, ki so se namenili tu pod očakom Snežnikom proslaviti letošnji planinski praznik.

Prireditve in slovesnosti ob svojem sedmem dnevu smo planinci posvetili proslaviti 30-letnice zmage nad fašizmom, ki je ravno tu na Primorskem povzročil toliko gorja.

Osrednja slovesnost je bila pred slavnostno okrašenim planinskim domom na Sviščakih. Slavnostna govornika sta bila tov. Jože Švigelj, delegat pokrovitelja letošnjega dneva planincev – glavnega štaba za splošni ljudski odpor Slovenije, in predsednik Planinske zveze Slovenije tov. dr. Miha Potočnik. V imenu domačega planinskega društva PD Ilirska Bistrica, ki mu je bila letos zaupana veličastna planinska prireditev, je zbrane planince in goste pozdravil društveni predsednik tov. Milko Primc, ki je v kratkem nagovoru obudil spomin na trnovo pot ljudi pod Snežnikom do zaslužene svobode. Delegacija mladih planincev je ponesla venec na spomenik junakom, padlim v snežniških gozdovih.

V prijetnem kulturnem sporedu, ki je slovesnosti sledil so se vrstili domači pevci, recitatorji ter godbeniki PTT iz Ljubljane. Čeprav je megla silila s Snežnika v dolino in je mrzel veter pretil, da bo postregel tudi z dežjem, je bilo na Sviščakih veselo in prav po planinsko živahno. Večina udeležencev je še krenila na vrhove v okolici, ki so jih jim nasvetovali domači planinci. Sam Veliki Snežnik je ta dan bil gotovo najbolj obiskan. Vsaj 1500

planincev je priromalo na njegov 1796 m visoki vrh in bilo deležnih gostoljubnosti prijaznega oskrbnika v planinskem zaveščišču. No, tu je ta dan ponovno delovala prava planinska pošta s posebnim priložnostnim žigom.

Skupine planincev so krenile še na 1485 m visoki Planinec in 1299 m visoko Orlovico. Slovesnostim ob dnevu planincev na Sviščakih so se pridružili tudi mnogi visoki družbenopolitični delavci naše republike in tako dali priznanje plemenitemu delu skoraj 90 000 članske slovenske planinske organizacije. Med najvidnejšimi gosti so bili predsednik skupščine SRS dr. Marijan Breclj, član sveta federacije dr. Bogdan Breclj, komandant glavnega štaba SLO Slovenije tov. Rudolf Hribnik-Svarun, predsednik ZTKS tov. Marjan Lenarčič, republiški sekretar za notranje zadeve Marjan Orožen, predsednik ZSM Slovenije tov. Ljubo Jasnič in drugi.

Da bi bila na proslavljanju letošnjega dneva planincev resnično zbrana slovenska planinska družina, potrjuje dejstvo, da so se slavja udeležili tudi predstavniki zamejskih slovenskih planinskih društev iz Gorice, Trsta in Celovca. Člani planinskega društva Triglav iz Švice pa so zbranim poslali pozdravni telegram.

Vojko Čeligoj

JAMARSKO-PLANINSKI POHODI

Jamarski klub »Črni galeb« (glej PV št. 1/75) je izdal 15. 12. 1974 plan poučnih ekskurzij – pohodov za jamarje, planince, tabornike, mladince, nasploh za vse, ki se žele teh pohodov udeležiti za leto 1975. Bili so štirje in načrta in tudi vsi štirje izvršeni.

Prvi je bil v kras Ponikvanske planote. Ogledali smo si Betgevečo in Boštenu-

hovo jamo ter turistično urejeno jamo Peko. Nagajal nam je dež (6. 4. 1975).

Drugi pohod je bil na Dobrovlje z zborom v Nazarjih (8. 6. 1975). Tu smo si ogledali najprej Krapletovo jamo, ki je v bližini Krapletove domačije (domačija je na planinski karti). Dostop do nje je težji in so jamarji napeli plezalno vrvo za varnost mladih, ki jih je bilo največ. Jama ima zelo lepe kapniške tvorbe, čeprav sama ni velika. Dalje smo šli mimo Katarine, po krajih prve frontalne borbe prvega štajerskega bataljona (26. oktobra 1941), v Jerakov brlog pod Zakrajškove peči. Pod pečmi stoji samotna skala - Orlova peč imenovana, ki je podobna savinjski Igli in je lepo vidna z doline. Od tu je zelo lep razgled na razsežno Menino. Po vrnitvi iz brloga smo šli v planinski dom pod Gozdom na Čreti. Tu smo malo vedrili in se okrepčali. Kljub temu dežju je bilo vedro razpoloženje.

Tretji pohod je bil ogled Potočke zijalke (5. in 6. 7. 1975) s planinskim vzponom na vrh Olševe. Poleg jamarjev so sodelovali tudi gorski stražarji, ki so opozarjali na floro ob tej poti. Pot nas je vodila še mimo Klemenškovega pekla in kisle vode v Logarsko dolino.

Zadnji pohod je bil sončno nedeljo (17. 8. 1975) v Trbiško zijalko in Rjavčevo luknjo. Do Trbiške zijalke drži markirana pot, ki se odcepi od asfaltirane ceste malo pred prvim mostom nad Savinjo za Lučami. Pot ni vrisana na nobeni planinski karti, z nove je zginila tudi zijalka. Enako so zginile Zakrajškove peči, ki so na vojaški specialki še označene. Prav tako potekajo markirane poti na Dobrovljah drugače kot na novi karti.

Od Trbiške zijalke drži proti Igli markirana pot, vendar se pri dostopu do Savinje markacije nekam zgube, verjetno se pot vzdigne nad peči. Na vojaški specialki je vrisana steza na desnem bregu Savinje, nekako do spomenika onstran Teberskega mostu. Ob Savinji navzgor se lahko prebiješ do Igle in tu po vodi na drugo stran. Do Rjavčeve luknje ni markirane poti. Prideš do nje s ceste pri spomeniku za Teberskim mostom po lovski stezi pod steno, ki drži dalje na Kačak (912 m). Od tu je lep razgled na Raduho, proti Rogovilcu in Lučam. Rjavčeva luknja se spusti do gladine Savinje.

Udeleženci so si ogledali tudi lovsko in ribiško razstavo ter razstavo ročnih del v Lučah. Lovci so lepo upodobili ostenja Raduhe v mavcu v razredu osnovne šole in po njej razstavili gorsko divjad. Ta del razstave je bil zelo lep. Pri ročnih delih si dobil celo domačo sivo ovčjo volno (30 dkg je stalo 60 din).

Vse jame niso turistično urejene za ogled, razen Pekla, ta pa vredne ogleda pod strokovnim vodstvom jamarjev, ker je tako varnejše in poučnejše. Upajmo, da se bo to začelo sodelovanje nadaljevalo in

se bo morda še kdo udeležil teh pohodov, saj so objavljeni v Delu (Planine in ljudje). Sedanja udeležba (20 do 30) je bila dobra. Večinoma so bili poleg jamarjev še planinci iz Zabukovice, Polzele, Prebolca, Vransko-Tabor in Zalca, torej člani občinskega meddruštvenega odbora planinskih društev.

ing. Božo Jordan

OBNOVA PLANINSKE POTI V PEKLU PRI BOROVNICI

V nedeljo 17. avgusta 1975 so se dopoldne zbrali na sejo v gostišču Peko pri Borovnici zastopniki planinskih društev Borovnica in Vrhnika ter nekateri turistični delavci in predstavniki meddruštvenega odbora ljubljanskih planinskih društev.

Na seji so ugotovili, da so najnujnejša finančna sredstva za obnovitev poti v soteski Otavščice zagotovile krajevna skupnost Borovnica, občina Vrhnika in komisija za planinska pota Planinske zveze Slovenije.

Ob strugi od gostišča v Peklu po nekaj sto metrih hoje bosta obnovljena s sidrišči dva mostička, postavljena v tolikšno višino, da jih ne bo rušila divja voda Otavščice, ki pridrvi po slikoviti prvobitni soteski in preko številnih slapov v ozko idilično dolinico Peko. Od tu dalje se pot strmo dviga v skalnato z mahom poraščeno sotesko, ki je na obah bregovih poraščena z bogatim gozdom in bujnim podrastjem. Steza, ki tod teče, bo obnovljena z tremi železnimi lestvami, pritrjenimi s klini v skalo, prehod pa bo zavarovan z žičnimi vrvmi in klini. Da pa železne lestve dolge od 6 do 14 metrov ne bi motile naravnega okolja, bodo zakrite z debli. Proti vrhu soteske bodo zavarovani še nekateri prestopi potoka tako, da bo obiskovalec te soteske v majhnem kotičku slovenske zemlje v eni in pol uri zmerne hoje in po premagani 420 m višinski razliki imel možnost videti delo divje narave in ob skromni domišljiji prepoznati (seveda pomanjšane) vse slapove v Sloveniji (npr. Peričnik, Savica, Rinka, Boka itd.). Na vrhu soteske v sestopu pa so vidne razvaline vaških žag in mlinov. Ti objekti so bili v narodnoosvobodilni vojni nemalokrat zatočišče borcev in varno zavetje ranjenec.

Obnova, nadelava, zavarovanje poti, premostitve potoka in obnova markacij v soteski, vse bo končano najkasneje do konca meseca septembra 1975, tako da bo omogočen varen prehod tudi šolskim kolektivom in manj izurjenim planincem po Ljubljanski mladinski poti. Tistim popotnikom, ki pa menijo, da je pot ob strugi zanje drzna in preveč izpostavljena, imajo že sedaj možnost vstopa na stezo v skalnat breg čez Hudičev zob s sestopom v gozdno pobočje.

Dolžni smo izreči še besedo zahvale vsem, ki so za ta dela zagotovili finančna sredstva in članom planinskih društev, ki bodo s prostovoljnim delom vse to opravili.

Marjan Oblak

POT OSVOBODITVE PO GORAH JUGOSLAVIJE

Planinci v vseh naših socialističnih republikah in avtonomnih pokrajinah so končali priprave na otvoritev prve jugoslovanske vezne planinske poti – POTI OSVOBODITVE PO GORAH JUGOSLAVIJE. Sprva je bilo določeno, da naj bi pot odprli za dan borca na Fruški gori, in sicer v počastitev 30-letnice osvoboditve; vendar jo bodo odprli šele za dan republike, ko bo sklepna proslava tega velikega dogodka v zgodovini jugoslovanskih narodov. Poleg tega bodo dolejš pripravili dnevnik s te vezne poti; dnevnike si bodo lahko planinci nabavili pri vseh republiških in pri obeh pokrajinskih planinskih zvezah.

Pot osvoboditve Po gorah Jugoslavije – naziv za pot je na seji glavnega odbora Planinske zveze Jugoslavije 25. maja na Avali predlagal predsednik PZS Miha Potočnik – obsega po dva planinska vrhova v vsaki republici in po en vrh v avtonomnih pokrajinah. Vrhovi, ki so jih republiške planinske organizacije izbrale za to vezno planinsko pot, so tile (za lažjo orientacijo navajamo ob vrhovih tudi bližnje večje ali bolj znane kraje):

– v BOSNI IN HERCEGOVINI: Maglič (nad Tjentištem, 2386 m) in Zelena glava na Prenju (blizu Kanjica, 2155 m);

– v ČRNI GORI: Bobotov Kuk v Durmitorju (blizu Žabljaka, 2522 m) in Vasjevički Kom na Komovih (blizu Andrijevice, 2460 m);

– v HRVATSKI: Klek (nad Ogulinom, 1182 m) in Crikvena v Rožanskih Kukuljih v Velebitu (nad Jablancem, 1641 m);

– v MAKEDONIJI: Solunska glava v Jakupici-Karadžici (nad Belico, 2540 m) in Pelister v Babi (nad Bitoljem, 2600 m);

– v SLOVENIJI: Triglav (2863 m) in Raduha (2062 m);

– v SRBIJI: Pančičev vrh na Kopaoniku (blizu Raške in Belega Brda, 2017 m) in Trem na Suhi planini (nad Niško Banjo, 1808 m);

– v AP KOSOVO IN METOHIJA: Đeravica v Prokletijah (nad Dečani, 2656 m);

– v AP VOJVODINI: Crveni Čot na Fruški gori (blizu Beočina, 539 m).

Vseh točk poti osvoboditve Po gorah Jugoslavije je torej 14.

Pot nima posebne oznake in tudi ni časovno omejena. Planinec mora obiskati vseh 14 točk in nato dnevnik z odtisi žigov poslati svoji planinski zvezi. Če kje žigov ne bi bilo, veljajo kot dokazila tudi fotografije udeleženca z značilnostjo posameznega vrha, natančni opisi poti idr.

Krožne in vezne planinske poti (ali transverzale, kot jim radi pravimo) so pri nas čedalje bolj privlačne. Težko bi bilo v tem trenutku reči, koliko takih poti je v Jugoslaviji sedaj; nedvomno jih je blizu 50. Že samo v Sloveniji je v zadnjem času nastalo nekaj novih: šaleška planinska pot, trimčkova pot, pot Planica–Pokljuka, pot prijateljstva Snežnik–Snježnik, pot Kranjski vrhovi, ljubljanska mladinska pot, solčavska planinska pot in verjetno še katera.

Vsem tem potem se bo letos pridružila prva vezna pot, ki bo povezovala vse jugoslovanske socialistične republike in obe socialistični avtonomni pokrajini. In ker bo pot odprta v letu, ko vsa naša domovina slavi 30-letnico zmage nad fašizmom, bo POT OSVOBODITVE PO GORAH JUGOSLAVIJE le še močnejša vez bratstva in enotnosti med narodi in narodnostmi Jugoslavije.

Milan Cilenšek

ZBOR SLOVENSkih PTT PLANINCEV

15. julija 1975 je bil na Poštarski koči pod Plešivcem VIII. zbor PTT planincev Slovenije, združen z 20. obletnico otvoritve Poštarske kočice pod Plešivcem.

V lepem vremenu se je v prijetnem okolju pod Uršljo goro, na višini 800 metrov, zbralo veliko število ljubiteljev planin, okrog 700. Po kulturnem programu, ki sta ga izvajala KUD »Pošta« iz Maribora in otroški pevski zbor iz osnovne šole Sele, se je razvilo veselo planinsko rajanje.

Zbor je organiziralo planinsko društvo PTT Maribor, ki tudi oskrbuje to planinsko postojanko. V Sloveniji so tri PTT planinska društva, ki vključujejo PTT delavce – planince vse Slovenije. Na takih zbiorih pa se pridružijo še PTT delavci planinci iz drugih republik. Vsako leto eno izmed teh treh društev organizira zbor, naslednji IX. bo na Vrščicu, organiziralo pa ga bo PD PTT Ljubljana.

I. B.

DEJAVNOST PLANINSKEGA KROŽKA NA GIMNAZIJI POLJANE

Krožek na poljanski gimnaziji je ponovno oživel v šolskem letu 1972/73. Kmalu po prihodu na gimnazijo smo dobili okrožnico, v kateri je pisalo, da se bo ponovno ustanovil planinski krožek. Zbralo se nas je okoli petindvajset dijakov, planincev in neplanincev. Nekateri so že poprej obiskovali planine, drugi pa so bili še popolni začetniki. Od naših predhodnikov nam je ostalo tudi nekaj materiala, ki smo ga s pridom uporabili za naše nadaljnje delo. Na sestanku smo se domegnili, da bomo planinsko dejavnost razširili tudi med druge dijake in dijakinje. Izvolili smo odbor planinske sekcije in

dobili prostor za vitrino, kjer smo objavili razna predavanja in izlete. Sledila so predavanja, ki smo jih pripravili dijaki sami. Vsak začetek je težak in tako je tudi udeležba na sestankih nekoliko šepala. Na sestanke smo hodili le tisti, ki smo se poznali s sestankov MO Ljubljana-matica. Slabost našega planinskega odseka je bila v tem, da smo organizirali malo izletov. Na izlete smo hodili z MO Ljubljana-matica. Izleti so bili dobro izbrani in organizirani, med njimi tudi nekaj izletov v Avstrijo in Italijo. Za konec šolskega leta smo odšli za štiri dni z našo mentorico s prof. Francko Umek v Logarsko dolino.

V šolskem letu 1974/75 pa je planinska dejavnost močno zaživela. Predavanja so se začela že jeseni. Najbolj uspešno je bilo predavanje z naslovom: Večer planinske poezije ob diapozitivih in glasbi. Predavanje so pripravili člani planinske sekcije. Dijakom smo s tem predavanjem hoteli prikazati lepote naših gora in lik gornika pisatelja, velikega človeka, kot je bil Julius Kugy.

Največje priznanje za nas je bilo takrat, ko nas je PZS povabila, da bi tudi pri njih ponovili prireditve. To povabilo smo seveda z veseljem sprejeli. Predavali smo mentorjem ljubljanskih srednjih in osnovnih šol. Za konec naše dejavnosti v tem šolskem letu je najprej poskrbel Jure Senegačnik, za njim pa še tovariš Danilo Cedilnik s predavanjem o Kangbačenu.

Okoli semestralnih počitnic pa se je zvedelo, da bomo dva športna dneva prebili v gorah. Hodili smo po gorenjski planinski poti in po poteh kurirjev in vezistov. Člani planinske sekcije smo prejeli nalogo, da 1060 dijakov pripravimo za pot. V vseh 36 oddelkih šole smo pripravili predavanja o hoji v gore, o opremi, varnosti, varstvu okolja, nekako malo »planinsko šolo«. Zanimanje za predavanja je bilo večje v nižjih razredih, kar je nadvse spodbudna ugotovitev za nadaljnje delo.

Dušan Weber

PLANINSKI JUBILEJ V SUBOTICI

Tudi v Vojvodini se razvija planinstvo. Iz Novega Sada smo dobili poročilo tov. Novice Čirića o 25-letnici »Severa« in o 15-letnici »Zorke«. Obe planinsko-smučarski društvi delujeta v Subotici.

Proslava obeh jubilejev se je začela 14. junija v prostorih kemične tvornice »Zorka« v Subotici. Na njej so se zbrali zastopniki družbenopolitičnih organizacij mesta Subotica, planinsko-smučarskih društev v Vojvodini, Srbiji, Hrvatski, BiH idr. Potem so vsi povabljeni odšli v obmejno karavlo na Kelebijah in tam uradno odprli proslavo.

Vsi navzoči so odšli na 3 km dolg pohod ob severni meji po Kelebijskem gozdu do gozdarske kočice, kjer se je razvila planinska zabava. Udeležili so se je tudi graničarji. Pred večerjo so funkcionarji obeh društev razdelili diplome in priznanja Planinski zvezi Vojvodine, predstavnikom planinskih društev, posameznim zaslužnim planincem in graničarjem. »Sever« in »Zorka« sta bili nato deležni splošne pozornosti vseh navzočih, obe društvi sta prejeli tudi vrsto priznanj, daril in spominov na jubilej.

Ob tabornem ognju se je razvil kulturni program, nato ples in zabava. Udeleženci so prenočili na meji v šotorih, za katere so poskrbeli graničarji.

Naslednji dan so udeleženci spet – opravili nekaj km dolgo pot, na kar so se z avtobusi odpeljali na jezero Palić in končno na ogled Subotice. Proslava je bila dobro organizirana v resnici – prijetno doživetje.

25-LETNICA PD ZIROI

Dne 24. 8. smo Žirovci slavili 25-letnico svojega društva. Pripravili smo vse, da bi to dostojno proslavili v svojem domu na Goropekah. A vreme nam jo je zagodilo in morali smo se preseliti v kinodvorano v Žireh. Strah, da bi program izvenel v prazno, je bil odveč. Najzvestejši in teh ni bilo tako malo, so pozorno sledili besedam prvega predsednika tov. Janka Poljanška, in prisrčno pozdravili tvorce kulturnega programa.

Pred vojno v kmečko delo naporna čevljarstvo obrt in klekarstvo vpeti Žirovci niso našli ne časa ne denarja za planinstvo. Le redki, na prste ene roke bi jih lahko preštel, so našli pot med kranjske, ljubljanske in ne vem še katere planince in potem doma pripovedovali o čudovitem svetu Julijcev in Kamniških Alp, ki jih Žirovci tako lepo vidimo z domačih gričev.

A komaj so se Žirovci oddahnili od številnih hajk, požigov in pobijan, so v zanosu obnove 19. 2. 1950, včerašnji borci in aktivisti OF, ki so jim okoliški hribi dajali med NOB varno zavetje, ustanovili svoje planinsko društvo. Utrujenji od trdega dela v novi Alpini, a svobodni in polni vere v življenje, so že takoj na začetku poskrbeli za zavetišče na Vrhju in Mrzlem vrhu. S tovarniškimi kamioni pa so se prešerno razigrani odpravljali na izlete. Izlet je sledil izletu, neutrudni aktivisti pa so leto za letom zmogli navdušiti vedno nove, zlasti mlade rojake za planinstvo. Bile so tudi težave. Pogorelo je zavetišče na Vrhju. Debelim letom so sledila suha, tako pri denarju kot v društvenem življenju. 13. marca 1957 so našli pot na takratno gimnazijo in ustanovili samostojni

planinski odsek PD Žiri. Število članstva je močno naraslo, s tem pa so društvo začele pestiti nove težave. Kako pridobiti učiteljsvo za planinstvo? Kje dobiti dodatna sredstva za izlete nadobudnežev? Kje dobiti predavatelje, ki bodo znali navduševati mladino za planinsko stvar? Še danes, ko so pogoji bistveno drugačni kot pred 18 leti, ne moremo ustreči vsem njenim željam.

Svojo življenjsko silo je društvo pokazalo v šestdesetih letih, ko se je odločilo za gradnjo svojega doma na Goropekah, pol ure hoda iz Žirov. Tisoče in tisoče delovnih ur so opravili člani društva, lovci in šolska mladina. Hvaležni smo takratni občini, društvom, delovnim organizacijam, kmetom in političnim organizacijam, ki so nam po svojih močeh ves čas gradnje stali ob strani. Niso minila štiri leta, ko smo imeli kaj pokazati.

Začele pa so se nove težave. Oskrbniki so se menjali. Izletniška dejavnost je bila razpeta že preko celega leta. Članstvo je terjalo predavanja znanih slovenskih gornikov, ki so se vračali z najvišjih vrhov Evrope in sveta. V tem dela polnem času sta prevzela krmilo društva v svoje roke tovariša Ivan Pečelin in Franc Oblak, ki sta še danes duša društva. Njima gre za sluga, da šteje danes društvo 629 članov, ki organizirano zahajajo v gore, v zimskem času pa pomerijo moči na društveni smuku. Planinstvo se je že močno zasedra-

lo med nami. Ze najmlajši Žirovci zmorejo na »Aljaževo parcelo«, pa tudi osmedesetletnik se ni ustrašil očaka Triglava. Z društvenimi priznanji smo se zahvalili najzaslužnejšim, med njimi starosti žirovskih planincev tovarišu Rupertu Gantarju.

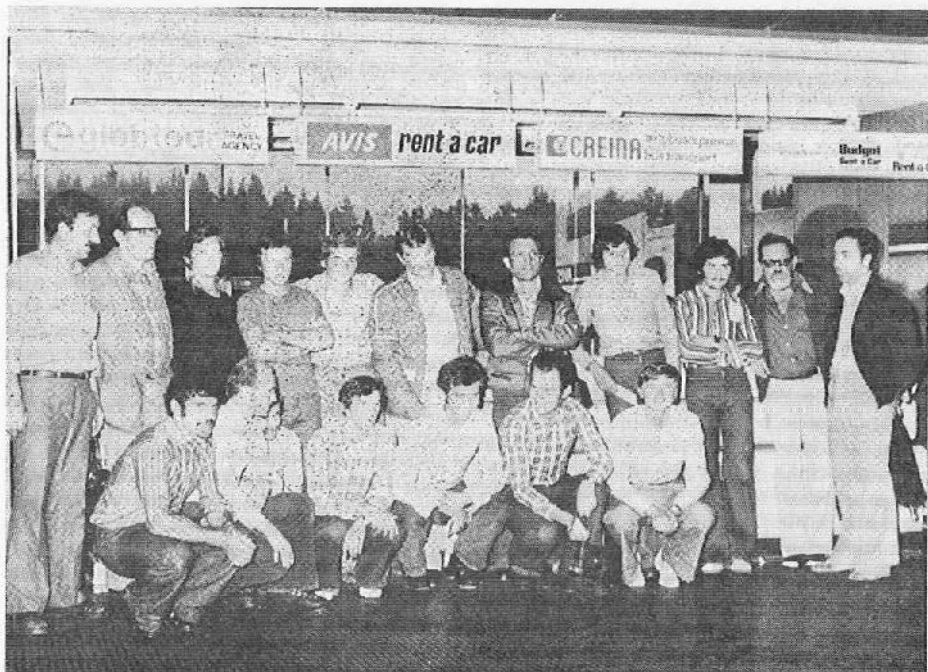
Ponosni smo in nadvse veseli priznanja, ki ga je naše društvo prejelo ob jubileju in hvaležni za vzpodbudne besede tov. Šegule, predstavnika PZ Slovenije. Priznanja PZ Slovenije najzaslužnejšim domačim aktivistom pa govore, da odgovorni cenijo delo in trud, ki je bil potreben in da smo lahko ponosni na prehojeno pot.

Viktor Žakelj

TOVARIŠKI PLANINSKI VEČER V KOČI POD MANGRTOM

Kljub skrbem in težavam, ki ga tarejo, mladi odbor PD Bovec, ni pozabil na bivše odbornike, ki so nekoč opravljali njegovo delo in sedaj v pokoju sodelujejo, kolikor morejo z nasveti in spodbudo. Letos so trije praznovali življenjske jubileje: Boris Ostan, Alojz Marka in Zdenka Sozjo. Jubilatantom se je pridružil oskrbnik koč Zlatorog v Trenti, ki že 10 let dela v koči, oskrbnik doma na Predelu Mirko Sosič pa je tam že 20 let. Vse jubileje je odbor praznoval skupaj in zato pripravil v koči pod Mangrtom prijetno slovesnost 2. septembra t. l. Povabljen je bil

Člani AO Kranj pred odhodom na Kavkaz. Skrajno desno predsednik PD Kranj tov. Franc Ekar, levo od njega sekretar PZS tov. Janez Kmet



tudi starosta naših oskrbnikov in planincev Franc Kravanja po domače Zajc, ki je s svojim šegavim in hudomušnim pripovedovanjem zabaval vso družbo. Vsekakor je bila to lepa gesta odbora PD Bovec. Za upokojenca je najtežji občutek, da je pozabljen in da ne more koristiti nikomur več. Vsi udeleženci se za pozornost iskreno zahvaljujejo odboru, posebej predsedniku Marjanu Bricu, tajnici tov. Darinki Sušteršič in oskrbnici kočee pod Mangrtom tov. Marici Kovačič za res lep večer.

BRANKO PREKORŠEK (1917–1975)

Dne 29. 8. 1975 je v Ljubljani nepričakovano umrl po krajši boleznii Branko Prekoršek, dolgoletni profesor na ljubljanski Pedagoški akademiji, star komaj 58 let. Težko je govoriti o človeku, s katerim si še včeraj koval načrte in izmenjeval misli o skupnem delu.



Njegovi sodelavci preprosto ne moremo dojeti, da bo njegovo mesto v kabinetu odslej prazno, saj še vedno ležijo na mizi knjige in kup separatov. Odšel je sredi dela.

Svojo življenjsko pot je začel v Žalcu leta 1917. Osnovno šolo in gimnazijo je končal v Celju. Na filozofski fakulteti je diplomiral iz biologije l. 1939.

Svoje prvo službeno mesto je nastopil na gimnaziji v Zaječaru nato v Čačku, kjer ga je preganjal gestapo, na kar je pustil službo in se umaknil v okolico Čačka, kjer je ostal do osvoboditve.

Po osvoboditvi je bil profesor v Žalcu, na gimnaziji v Ptujju, kjer je bil 2 leti v. d. direktor, in na gimnaziji v Kranju. S kranjske gimnazije je l. 1964 prišel na PA kot zunanji sodelavec, leto kasneje pa kot redni profesor.

Prof. Prekoršek je znan kot strokovnjak na področju botanike in dober pedagog. Od mnogih njegovih del naj omenim obsežne razprave s področja raziskav psev-

dosezonskega polimorfizma v vrstah rodu *Gentianella*. Ena izmed njih je izšla tik pred smrtjo v zadnji številki Biološkega vestnika.

Objavljal je članke tudi v drugih poljudno znanstvenih revijah.

Bil je velik ljubitelj narave in vzoren planinec. Član planinskega društva je bil že od mladih nog. Že kot dijak in kasneje kot študent je hodil v planine.

V mladosti je obiskoval predvsem hribe okrog Celja. Kot planinec je prehodil slovensko planinsko transverzalo (št. 342), zasavsko planinsko pot in druge krožne poti. Bil je tudi v planinah zunaj Slovenije, npr. na Prokletijah. V hribih je kot botanik proučeval alpsko floro. Kot pedagog je tudi mladino navajal na ljubezen do narave in do planin.

Ko so dozidavali kočoo na Kriški gori, je velikokrat pomagal nositi gradbeni material. Kriško goro je posebno vzljubil. Nanjo se je povzpел 219 krat. Prvič je bil na Kriški gori 18. 7. 1951, največkrat pa l. 1959 – 32 krat. Zadnjič jo je obiskal 13. 9. 1973. Vse ture si je zapisoval in vodil planinski dnevnik. O svojem zadnjem obisku na Kriški gori je zapisal med drugim:

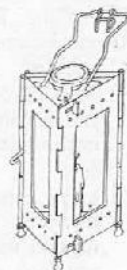
»Bil je prečudovit dan, poln spominov na pretekla leta, ko sem po večkrat na mesec bil na Kriški gori. Kdo ve, ali in kolikokrat jo bom še obiskal. Letos gotovo ne več.«

Vsi smo cenili njegovo poštenost in redoljubnost. Nanj si se res lahko zanesel, njegova obljuba je vedno veljala. Ni tratil časa z besedičenjem. Še v bolnišnici, na smrt bolan, je skrbel za oddelek na Pedagoški akademiji.

Isti človeški odnos je imel do svojih predpostavljenih kot do svojih podrejenih. Vedno je štital slabše, nemočne. Zavzel se je za pravične odnose med ljudmi. Trpel je, če se je komu godila krivica. S svojo vestnostjo in humanostjo nam je bil za vzgled. Veliko smo se od njega naučili.

Koliko načrtov je ostalo neizpoljenih, koliko misli neizrečenih!

Polonca Eržen





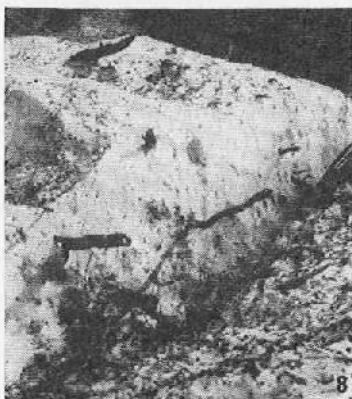
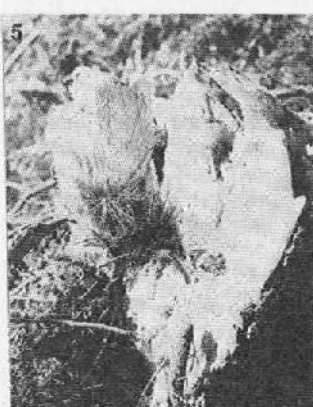
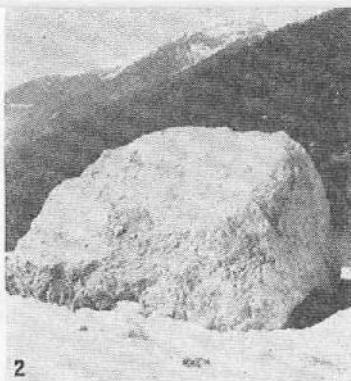
Z OBNOVITVENIH IZPITOV GRS

Skoro vsako leto člani postaj GRS obnavljajo znanje. Junija letos so se tega opravka lotili tudi kranjski reševalci, ki so odgovarjali na vprašanja svojih instruktorjev – Jožeta Zvoklja, dr. Gorazda Zavrnik, Staneta Rotarja in Tončka Langerholca. Naj spregovore posnetki s Kališča!

1. Jože Zvokelj, kljub mladim letom že pravi veteran GRS, je otipal znanje o improvizacijah. Kako pripraviti sidrišče?
2. Lojze Smolej je fiste dni vandral z izpita na izpit. Ob Jadranu je postal morski volk, na Kališču se mu je zdelo vse bolj domače in prijazno.

3. Tonček Langerholc, vedno dobre volje, a nikdar brez kake otekline. Tudi »Soder« meni, da si z zdravjem nista preveč na roko...
4. Stanje je napeto. Stane Rotar in njegova žrtev napeto razmišljata. No, pa ni tako hudo, le zbrati se je treba...
5. Igra yponk, klinov, vrvi, vozlov, je v alpinizmu videti nekam manj zapletena. Če pa imaš na vrvi ranjenega tovariša, je treba vsako stvar dvakrat premisliti.
6. Vitelj sodi med reševalne naprave, ki v akciji odtehtajo par mož. Zato je tehniko reševanja treba poznati kar se da dobro in jo obvladati – tudi z zavezanimi očmi, če tako nanese.

Foto ing. Pavle Segula



PODOBE OPUSTOSENJA IZ SULDNA 1975

Plazavi so letašnja zimo prizadejali mnogo škode, ko so s svojo silovito močjo uničevali človeška življenja in imetja. Fotografski aparati so zabeležili marsikaj, naj nam zbrane podobe povedo, kako je pustošila snežna ujma pod Ortlerjem.

1. Plaz je v nekaj trenutkih adpihnil, polomil najmanj 14 ha mešanega gozda iglavcev, smrek, borov in macesnov.
2. Silna bela reka je na svojih valovih privlekla tudi tale skalo samico-velikanko in jo odložila na pobočju, kjer je še malo pred tem stal stoleten gozd. Njeni »osebnik« podatki $6 \times 6,5 \times 5$ m, teža okrog 250 ton.
- 3., 5. Drevesa je ponekod izruvalo s koreninami vred, drugod so ostali meter visoki štori, razcepljeni v tisoče frsk. Spet drugje je vrtnec zavrtel stoletna debela in jih odkrhnil kot puhlo repo. Priča neznanjskih sil pršnega plazu in uničujočega navala tekočih snežnih mas.
4. Kdor bi hotel zajeti pobočje pod Ortlerjem, kjer je gospodaril plaz, z eno samo fotografijo, bi moral imeti objektiv z zelo širokim zornim kotom. Osnovne napoke so nastale nekje v višini 3500 m, debela strnjena snežna odeja jo prhnila v globino ter spotoma prožila nove plazove, ki so se razlile na širini 1 km. Zgrmeli so čez cesto in s svojim pištem opustili gozd na nasprotni strani globeli, ki so jo prekrile na desetine metrov debele mase zbitega snega, pomašanega z drevesnimi debli.
6. Sreča v nesreči. Bela stihinja je prizanesla hišam, potem ko se je desni bok plazu ustavil komaj nekaj metrov pred njimi. Njihova usoda v bodoče je negotova, varovalnega gozda skoro ni več.
7. Kakor da bi se narava ne zedovaljila z uničenjem v gozdu. Zajela in stlačila, do nespoznavnosti je izobličila tudi štiri avtomobile, v katerih je usahnilo življenje osmih ljudi. Cesta je bila sicer zaprta za promet, a kaj, ko se turistom včasih mudi tudi v najbolj neustreznem času.
8. Reševalne skupine in straži za čiščenje cest so imeli kaj opraviti. Na pomoč so morali paklicati žage, če so se hoteli prebiti skozi mešanico drevov in snegu.

Foto ing. Pavle Šegula

ALPINISTIČNE NOVICE

HEINI HOLZER NE POZNA MEJE

Drobni dimnikarček iz Trentske doline, zdaj doma v Schenni pri Bolzanu, je najbrž »nekronani kralj« starih smukov po takih stenah, ki se s svojo strmino upirajo tudi plezalcu brez smuči – navzgor. O njem smo že večkrat poročali kot o plezalskem asu tam okoli 1960 in kasneje, zadnja leta se pa specializira na smučarske spuste po stenah nizdol. Znani alpinisti ga samo še občudujejo in majejo z glavo. Vsi njegovi zadnji spusti so lednega značaja, ture, ki bi si jih s ponosom zapisal dobro opremljen plezalec.

Severozahodna stena Presanelle ima v zgodovini zimskega alpinizma zapisano Detassisovo smer. Naklonina 50–52°. 21. 5. 1974 jo je Holzer presmučal v 30 minutah – sam. Višinska razlika smeri 500 m. Severno steno zapadnega vrha Lyskamma poznajo tudi naši alpinisti. Višinska razlika 1200 m, naklonina 40–50°, plezalska smer po severozahodni strani terja 4–5 ure. Holzer jo je 20. 6. 1974 presmučal v 55 minutah. Fantastična je njegova smučarska sled v severozahodnem ozebniku Jaufenspitze v Sarntalskih Alpah. Višinska razlika je 450 m, poldrugo uro je hodil navzgor, spust je trajal 30 minut – 16. aprila. 1974.

T. O.

NOVA SMER V FRÉNEYU IN GRAND PILLIER D'ANGLE

Poleti 1974 so Francozi prvič preplezali veliki ozebnik v Fréneju. Bili so Oliver Challeat, Guy Abert, Michel Afanasieff in Jean Blanchard, kar smo že zabeležili. Smer poteka med znano Bonattijevo direktno smerjo v Mt. Blanc de Courmayeur in med Gervasuttijevimi stebrom (Fréney). Iz bivaka na Fourche so odšli pozno zvečer, dosegli krajno poč tri ure kasneje, v zgodnjem jutru pa so začeli s pravim vzponom. Plezali so 4 ure 500 m visoki 55° nagnjeni led, nato pa še 300 m dolge kamine, deloma v kopnem, deloma v ledu in stopili na vrh Mt. Blanc de Courmayeur. Lepa smer v svetu, kjer že skoraj ni več problemov. V četvorici je najbolj znan ime Afanasieff.

T. O.

ALPINIZEM IN MLADINA

O tem se zdaj po vsem svetu veliko govori, ne nazadnje pri nas, kjer (v skladu z dosedanjimi pogledi na planinstvo v zadnjih sto letih), poudarjamo pri tej vrsti rekreacije predvsem vzgojne in izobraževalne vrednote. V Avstriji, v deželi, kjer se planinstvo že dolgo sistematično raz-

vija, deluje tudi delovna skupina za sociologijo športov, ki se med drugim ukvarja tudi z raziskavo, kateri športi mladino najbolj mikajo. Čeprav izsledki takih raziskav – naj bodo metode še tako moderne – niso vselej odmev poprečne, splošne stvarnosti, so vseeno vredni omembe in upoštevanja. Avstrijska sociološka skupina za šport je na vprašanje »kateri šport bi najraje gojili« dobila od anketirancev odgovor: »jahanje« in »avtodirke«. Za tema dvema športoma sledi: vodno smučanje, potapljanje, jadranje in judo. Mladina anketnega vzorca ni dala niti enega glasu za planinstvo, čeprav je bilo med njimi tudi nekaj takih, ki hodijo v hribe s starši ali z mladinskimi organiziranimi skupinami.

Anketa je zajela 3171 učencev vseh vrst šol. »Alpinismus« 1975/9 sodi, da se bodo morale planinske organizacije nad tako dokumentacijo zamisliti.

Kakšni motivi vodijo avstrijsko mladino in seveda še marsikatero v šport? Potreba po »identifikaciji«, uveljavitvi, utrjenosti, tudi po agresiji. Tovarištvo, zdravje in nečimrnost niso motivi prvega reda za športno aktivnost. V alpinizmu se ne sprošča agresivnost mladine, tu ni tekovanja kakor v drugih športih. Tudi kondicijski trening za alpinizem ne ustreza današnjemu športnemu vzoru. Možnost afirmacije (identifikacije) v alpinizmu je danes manjša kot nekdanj: Res »velikih« alpinistov je malo, številni pa so »mali«, med njimi že kar »masa« alpinistov, vračajočih se ekspedicionistov, ki se med seboj žre. Množična sredstva za obveščanje raje poskrbe za odkrivanje senčnih strani, mladina prav lahko iz tega spoznava, kako »majhni« so mnogi alpinisti. Komentator »Alpinismus« pravi, da bi morali današnji mladini, ki jo vodimo v gore, bolj odkrivati »indijansko« romantiko in priložnost za akcijo, za uveljavljanje osebnosti. Ta dva mika alpinizma in planinstva bi se morala v javnosti bolj videti. »Pravi planinec, ki je več kot športnik«, danes nobenega otroka več ne spravi iz zapečka – to naj bi bil nauk avstrijske sociološke raziskave, kateri šport mladino najbolj mika.

T. O.

MESSNERJEVA KNJIGA O SEDMI STOPNJI – NAGRAJENA

Na mednarodnem filmskem festivalu v Trentu je dobil nagrado »ITAS 1975« Reinhold Messner za knjigo »7. stopnja«, ki jo je založila BLV Verlagsgesellschaft München. Italija s to nagrado odklikuje najboljšo planinsko literaturo.

Messner letos ni bil v Trentu, ker je konec aprila odšel z ekspedicijo na Lhotse. Ekspedicija ni bila uspešna. Če bi Messner stopil na teme Lhotseja, bi bil prvi »človek s tremi osemfisočaki«.

T. O.

DON WHILLANS NA ASFALTU

Don Whillans, 41, je gotovo eden najvidnejših alpinistov in himalaistov v zadnjih desetih letih. Proslavil se je z vzponom čez južno steno Annapurne, z velikim dogodkom v sedanjih etapi ekspedicionizma. »Alpinismus« 1975/5 ve poročati, da je imel ta »maček« slabo uro na londonskem asfaltu. Plačati je moral 230 funtov, ker je vozil zjutraj ob polštirih s 100 km hitrosti in 2,13 promila v krvi, na Angleškem pa je meja pri 0,8. Pri tem je poškodoval tudi policijski avto, kar ga je stalo še 36 funtov, vsega torej kar milijon starih dinarjev. Prihranil jih bo pri bencinu, kajti za dve leti je moral oddati šofersko izkaznico.

T. O.

MUMMERY V AMERIKI

A. F. Mummery, klasični alpinist, ki je med prvimi začel plezati brez vodnika, je še vedno veljavna avtoriteta za alpinistični svet, čeprav je minilo že 80 let, odkar je umrl. Pri nas morda nekoliko manj kot drugod, saj so njegova dela prihajala k nam posredno, na prevod, ki bi nam Mummeryja podomacil, ni pomis-

lil nihče, najbrž je bilo za to premalo pogojev. V ZDA so lani ponovno izdali njegovo knjigo »My Climbs in the Alps and Caucasus« in sicer v založbi Quarterman Publications. Lawrence, Mess. Prvo izdajo je ameriška publika v kratkem razgrabila. Poznavalci Mummeryjevih del poudarjajo njegov smisel za lep in bogat izraz, nazorno opisovanje težkih mest in situacij, zraven pa še poseben angleški humor, naraven, nikoli prisiljen. Njegovi nazori so danes posebej aktualni spričo plezalske supertehnike ob uporabi cele vrste plezalskih rekvizitov. Mummery je zaslužen za razvoj plezalne tehnike, to je spretnosti in zmogljivosti brez rekvizitov. V tem je našel naslednika v Paulu Preussu.

T. O.

UGO DE VALLEPIANA – 85-LETNIK

Alpinistični svet je grofa Vallepiana poznal kot uspešnega alpinista od 1910 do 1925, kot predsednika CAAJ (Club Alpino Accademico Italiano) in kot dolgoletnega zastopnika CAI pri UIAA. »Alpinismus« 1975/9 poroča, da se je grof zdaj odpovedal tem funkcijam in sicer proti volji svojih prijateljev, kakor sam pravi. CAI je Vallepiana že davno imenoval za častnega člana, zdaj je to storil tudi CAAL, ki doslej tega naslova še nikomur ni dal. Grofa Ugo de Vallepiana so preko UIAA spoznali tudi naši vidni alpinisti.

T. O.

VARSTVO NARAVE

GOZD NI SAMO LESNA TOVARNA

Stara resnica, večkrat ponovljena in obrazložena, pri nas doma in po svetu! A vendarle – človek večkrat ravna, kot da je ne prizna. V »Naturforsch. in Naturparke« 1975 zv. 77 poroča G. Kleemann o zborovanju biologov in lovcev, posvečenem divjemu petelinu. Ugotovili so, da je divji petelin nekako znamenje dobrega, naravnega gozda, ekološko zdravega mešanega gozda, ki ima dovolj starih dreves, primernih za parjenje, dovolj gosto podrastje za skrivanje zaroda, dovolj borovničevja in mravljišč. Kjer uspeva divji petelin, tam je gorski mešani gozd še v redu – če ne uspeva, pa niso krivi vsega lovci in kune. Glavni vzrok, da je divjega petelina vedno manj, so razmere v gozdu. Divji petelin se je zadnja leta spet

razmnožil v tistih gozdovih, v katerih mu gozdni gospodar z »monokulturo« ni vzel gozdne podrastje.

Po Kleemannu gre na rovaš lovcev le prevelik odstrel »pretepača«, to je, najmočnejšega petelina, ki brani svoje rastišče. Divje putke so izbirčne, če je njihov gospodar in mojster mrtev, se nočejo pariti z mlajšimi petelini, ampak gredo raje iskat močnega petelina drugam. Če ga ne najdejo, se zdi, raje ne gnezdiijo. Odstrel enega samega velikega petelina je za obstoj petelinje jate že lahko usoden. Preprij je star: Sto let se strokovnjaki razpisujejo o tem, kakšen naj bo gozd, z njimi vred tudi »laična« javnost. Zoper vse stoji mrzli račun, da prinašajo denar samo čisti sestoj, da ga gozdni gospodar rabi, če hoče dobro gospodariti. To je res – gozd se vsaj ponekod spreminja v

nekakšno njivo, lesno njivo, vendar bi moralo vselej veljati vprašanje, da katere meje, kajti gozdno monokulturo, ki hitro »daje denar«, ogrožajo viharji, ki utegnejo biti prave katastrofe, in razni škodljivci.

Kleemann je nedavno vprašal znamenitega švicarskega gozdarja profesorja dr. H. Leibundguta, če bi naložil svoj denar v gozd. Svetovnoznani strokovnjak je odgovoril: »Se razume, in to v smrekov, za sekiro zrel gozd, če bi kupoval zase. Če pa bi ga kupoval za otroke in vnuke, bi kupil ali zasadil mešanega, ki se izrablja kot prebiralni gozd.«

Za sekiro goden smrekov gozd bi mu torej takoj vrgel denar, pisani mešani gozd, ki se naravno pomlajuje, pa bi mu bil – hranilnica. Kdo ve, kako bo čez 60, 120 let! Bomo za papir še sekali smrekovino? Če pomislimo, kaj vse se je spremenilo v zadnjih 20, 60, 120 letih! Kdo naj napove, katero »monokulturo« naj na gozdni njivi posadimo! Kako so na priklino, čez noč izginile lesene pete v čevljarški industriji!

Gozdarska dogma, da je najbolje, če posadimo smreke v ravnih vrstah, je uradno že premagana, vendar še ni mrtva, kajti človeška sebičnost je slepa, državna blagajna pa tudi vpije po hitrem obračanju denarja. Gozderska znanost upošteva ekološko zdrav gozd, kajti samo ta je najugodnejši kompromis med mnogimi zahtevami, ki so v industrijsko razviti deželi naperjene na gozd. V tem kompromisu je za danes in za prihodnost zajet ves gozdni blagor – čiščenje zraka v deželi, shramba vode in vlage in še – gozd za oddih – človeku. Ekološko zdrav gozd, pravi strokovnjak za gozdersko politiko R. Plochmann, pa je le tisti, ki je prilagojen rastišču, to je tisti gozd, ki bi rasel tu, če bi tekla selekcija drevoja tisoč let in več po naravni poti, do domače, tisti gozd, ki bi mu vrste dreves izbrala in potrdila narava sama. Razumljivo je, da bi po najboljši naravni zasaditvi v gozdu živela drevesa različne starosti in prav tak gozd se najlažje upira viharjem in škodljivcem – vsaj po pravilu.

Seveda so tudi naravni gozdovi, v katerih po kaki naravni katastrofi prevladuje ena sama vrsta drevoja, morda dve. V načelu tudi monokultura ni protinaravna. Če naravi pustimo čas, ustvarja ravnovesje tudi tedaj, ravnovesje med rastjem in njegovimi paraziti, od insektov do mikroflora – to potrjujejo mnogi skandinavski gozdovi. Če bi v naših monokulturah dali naravi desetisoče let časa, bi narava nedvomno uravnovesila tudi to.

Skratka: Gozd ni lesna tovarna, marveč živa tvorba, ki zdrži tem več, čim bolj je zdrava – kakor vsak živ organizem. Že pred mnogimi desetletji so govorili stro-

kovnjaki, da je naravno pomlajevanje cenejše, posebno če je divjačina – srn in jelenov – v gozdu le toliko, da do neškodljive mere redčijo gozd. Tak gozd ne rabi ograje in se ne seka v frato, frata pa spet rabi množino herbicidov, ki tudi stanejo. Zato »pasioniran« gozdar ne seka v frato, ampak prebira in odbira drevesa, skrbi za nizko gozdno rastlinje in stori vse, da bi imel gozd idealno podobo, ne pa podobo gostega parka, ki se ob času podere tako, kot se jeseni pobere pesa. Seveda, hladni računarji bodo zmerom zoper to, ker žive v prepričanju, da se da gozdni donos preračunati tako kot donos v »kamnolomu in peskopu«.

T. O.

40 LET CESTE NA GROSSGLOCKNER

Na tem mestu objavljamo to obletnico, ker so se graditelji upravičeno ponašali s skrbno vgraditvijo ceste v alpsko okolje, s širokim posajenim pason nad in pod cesto in še z drugimi stvarmi, ki naj bi opravičile prometno žilo, skozi katero je vsa štiri desetletja grmel veletok alpskega avtomobilskega prometa. Cesta ima še predrimsko sled in ing. Wallack je pri trasiranju nove ceste večkrat odkril ono izpred več sto ali tisoč let. Na Hochtoru so odkrili celo kipec Herkula, oblečenega v levjo kožo. Ing. Wallack je znal napredni sile vseh sodelujočih, inženirjev in delavcev, in v petih letih – to je v 25 mesecih – opravil orjaško delo. Cesta je stala 24,5 milijonov šilingov. Od Ferleitena do Heiligenbluta je 34 km. Največji vzpon ceste je 12 ‰, najvišja točka 2577 m (Edelweisspitze). Cesta je speljana tako, da zajema najlepše poglede, najlepši je pač tisti na najvišji točki, saj se tam vidi 19 ledenikov in 37 tritisočakov. Na leto je cesta uporabna štiri do pet mesecev. Še vedno pomeni doživetje za še tako razvjenega, vsega sitega turista.

Ing. Wallack je v svojo kroniko zapisal: »Prizadeval sem si, da se čim bolj prilagodim naravi in kar najbolj omejim število objektov, to je, da stoji le tam, kjer res ni šlo brez njih. Veličastna okolica je za cesto tak okvir, da sem moral tako ravnati: tehnične težave sem premagoval na najbolj enostaven način. Če bi delal drugače, bi bil predrzno in odvratno.« Grossglockner je leta 1975 imel poleg tega še dva jubileja: 175 let je poteklo od vzpona po »Eisriesen«. Dogodek so praznovali s tem, da se je 60 alpinistov v zgodovinskih oblekah in s tedanjim opremo povzpelo na 3798 m visoki Glockner. Glocknerhaus, last AV, pa je leta 1975 doživel svojo stoletnico.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

TRANSVERZALNI VODIČ PO PLANINAMA BOSNE I HERCEGOVINE

Izšel je dragocen priručnik – Vodnik po gorah Bosne in Hercegovine. Devet transverzal v tej socialistični republiki. Napisal Mehmed Šehić, uredil Drago Bozja, izdal Planinarski savez BiH, Sarajevo 1975. Obseg 120 + 8 strani.

Dočakali smo zelo bogat vodnik. Pred dnevi je namreč Planinska zveza Bosne in Hercegovine izdala transverzalni vodič Po planinama Bosne i Hercegovine, ki je dragocena pridobitev v zbirki naših planinskih vodnikov. Avtor Mehmed Šehić, sicer radiotehnik v radiu Sarajevo, je s sodelavcema Šefkom Hadžialićem in Zvonkom Skokovićem sklenil svoje dolgoletno delo ter bosanskim in hercegovski planincem pripravil priručnik, po katerem bodo radi segali tudi drugi jugoslovanski gorniki. Socialistična republika Bosna in Hercegovina je namreč pretežno gorata dežela, in med njenimi vrhovi jih je kar osem višjih od 2000 metrov.

Avtor je novi vodnik razdelil na 15 poglavij, posamezna poglavja pa na več podpoglavij. V uvodnem delu je poleg avtorjevih besed, urednikovih napotkov in pravil republiške transverzale Po gorah BiH še mnenje komisije za transverzale in markacije ter komisije za propagando Planinske zveze BiH. Zatem je nanizanih vseh devet transverzal v Bosni in Hercegovini, slede kratak pregled drugih transverzal v Jugoslaviji, spodbudne besede in koristni praktični napotki mladim gornikom, posebno poglavje je posvečeno planinski poti osvoboditve Po gorah Jugoslavije, ki jo bodo odprli letos za dan republike, vodnik pa končujeta seznama naslovov področnih svetov planinskih društev v Bosni in Hercegovini ter naslovov postaj gorske reševalne službe BiH. Med transverzalami ima največji obseg v vodniku republiška transverzala Po gorah Bosne in Hercegovine, ki so jo bili odprli leta 1972. Avtor je transverzalo razdelil na naslednjih pet delov, po katerih jo je opisal: vzhodna Bosna, severovzhodna Bosna, osrednja Bosna, Hercegovina in zahodna Bosna. Tej največji bosansko-hercegovski transverzali slede sarajevska transverzala, bjelašniška transverzala, transverzala Igmanski marš, transverzala Sutjeska, planinska pot Bitovnja–Pogorelica–Vranica, tuzlanska transverzala, kozarska transverzala in hercegovska transverzala.

Razen hercegovske transverzale in republiške transverzale Po gorah BiH so opisom vseh drugih transverzal priloženi pre-

gledni shematski zemljevidi z vrisano potjo, številkami kontrolnih točk in nadmorskimi višinami, medtem ko je opisu transverzale Po gorah BiH priložen shematski zemljevid vse socialistične republike z vrisano geografsko razdelitvijo transverzale na pet delov.

V tem ko so zahteve za pridobitev častnih znakov vseh transverzal v BiH – razen vodilne republiške – enake zahtevam slovenskih in drugih jugoslovanskih transverzal, se republiška transverzala Po gorah Bosne in Hercegovine od ustaljenih pozicij močno razlikuje; zanjo je razpisano pravcarčno športno tekmovanje za dosego bronastega, srebrnega in zlatega častnega znaka, pri čemer so posamezni odseki poti točkovani glede na težavnost poti.

Številni odseki na vseh transverzalah v Bosni in Hercegovini vodijo mimo spomenikov iz naše ljudske revolucije, tri transverzale pa se imenujejo po področjih, znanih iz narodnoosvobodilnega boja. Narodnoosvobodilno gibanje je bilo namreč v Bosni in Hercegovini izredno razvito, in čez to našo socialistično republiko so šle najhujše bitke v našem narodnoosvobodilnem boju.

Novi vodnik formata 14,5 × 20,5 cm obsega 120 strani + 8 strani prilog. Pri naslovu vsake transverzale je tudi risba njene značke (risbe je pripravil E. Fazlagić). Snopič je broširan in ovit v prozoren plastični ščitni ovitek.

Morda bodo slovenskega gornika, vajenega obsežnih vodnikov, ki imajo tudi lep grafični videz, motili kratki opisi, slab tisk in vezava novega vodnika. Vsakdo, ki bi se mu porajale take misli, pa se mora zavedati, da je planinstvo v BiH razmeroma mlado, saj se ne more ponašati s tako dolgoletno tradicijo, kot jo imata npr. Planinski zvezi Hrvaške in Slovenije. Zato bomo našega novega planinskega prijatelja toplo sprejeli, saj bo marsikomu dragocen pripomoček, ko se bo odločal za obisk prelepih bosanskih in hercegovskih gor.

Novi vodnik je moč naročiti pri Planinski zvezi Bosne in Hercegovine, 7100 Sarajevo, Sime Milutinovića 10/1, pa tudi v vseh planinskih društvih Bosne in Hercegovine.

Milan Cilenšek

HIEBELERJEVA KNJIGA O EVERESTU

Toni Hiebeler je še vedno aktualen. Njegove planinske knjige imajo svoje zanesljivo tržišče, ker strežejo sodobnemu okusu in nagnjenjem. Branja ni veliko, veliko pa je slik na razkošnem papirju, bogata je oprema, vse to pa je vseh da-

našnjemu »potrošniku« knjige. Za knjigo – slikanico »Gore našega planeta«, v katero je na prve strani postavil naše Julijce v posnelkih, kakršnih še nismo videli, je lani izdal knjigo o Everestu (Abenteuer Everest) s podnaslovom »Skozi deželo Šerp pod Čomolungmo«. Ima 174 strani in 39 barvnih slik. Knjiga je izšla 1974 istočasno na Dunaju, v Stuttgartu in v Rüşchlickon-Zürichu pri založbi Albert Müller in niti ni draga – 38 DM. V prvem delu avtor opisuje dramatične zgodbe iz zgodovine vzponov na Everest skozi tri desetletja do leta 1953, ko sta Hillary in Tensing stopila na teme tako zaželenega cilja.

V drugem delu je Hiebeler izviren. Popisuje, kako je v mednarodni ekspediciji trl pot na ledenik Khumbu, pri čemer je vse dogodivščine zabelil s humorjem. V tretjem delu pa daje knjiga vse, kar mora danes vedeti petičnež, ki ga zagrabi vedno hujši vrvež množičnega turizma v Nepal. Zemljevidi, naslovi, opisi, vse je eksaktno, vse je na dlani, vse je odčarano, kar je bilo pred nekaj desetletji še vse za večino ljudi v megli romantične in okrutne skrivnosti.

T. O.

NARAVA V GORSKEM SVETU – 49. EDICIJA PLANINSKE ZALOŽBE SLOVENIJE

Morda najbolj ustreza, če za tole kratko poročilo o zanimivi knjižici prepisem za uvod kar prvi odstavek, ki ga preberemo takoj na začetku. Tam piše: »Pred nami je knjižica, ki jo je Planinska zveza Slovenije s posebnim veseljem uvrstila v svoj založniški program. Seveda predvsem zato, ker v zgoščen in hkrati poljudni obliki izpoveduje temeljno spoznanje, da je človek sestavni del narave in z njo usodno povezan, hkrati pa kot edino razumno bitje na zemlji tudi sam odgovoren za njeno stanje in s tem za svoje občutje in svoj obstanek. Ta osnovna misel je že dolgo bistvena sestavina našega planinskega pogleda na svet...«

In tako že zdajle zlahka izluščimo iz tehele uvodnih besed namen in pomen, ki naj ga odigra ta na videz skromna knjižica, med planinci, ko skuša posredovati nekaj bistvenih poglavij za poznavanje gorske narave in tako s svojo poljudno razloženo vsebino prispevati tudi h graditvi kulture v množičnem planinstvu. Vsebinska pa bo tudi praktični pripomoček in skupnih izobraževalnih akcijah, ki so zlasti med mladim planinskim svetom zelo priljubljene in v okviru komisij pri PZS tudi organizirano potekajo.

Treba je povedati, da so svoje znanje za to knjižico prispevali za geologijo Jernej Pavšič; Tomaž Petauer, Peter Škofberne in Nada Praprotnik za botaniko, za zoologijo Janez Gregori, Marko Selan pa se je lotil zahtevnega poglavja o varstvu na-

rave, knjižico tudi uredil, lektorica pa je bila Darinka Petkovšek.

Knjižica je razdeljena na pet poglavij, ki obravnavajo pet področij: odnose do narave, kamniti svet, cvetno odejo, živali in varstvo gorske narave in pravila za delovanje planinskih organizacij na področju varstva narave. Knjižico bogati tudi izrpen spisek literature in pa pojmovno kazalo. Tako je res praktičen priručnik za vsakogar, kdor bi se želel sam ali pa organizirano v skupni mladinski šoli dokopati do znanja, ki je potrebno vsakomur, kdor se ukvarja z gorsko naravo, s planinstvom, vodništvom, mentorstvom, skratka vsakomur, kdor želi vedeti kaj več o tem čudovitem svetu gora. Čeprav je knjižica očitno namenjena kot učbenik za različne tečaje in seminarje, ki jih prirejajo komisije pri PZS, je vendarle ne bi smelo manjkati na nobeni knjižni polici s planinsko literaturo.

M. K.

SAMIVEL ŠE PIŠE

O tem francoskem avtorju smo v rubriki »Razgled po svetu« večkrat poročali. V prvih povojnih letih je pomenil v planinski literaturi neko osvežitev, ker je razmeroma razborito povezoval alpinizem s psihoanalizo in raznimi kompleksi, ki so jim psihoanalitiki radi dali imena po antičnih mitičnih osebnostih. Tej usmerjenosti je ostal Samivel zvest skozi dvajset let in več. Tudi v zadnji knjigi »Ljudje, vrhovi in bogovi« (Hommes, cimmes et dieux). Samivel je mnogostranski človek: dober risar, fotograf, filmar, esejist, pripovednik, zgodovinar, filozof, humorist, skratka, zelo stremiliva osebnost, ki za vsako ceno hoče ohraniti svojo stopinjo v mnogoterih življenjskih pojavih. Pri srcu so mu še vedno predvsem miti, torej bajke in legende, ki so nastajale v zgodovini v zvezi z gorami. Samivel seveda poenostavlja: Človek – pokončna žival je s tem, da se je postavil na noge, postal homo sapiens, samo on je lahko razumel omamno moč vertikale in zato znal ceniti goro, ki daje vodo, ogenj, rude, drago kamenje, goro, mogočno in celovito. Domovanje bogov je človek postavil na goro, pa tudi demone, zle duhove, saj je v gori tisoč nevarnosti. Vse to je izraženo v bajkah in legendah. To niso pravljice in povestice, treba je odkriti v njih globljo vsebino, pravi Samivel, zgodovino in prazgodovino. Vsekakor zanimivo prodiranje v preteklost, še posebej za alpinista, ki mu je gora bližja, bolj odprta. Nekakšen imaginarni muzej odpira Samivel, nekakšno paleontologijo simbolov, pravi Jean Boccagnano. In Samivel jih duhovito razlaga. »Ni lahka knjiga, zelo lahko pa se bere, kajti avtor ne piše v filozofskem ali znanstvenem žargonu, uveljavlja le svojo humoristično žilico in bleščeč literarni izraz.«

T. O.

RAZGLED PO SVETU

KAZNI ZA PRESTOPKE NA SMUČARSKIH PROGAH

Na Bavarskem je izšel deležni zakon o kaznovanju prestopkov na pistah. Poleg tega, da morajo poravnati vso škodo, ki jo povzročijo, jih čaka še denarna kazen. Bavarski zakon predpisuje posebne denarne kazni za naslednje prestopke:

kdor ogroža na progi kot kmučar ali smučarski voditelj življenje drugih smučarjev ali jih s svojim ravnanjem kakorkoli spravlja v nevarnost;

kdor se mudi na progi brez smuči, ko je proga v športnem obratu; izjema je dovoljena le, če gre za alarm;

kdor na progo spusti psa ali kako drugo žival v času, ko je proga v obratu;

kdor pripravlja kakršnokoli oviro, ne da bi pravočasno obvestil občino;

kdor se kot udeleženec pri nesreči noče legitimirati ali se izmika.

T. O.

TABOCHE (6542 m)

Sodeč po Hiebelerjevem posnetku v »Alpinismusu 1975/2« višina v Himalaji še ne pove vsega. Aprila 1974 je Yannick Seigneur vstopil v vzhodni bok lepe gore Taboche, 7 km zračne linije od samostana Tengboche, na katero je že leta 1963 hotel priti Hillary, a je moral odnehati 50 m pod vrhom zaradi prevelikih opasti. Francozi so hodili v glavnem po Hillaryjevi smeri, postavili dva tabora (5600 m, 6100 m) in 16. aprila so ostali na vrhu. S tem se je odkrivanje te gore končalo šele v prvi etapi. Čaka še 1400 m visoka vzhodna stena in 1600 m visoka severna stena, ki jo primerjajo s severno steno Les Droites v skupini Mt. Blanc. Ekspedicija je bila za Nepal ilegalna, zato je Nepal ukrepal po predpisih.

T. O.

NANGA PARBAT POSTAJA TUDI PLEN TURIZMA

Nanga Parbat, nemška usodna gora, gora številnih nemških ekspedicijskih v zadnjih štirih desetletjih, je spričo evropskih izletov v Himalajo, pod Everest in na druge kraje, kamor Nepal še lahko usmerja svoj himalajski turizem, že tudi postal izletniški cilj popularnega himalajzma. »Der Bergsteiger« 1975/2 poroča, da udeleženci trekkinga na Nanga Parbat gledajo usodno nemško goro iz kote 5200 m. Bazno taborišče trekkinga je kakih 1000 m niže. V njem so žičnice iz modernih umetnih materialov in še nekaj komforta, ki danes ni več problem. Še tisoč metrov niže je Tata, vas, vsa v rojih muh. Iz te vasi

udeležence trekkinga prepelje avion v Ravalpindi, naslednji dan pa v Lahore, kjer si »trekkingovci« lahko ogledajo eno največjih mošej na svetu, mošejo Badžahi, vrtove Šalama, zgodovinsko trdnjavo in druge najiminitnejše stvari v tem dvo-milijonskem mestu. Iz Karačija trekking prestavi udeležence naravnost v Frankfurt a. M.

VODNIŠKE TARIFE

Vodniške organizacije v Alpah poskrbe tudi za delno poenotenje vodniških tarif. Vprašanje je, če se dogovorov povsod drže, posebno ker se nekateri bolj cenijo. Tarifa nemških vodnikov za vzhodno steno Watsmanna je 240 DM, za normalno pot na Zugspitze skozi Höllental (6-8 ur) pa 110 DM, Jubilejni greben od Zugspitze do Alpspitze (6-8 ur) 180 DM. Vodstvo po švicarskih in avstrijskih Alpah stane na dan 80 DM (hrana prenočišče in pristojbine niso vštete).

T. O.

CLAUDE BARBIER O MESSNERJU

Barbiera, belgijskega ekstremista smo desetletje in več spremljali v tej rubriki. Res je izredna plezalska osebnost. Zadnja leta ni bil več tako na očeh, mlajši so nastopili svoja pota in poskrbeli za nove senzacije. Toda, ne nazadnje tudi Reinhold Messner! Barbier je v primeri z njim kot planinski publicist gotovo manj prodorna osebnost, kot plezalec pa je bil od 1950 do 1960 številka 1. Kljub temu Barbier ni mogel prenesti Messnerjevega pisanja v »Alpinismusu« 1970/1 z naslovom »Anatomija prvenstvenega vzpona«, v katerem je opisal svoj prvi vzpon po južnotirolski smeri v Marmoladi. Messner si je v članku, kakor so nekateri zapisali tudi v Nemčiji, vzel preveč »pesniške svobode« (licentia poetica). Barbier predlaga, naj bi zdaj objavil še članek »Anatomija padca«. K temu ga je nagnilo Messnerjevo pisanje v reviji »Der Bergsteiger«, kjer je Messner o sebi takole zapisal: »Čeprav imam v Alpah čez 100 plezalnih vzponov in 12 ekspedicijskih po svetu, še nisem nikoli padel. Mislim, da je to večji uspeh kot vsi moji vzponi« (Der Bergst. 1974/8). Barbier je s svojo polemiko naletel na urednika Stieblerja, ki sodi, da so take polemike med alpinisti nevhvalna zadeva. Barbier je namreč zbral nekaj Messnerjevih izjav, ki pobijajo zgoraj citirano izjavo v Bergsteigerju. V opisu vzpona po Walkerjevem stebru 1968 je Messner zapisal: »...pri vrhu neke zajede sem mo-

ral šestkrat znova začeti, kajti čim sem se hotel potegniti na ravno ploščad, sem vedno znova zdrsnil« (v članku »Dogodivščinam nasproti«). Leta 1968: Pozimi je v severni steni Pelmo padel 30 m globoko (Nachrichten des OAV – sekcija Dunaj, aprila 1968). L. 1969 v »Der siebente Grad«, str 74–77, piše Messner o podobnem dogodku v severni steni Les Droites: »Pravkar sem pogledal čez zgornjo čeljust razpoke, ki je zevala 10 m globoko. Nepremagljiva sila me je čez rob vrгла v prepad.« V angleški reviji »Mountain« je leta 1971 priznal nekaj svojih padcev pri plezanju z umetelnimi sredstvi: »Never while free climbing, but I've fallen once or twice on artificial when a piton came out.«

Na vse to pravi Barbier: »Komentar prepuščam bralcem.« Alpinismus (1975/9) pripominja: »Vsak plezalec ve, da padec ni znamenje šibkosti in neznanja. Vsak ekstremist je zdrsnil po večkrat. Ševeda pa ne razumemo, zakaj Messner zdaj nenadoma hoče, kot da ni nikoli padel.« – Prekladanje besedi? Nepremagljivo nagljenje k samohvali? Nečimrnost ali pisanje »ad usum delphini«, za alpinistične juniorje? Kaj pa druga stran: Nevoščljivost? Messnerjeve dimenzije so res izjemne. In zrasel je čez noč, mnoge velike fenomene je nenadoma povsem zagnila njegova slava.

T. O.

STROGI NEPAL

Poročali smo že, kako trdo so ravnale nepalske oblasti z nemško ekspedicijo, ker je spotoma »pobrala« neznacilni himalajski vrh. A nič manj ni bila stroga s Francozi. Yannick Seigneur, ki je leta 1971 želel priznanje vsega sveta, ko je po južnem razu dosegel vrh Makaluja, 8481 m, se je lani mudil v Nepal in s svojimi 11 tovariši splezal na Mont Taboce (francoska verzija Tabache, 6367 m – o čemer smo na kratko poročali). Seigneur za ta mali vrh ni imel posebnega dovoljenja. Zunanji minister se je odločil za doslej najtršo kazen: Seigneurju je pet let prepovedano stopiti na nepalsko zemljo, enajstim tovarišem pa štiri leta. Seigneur sedem let ne more biti član kakršnekoli ekspedicije v Nepal, njegovi tovariši pa pet let. Seigneurju je bila naložena še globa, moral je odšteti 600 US dolarjev, kar končno tudi niso močje solze.

T. O.

SPORTNI SEJEM V MÜNCHENU

Kako je šport pomembna človekova »zaposlitev«, se kaže tudi na prireditvi, ki jo je München leta 1975 že šesto leto zaporedoma uspešno pripravil. Na münchenškem letnem sejmu je leta 1975 razstavljalo 828 firm iz 27 držav. Razstavnici pro-

stor je obsegal 63 000 m² v halah münchenškega sejmskega prostora. Že imena držav, ki so se kupčijske prireditve udeležile, potrjujejo trditev, da je šport sestavni del materialne kulture, da zavzema velik del miselnosti in da je obnem značilni fenomen razvite porabniške družbe. Razstavljale so Avstralija, Belgija, Kitajska (tako označuje poročilo Taivan – Formoso), Danska, Vzhodna Nemčija, Finska, Francija, Grčija, Vel. Britanija, Irska, Norveška, Avstrija, Pakistan, Poljska, Španija, Južna Koreja, Švedska, Svica, CSSR, Madžarska in ZSSR. V primeri z letom 1974 je sejem zelo narastel, narasla je tudi ponudba, 60% razstavjalcev je bilo inozemskih, res pa je, da je Zahodna Nemčija sama imela 398, torej skoraj polovico razstavjalcev. Časnikarji so imeli 32 tiskovnih konferenc in so komaj obvladali svojo dolžnost. Ponudba je bila tako nepregledna, da se je bilo kar težko znajti. Publika je šla bolj za ugodnimi ponodbami, manj za kvaliteto.

T. O.

CORTIJEVA ZGODBA

Pravzaprav je za las manjkalo in bila bi že davno končana. Leta 1957 je šlo njegovo ime po vsem planetu ne samo v planinskem periodičnem tisku, tudi ves drugi tisk je njegovo tragedijo v Eigerju premleval. Po 20 letih lahko osvežimo spomin. Claudio Corti in Stefano Longhi, oba doma iz Lecca, rojstnega mesta Riccarda Cassina, sta se srečala v severni steni Eigerja z Nemcem Günterjem Nothdurftom in Francozom Mayerjem. Nekaj časa so plezali skupaj. Potem je Longhi zdrknul s prečnice k »Pajku«, obvisel na vrvi in umrl. Corti je plezal z Nemcem do izstopnih poč. Potem je Corti ostal na »Cortijevem bivaku«, tako se tisto mesto imenuje od takrat. Poslovila sta se od Cortija, ki je izjavil: »Franz Mayer mi je prepustil bivak-šotor pa kline in vrvi, ki spadajo zraven, da se šotor zavaruje. Uredil sem se, kakor sem se najbolje mogel.« Oba Nemca sta odšla proti vrhu, bilo je okoli treh popoldne. Nothdurft in Mayer sta brez sledu izginila, izjavi Claudia Cortija pa so komaj kaj verjeli. Opremo Nemcev je imel – le to je držalo, za drugo ni bilo nič oprijemljivega. Heinrich Harrer je v svoji knjigi »Beli pojek« navedel vrsto komentarjev h Cortijevi zgodbi in jih začel vselej s frazo »Zavoljo resnice...« prepušča pa sodbo bralcu, potem ko je izčrpno opisal vso Cortijevo zgodbo. Takole nekako pravi Harrer: »Jaz lahko dajem na tehtnico obe verziji: kritiko in obsojanje Cortija in njegovo opravičevanje ali vsaj poskus opravičevanja. Ni moja dolžnost pokazati, na katero stran se tehtnica nagiblje...«

Nothdurft in Mayer sta prišla na vrh in se smrtno ponesrečila pri sestopu po zahodni strani Eigerja. Našli so njune ostanke čez več let. Claudia Cortija je pisanje avstrijskih in nemških časopisov strlo. Lani ga je redakcija »Alpinismus« glede tega spraševala. Corti je dejal: »Tokrat so me dotakli. Nabeden mi ni verjel.«

T. O.

NEMŠKI GLAS O PAMIRU 1974

Udeležilo se je mednarodnega alpinističnega tabora v Pamiru 11 držav, ZDA, BRD, Anglija, Francija, Nizozemska, Italija, Japonska, Liechtenstein, Avstrija, Švica in gostiteljica sama, SZ. Vzhodne države se Pamira 1974 niso udeležile, stroški so bili kar precejšnji – vožnja do Moskve in 750 dolarjev na osebo v taboru. Zbralo se je 170 alpinistov, samo Avstrijcev je bilo 61 in Nemcev 22. »Dobro, da drži na Pik Lenina več poti,« pravi G. Friedl v svojem poročilu (Alpinismus 1974/10). V severni steni »Gore XIX. konference« je plaz vzel enega Amerikanca, druge tri je rešila mednarodna reševalna skupina. Potem se je vreme popravilo in naveze so dosegale svoje cilje. Sledilo je ponovno poslabšanje vremena in tedaj se je zgodila velika nesreča (o tem je v PV 1974 poročal B. Vengust). Osem sovjetskih alpinistk – prva samostojna sovjetska ženska naveza – je po Lipkinovi poti hotela priti na vrh 7134 m visokega Pika Lenina. V višini 6700 m jih je na grebenu zajel silovit vihar in jim raztrgal in odnesel večino opreme. Kljub temu so dosegle vrh. Pri sestopu je bil metež še hujši. Alpinistke so bile prisiljene bivakirati – skoraj brez vsega, kar je za bivak potrebno. Klicale so na pomoč – imele so zveze z bazo – a ni bilo mogoče pomagati, čeprav so Amerikanci in Japonci taborili komaj 300 m niže. Kakor vse druge skupine – razen sovjetske – so imeli tudi oni slabe aparate, ki niso omogočali prečne zveze. Vzroki katastrofe osmih Rusinj po Friedlovi verziji: Odpovedali so ljudje, izjemno neurje, napačen ponos. Istočasno sta na zahodnem grebenu morali bivakirati dve švicarki v višini 6500 metrov. Ena od njih je umrla. Nekako v istem času je plaz vzel v vzhodni steni tri sovjetske plezalce, torej vsega skupaj kar 13 smrti.

Nemec pri vzrokih pomeša objektivne in subjektivne. Slednjih tudi ne razčlenja in ne opiše. Kateri ljudje so odpovedali? Friedl sklepa: Tako visoke alpinistične taborne v odpravarskem stilu je tvegano pri-

režati. Kolektivni vzpon je v nevarnosti, posebno če spodbode navezo napačen ponos, slavohlepe zaradi publike. Pravi čas obrniti je modrost. Res, bile so same dobre, izkušene in utrjene alpinistke. Toliko huje! Friedl pripominja tudi, da bi morali pri takih velikih pohodih biti na mestu tudi veliki ukrepi reševalne službe. Kljub tej katastrofi pa ugotavlja, da je bil tabor izredno dobro urejen. Pamir bi bil brez takih taborov nedostopen. Friedl v imenu alpinistične skupščine DAV izjavlja, da se ne strinja s pamfletom, ki ga je priobčila v »Abendzeitung« Anja Vöggle-Sponnier. Bila je v Pamiru, vendar ni bila članica skupine DAV.

T. O.

GORNJEAVSTRIJSKA EKSPEDICIJA V KARAKORUM 1975

Sekcija AV in Touristenklub Linz sta s pomočjo dežele Gornja Avstrija organizirali ekspedicijo v Karakorumu. Za cilj sta obe sekciji izbrali 7785 m visoki Batura Peak. Ko je ekspedicija že skoraj odhajala, je prišlo sporočilo, da je severozahodni Karakorum zaradi vojaških zadev zaprt. Pakistanske oblasti so šle Avstrijcem na roke in so v najkrajšem času izdale dovoljenje za Chogoliso, 7654 m, usodno goro Hermanna Buhla. Chogolisa leži v centralnem Karakorumu.

T. O.

IZREDNI PRISPEVKI ZA PLANINSKI VESTNIK (1. 9.–31. 10. 1975)

Po 10 din:

Ela Balla, Kranj; Peter Kavčič, Kamnik; Francka Višnjikar, Radače.

Po 20 din:

Viktor Gruntar, Maribor.

Po 30 din:

Slavko Robič, Gozd Martuljek.

Po 50 din:

Anton Sajovič, Ljubljana; Bernard Klobučar, Lj. Sentvid.

Po 100 din:

Bogdan Peterlin, D. Logatec, Franc Zavodnik, Ljubljana.

Po 150 din:

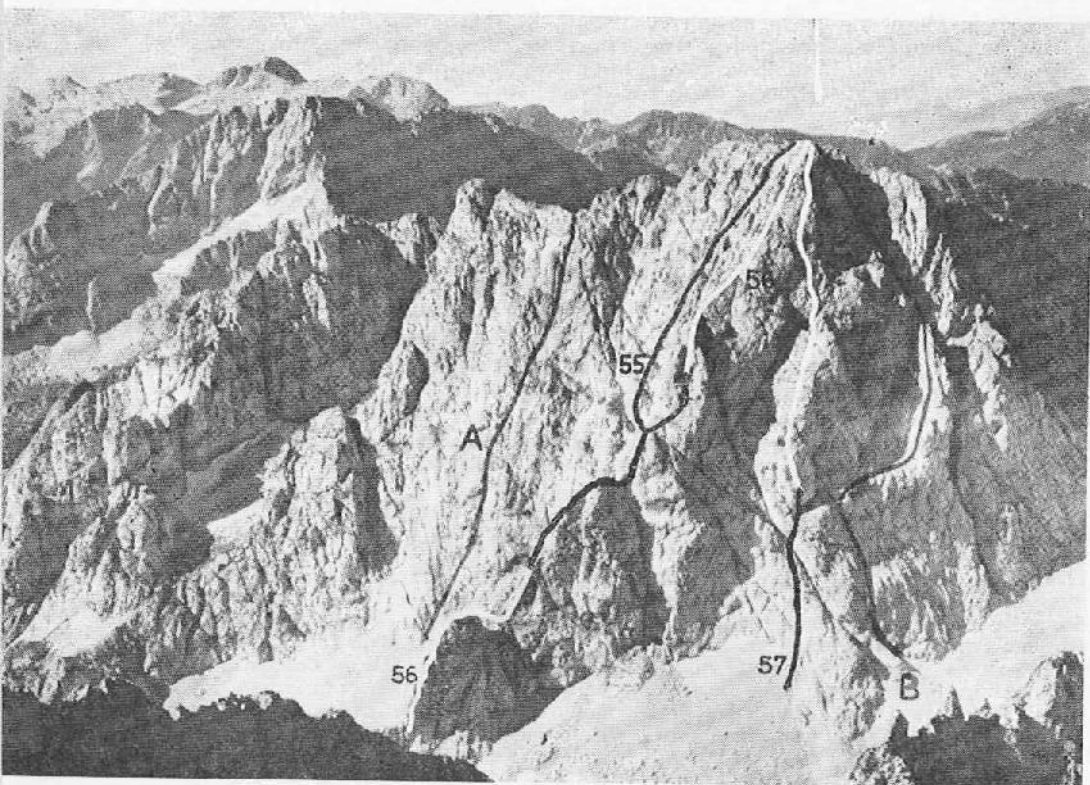
Marijan Keršič, Ljubljana; Miro Tozon, Ljubljana; dr. ing. Rudolf Leskovar, München.

Skupaj 991,15 din.

Honorar so odstopili za prispevek PV

Dr. France Bernot – Ljubljana, 40 din; Tomaž Gorenc – Ankarana, 20 din, ing. Cvetko Lepaine – Ljubljana, 200 din; Tine Orel – Ljubljana, 540 din.

Skupaj 900 din.



IZ KARTOTEKE PRVENSTVENIH VZPONOV

V IN S STENA PELCA NAD KLONICAMI

A. Zajeda v V steni

Franc Jeromen, Janez Rupar, Ali Simonič, 11. 10. 1970.

V, VI-, višina stene 400 metrov, čas plezanja prvih plezalcev 11 ur. Izpostavljeno plezanje v kompaktni kamenini. Smer še ni bila ponovljena.

Dostop: Od Zavetišča pod Špičkom čez melišča mimo spodnje ostroge vzhodnega raza do vznožja stene. Pol ure.

Opis: Vzhodno steno preseka v osrednjem delu markantna zajeda. Vstop 30 m desno od njenega pričetka. Po kaminih in počeh navzgor do rumene strehe. Pod njo levo v kamini in dalje proti levi preko prevesnih lusk na udobno polico. Po njej levo, po zajedi nekaj metrov navzgor, nato pa raztežaj proti desni prek plati (VI-). Od tu še tri raztežaje navzgor (mestoma V) do škrbine (konec težav). Po lahki grapi še tri raztežaje do grebena in po njem na vrh.

Sestop: Po SZ grebenu (II, III) v škrbino za Gradom in po poti do Zavetišča pod Špičkom. Glej vodnik: smer 659!

B. Smer Rupar-Šteblaj v V steni

Janez Rupar, Lojze Šteblaj, 7. 10. 1973.

III, IV, višina stene 300 m, čas plezanja prvih plezalcev 5 ur. Smer še ni bila ponovljena.

Dostop: Od Zavetišča pod Špičkom po poti proti Škrbini za Gradom in levo pod steno 15 min.

Opis: Vstop 30 m desno od direktne smeri. Sprva po levem izmed dvojice kaminov, nato po lažjem svetu do previsnega pasu. Na levi čezeni in čez viseče plati do stajišča v kotu. Desno po počih okrog roba in po polici pod belimi platin v velik kotel pod ogromnimi črnimi previsi. Preko kotla v vzhodni rob belega stebra in po njem (IV) do sedla med vrhom stebra in steno. Po grapi navzgor in čez vršno steno do najvišje točke.

Sestop: Kot pri A.

POPRAVEK

V PV 1975/11, str. 676 je avtorica zapisa »Moj najlepší prijatelj« Sajovic, ne Lejovic. Radi popravljamo in se oprostamo. Uredništva.



1



2







- 1 Motiv z Uskovnice – Foto dr. ing. Dušan Lasič
- 2 Baška grapa v meglenem morju, Crna prst v suncu – Foto ing. Albert Sušnik
- 3 Svel okrag Sorice, v ozadju Blegoš – Foto ing. Albert Sušnik
- 4 Bohinjske gore z Ratitovca – Foto ing. Albert Sušnik
- 5 Bohinjski kot s Triglavom z obronkov nad Sorico – Foto ing. Albert Sušnik

ZA ZAHTEVNE GORSKE VOZNIJE
UPORABLJAJTE V VAŠEM
AVTOMOBILU KVALITETNO
MOTORNO OLJE, KI GA
PROIZVAJA IN PRODAJA



Mura

tovarna oblačil
in perila Murska Sobota
se priporoča s svojimi
kvalitetnimi in modnimi
izdelki.



GRADBENO
PODJETJE
BEŽIGRAD
LJUBLJANA
PODMILŠČAKOVA 24

	telefon
Proizvodne enote I.	317-848
Proizvodne enote II.	313-144
Proizvodne enote III.	313-427
Centralni obrati	341-910
direktor	314-361
tajništvo	313-281
računovodstvo	313-145

Specializirani smo za vzdrževalna
dela, adaptacije stanovanjskih,
poslovnih in industrijskih zgradb
ter uslug s področja gradbeno
obrtniških del. Vršimo tudi manjše
industrijske in stanovanjske
novogradnje



salon
pohištva

cerknica

UGODNI KREDI-
TNI POGOJI,

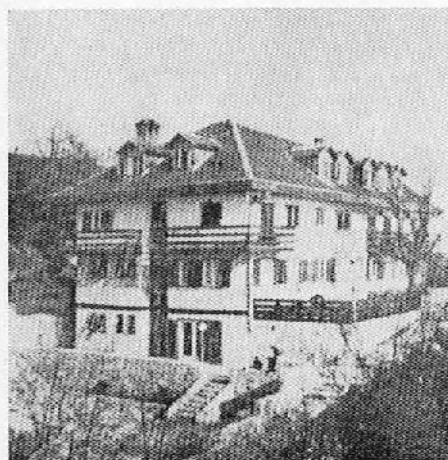
DOSTAVA POHIŠTVA
NA DOM BREZPLA-
ČNA

TEL: 061 791 200

Tončkov dom na Lisci - 947m

(Nad Sevnico)

SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA



3 apartmani, 13 dvoposteljnih, 5 enoposteljnih sob ter skupno ležišče z 19 posteljami (člani planinskih društev imajo za skupna ležišča poseben popust). V sobah, ki so centralno ogrevane, je tekoča topla in hladna voda.

Restavracija 60, klubska soba 20 sedežev, krokarski štiblc 40 sedežev.

Odlične domače jedi — pristna vina.

Finska sauna, tuši — balinišče — rusko kegljišče.

Smučarski tereni — smučarska vlečnica 500 m s kapaciteto 630 oseb na uro, smučarski progji dolgi 900 oziroma 1200 m.

Dom je odprt vse leto — skupine po predhodnem dogovoru poseben popust.

Dostop z vozili:

iz Brega pri Sevnici 10 km (cesta je redno vzdrževana),

iz Rimskih toplic preko Jurkloštra 26 km,

iz Radeč preko Brega 17 km,

iz Sevnice 20 km.

Pošta: 68290 SEVNICA — Telefon: (068) 74-171 —
Telex: 33727 YU LISCA



urtniki!

TOVARNA DUŠIKA RUŠE

PROIZVAJA ZA VAS SPECIALNA GNOJILA
IN SREDSTVA ZA VARSTVO
OKRASNIH RASTLIN

PREPRIČAJTE SE O UČINKOVITOSTI
NAŠIH PROIZVODOVI!

VSE PODROBNEJŠE INFORMACIJE IN
PROSPEKTE LAHKO DOBITE PRI

Agrokemični službi

TOVARNE DUŠIKA RUŠE

Telefon 76-108, Telex 33-112
Brzjav AZOT MARIBOR



nama

VELEBLAGOVNICA
RAVNE NA KOROškEM



nama

VELEBLAGOVNICA
ŠKOFJA LOKA



nama

VELEBLAGOVNICA
KOČEVJE



nama

VELEBLAGOVNICA
PRI POŠTI
LJUBLJANA



nama

BLAGOVNICA
S STANOVANJSKO
OPREMO
LJUBLJANA



nama

VELEBLAGOVNICA
VELENJE



nama

VELEBLAGOVNICA
SLOVENJ GRADEC

- za družino
- za stanovanje
- za gospodinjstvo
- za šport in rekreacijo

VSE BLAGO
V ENI HIŠI

TRGOVSKO PODJETJE
nama
LJUBLJANA

